

LA MÚSICA SKINHEAD A CATALUNYA: EL SO DE LA POLÍTICA

(Versió provisional)

Carles Viñas Gracia

Índex

INTRODUCCIÓ

1. ELS ORÍGENS: DELS TEDDYS ALS RUDE BOYS

Les arrels jamaicanes: els *rude boys*

Londres, l'epicentre subcultural

L'esperit del 69: gènesi *skinhead*

2. CATALUNYA: EL BRESSOL MUSICAL

L'exportació a Espanya

El fet diferencial musical

El "tòtem" autòcton: Skatalà

Skatalunya: expansió d'un gènere

El revival Oi! català: els nous seguidors

3. ROCK NEONAZI A L'ESPANYA DELS NORANTA

Un fenomen llunyà: *Rock Against Communism* (R.A.C.)

Implantació del rock neonazi a Espanya

Els anys noranta: consolidació o expansió?

SHARP o RASH: l'antítesi

4. CONCLUSIONS

La influència mediàtica: factor determinant?

La difusió a Catalunya: claus interpretatives

La música com a cohesionador identitari

L'impacte d'Internet

Present de la subcultura *skinhead* a Catalunya

DOCUMENTACIÓ I BIBLIOGRAFIA CONSULTADES

SIGLES EMPRADES

GLOSSARI TERMINOLÒGIC

ANNEXOS GRÀFICS

INTRODUCCIÓ

Les pàgines que segueixen pretenen respondre alguns dels interrogants plantejats davant l'alarma social generada al voltant dels *skinheads*. Cal dir que la manca d'estudis sobre el tema sols permet formular algunes hipòtesis. La nostra intenció és omplir aquest buit acadèmic, en la mesura que hem efectuat una aproximació des del camp històrico-polític d'aquest fenomen juvenil.

Malgrat que la politització relativa del que els estudiosos anomenen la subcultura *skin* (analitzada en el primer capítol) faci més pertinent una anàlisi antropològica -sens dubte imprescindible per comprendre del tot el fenomen-, és alhora necessària una recerca en clau historiogràfica per a una primera aproximació a aquesta subcultura juvenil que, després de gairebé vint anys de presència a Catalunya, encara no ha estat estudiada amb rigor científic. Aquest treball presenta els primers resultats d'una més àmplia, elaborada en forma de tesi doctoral.

Quant a metodologia, hem obert diverses vies d'investigació que han anat eixamplant-se a mesura que la recerca seguia el seu curs. Així, arribats a aquesta situació creiem viable continuar-la, en un futur proper, esgotant els canals d'informació per a l'estudi, sobretot si tenim en compte la vigència actual que es preveu per al

fenomen que, lluny de finir, manté expectatives importants de recerca.

Per a aquest estudi s'ha utilitzat una voluminosa bibliografia, font de referències que ens ha permès bastir una globalitat per ajudar a comprendre no sols el moviment *skin*, sinó quan, on i per què sorgeix i, per extensió, la resta de subcultures juvenils que d'una manera o altra l'han influenciat. A més, la consulta de la bibliografia ha evidenciat el buit acadèmic sobre el tema; és pràcticament nul·la tant en llengua catalana com castellana i la majoria dels pocs estudis precedents estan mancats de rigor científic, ja que són reiteracions dels estereotips mediàtics. Precisament, aquesta manca de treballs sobre el tema que ens ocupa fou un dels motius principals que ens va dur a plantejar-nos la necessitat de la investigació, especialment en observar el bagatge -bibliogràfic i hemerogràfic- en altres llengües, sobretot en anglès.

En relació amb aquest punt, cal fer palès que s'han respectat els textos originals, tot reproduint-los i traduïnt-los quan hem cregut necessari per a una bona comprensió, tot i que apareixen un seguit d'expressions -majoritàriament angleses- reproduïdes literalment per la seva importància, generalment associades a l'argot dels *skins*. Evidentment, també s'han inclòs totes les publicacions generades des de la pròpia subcultura, els denominats *skinzines*.

A més de les fonts tradicionals, hem afegit les proporcionades per Internet, que ens ha permès accedir a una informació de difícil accessibilitat, degut a l'afany de determinats cercles d'extrema dreta per preservar-se en l'anonimat. També hem pogut constatar i contrastar informacions sobre aspectes de la investigació, obtingudes per altres canals. De la mateixa manera, hem utilitzat material que es distribueix en els múltiples suports fonogràfics tradicionals (com el disc compacte) -sense menysprear les edicions audiovisuals-, malgrat la complexitat per aconseguir exemplars originals, cosa que ha garantit la fiabilitat de les dades. Tot això s'ha complementat amb la revisió de documents propagandístics com adhesius, octavetes o cartells creats per les diverses tendències que agrupa el fenomen *skin* tant a Catalunya com a Espanya.

Pel que fa a les altres fonts emprades, les més importants en nombre han arribat a través del nostre treball de camp, que mitjançant l'observació directa ha aconseguit un volum d'informació considerable, tot i les dificultats que un moviment tipus *underground* com el que ens ocupa comporta quant a accessibilitat. També hem dedicat una atenció especial al seu reflex mediàtic i hem elaborat un arxiu de premsa a partir d'un buidatge exhaustiu d'articles, que ens ha atorgat coneixements suficients per analitzar les claus reals de la interacció

entre els mitjans de comunicació i els *skinheads*; hem pogut definir la possible influència dels primers pel que fa a la difusió i desenvolupament dels segons. Aquesta observació sobre el terreny s'ha complementat amb diverses entrevistes personals amb *skins*, algunes de les quals hem reproduït parcialment.

El nostre objectiu, que esperem haver assolit, ha estat el d'intentar oferir una visió rigorosa i objectiva, lluny d'apassionaments i posicionaments militants, dels lligams entre música, política i *skinheads*. Hem relativitzat la importància, quam ho hem cregut necessari, de les dades difoses amb anterioritat pels medis de comunicació i n'hem aportat de noves.

1. ELS ORÍGENS: DELS TEDDYS ALS RUDE BOYS

La voluntat d'aquest capítol no és altra que la d'aprofundir en el coneixement exhaustiu de les bases sobre les quals, després de diverses mutacions i metamorfosis, es configuraria l'anomenada subcultura *skinhead* a Gran Bretanya. En aquest sentit, pretenem dur a terme una aproximació cronològica que ens permeti analitzar, tant en l'espai com en el temps, quan i on sorgiren els precedents que n'afavoriren la gestació, cosa que aconseguirem si ens apropem al marc sociològic que en permeté l'establiment i cerquem les circumstàncies que es vivien en l'època, que ajudaren a definir els trets subculturals propis dels *skins*.

Farem un recorregut per les dues subcultures precedents i alhora contemporànies (la dels *mods* i la dels *rude boys*) que, mitjançant la seva fusió, esdevindrien els referents sobre els quals es forjà la manifestació *skin* posterior. I, paral·lelament, veurem quina fou en els inicis la relació entre els caps rapats i la música, fixant quin grau d'importància arribà a assolir i quins foren els gèneres musicals que preneren com a propis, els quals començaren a dotar de contingut la nova identitat grupal.

1.1 Les arrels jamaicanes: els *rude boys*

Si ens remuntem fins a la dècada dels seixanta, a Gran Bretanya trobem el sorgiment d'una subcultura juvenil, la *skinhead*, inexistent fins aleshores. Ben entrat 1967 i sobretot 1968, per alguns dels carrers de les ciutats britàniques ja es podien veure joves que lluïen el cap pelat; amb tot, la data que es pren llegendàriament com a oficial per al baptisme¹ és l'any 1969.

En la societat britànica, un grapat de joves rebels, un cop més, qüestionaven obertament el sistema imperant. Els *skinheads* prenien l'herència d'aquells altres joves rebels de generacions anteriors, com els *teddie boys*², els *rockers*³ i els *modernists*⁴, que llavors ja havien mostrat inconformisme i rebel·lia envers el sistema.

Posat que aprofundim en aquesta nova expressió juvenil, ens adonem de la presència, en l'embrió inicial, de dos estils: els *rude boys*⁵, popularment coneguts com *rudies*, i els *mods*. Els primers foren la plasmació d'una cultura d'origen caribeny a Europa, importada pels molts immigrants, principalment jamaicans, que arribaren a l'arxipèlag britànic en diverses onades migratòries des de principis de segle⁶.

Tot i la seva integració, com tants altres grups ètnics provinents de Gran Bretanya aquests nouvinguts recrearen, amb força èxit, els costums propis i aconseguiren que els més joves mai no oblidessin els seus orígens. Per exemple i de manera destacada, amb la música, un dels tradicionals

vehicles comunicadors a l'illa de Jamaica. Gràcies a la música aconseguiren mantenir amb vida moltes de les seves creences i també la diferent manera de viure⁷; aquest fou un dels principals elements cohesionadors socials de l'època i ràpidament assolí un fort protagonisme entre bona part dels joves fills de la segona generació d'immigrants.

S'han de tenir en compte les circumstàncies socials sobre les quals es van posar les bases per a l'expansió de la música afrocaribenya a Europa. La immensa majoria d'aquests nois vivien en els indrets més suburbials i desfavorits de les grans ciutats angleses, els *ghettos* culturals, en què coincidí una amalgama de grups ètnics, com ara pakistanesos, hindús o jamaicans. En aquestes zones sorgiren els primers grups de joves negres que adoptaren una determinada estètica, la pròpia dels *rudies* (consistent en vestits impecables, sabates *loafers*, camisa i l'inseparable barret d'ala curta anomenat *pork pie*)⁸, i que a més feren seva la música provinent de les referències familiars. Aquests *rude boys* eren uns grans aficionats a escoltar tota mena de música jamaicana, com el ritme de l'*ska*⁹, un so sincopat que va causar gran sensació als anys seixanta. Amb aquesta adopció, els *rudies* també prengueren l'esperit dels temes cantats pels solistes¹⁰ més coneguts del moment, en què una temàtica predominava per sobre de totes les altres: el gangsterisme¹¹.

Fou una època de grans èxits basats en lletres que tractaven d'una manera o altra de la vida als barris més desamparats de ciutats com Kingston, l'actual capital de Jamaica, on les *gangs*¹² (bandes) de joves vivien sota una constant violència fomentada per les estructures corruptes de poder de l'illa. Això va enlluernar els nois rudes, que s'emmirallaren en les lletres dels seus ídols i volgueren reproduir les vivències -que sentien- d'aquells "herois" dels carrers de Kingston¹³. Fins i tot van arribar a imitar la manera com suposaven, segons sentien a les cançons, que vestien els seus homòlegs jamaicans; començaren a dur l'habitual vestit i el barret d'ala curta (conegut com *pork pie*) que més endavant faria fortuna entre altres subcultures juvenils¹⁴. I així es va forjar una estètica híbrida que quallaria entre els joves dels barris suburbubials de les ciutats jamaicanes.

1.2 Londres, l'epicentre subcultural

Per altra banda, Gran Bretanya sofria una nova onada de joves contestataris rebels, una fornada de nois amants d'un estil, el *mod*, hereu directe dels *teddy boys* britànics dels anys cinquanta. El país encara estava immers en la postguerra, però la situació econòmica millorà sensiblement gràcies a la fase d'expansió, que posteriorment es plasmà en la coneguda etapa del *welfare state* (estat del benestar)¹⁵, fet que propicià l'augment del poder

adquisitiu de la població i significà per als joves l'obertura a un mercat de consum fins llavors desconegut per la majoria d'ells. Paral·lelament, s'anaven erosionant els, fins al moment, sòlids fonaments dels valors tradicionals de la classe treballadora, per causa de la relativa prosperitat aconseguida i la disgregació de la comunitat obrera.

Per a la joventut, aquests canvis econòmics representaren una major flexibilitat en el camp laboral; qualsevol jove, encara que no tingués uns estudis qualificats, podia accedir sense massa problemes a llocs de treball ben remunerats¹⁶. Això va dur molts nois a un consum desenfrenat que els va permetre accedir a tot el que desitjaven.

Les diferències classistes condicionaven profundament els comportaments juvenils, amb una manifesta separació entre les cultures dels joves de classe mitjana i els d'extracció treballadora. Els primers es decantaven per l'estil *beat* -el dominant entre els joves de les classes més desfavorides-, emmarcat als *campus* universitaris, als locals dels barris londinencs del Soho i Chelsea i a les llibreries del West end. El contrast entre *beats* i *teddy boys* era absolut. Els primers van ser els antecessors d'altres estils juvenils com l'*underground* i el *hippie*, i els *teddy boys* assumiren, clarament, els postulats de la *white british working class* (classe treballadora blanca

britànica). Els *teddy boys* eren fills de famílies de tradició obrera, molts amb antecedents delictius, que a inicis de la dècada dels cinquanta van crear la seva pròpia identitat grupal mitjançant una estètica innovadora. Els vestits *edwardian*¹⁷, anomenats així perquè recordaven la indumentària recarregada de temps passats, i els pantalons amples configuraven un *look* totalment nou i desconegut. Es tractava de joves descarats que s'atrevien a trencar els cànons de la moda del moment, motivats per la fascinació que sentien per Amèrica: "*El núcleo fue la música rock, que se podía escuchar en los juke box de los nuevos coffee bar ingleses y que al lado de otros productos sagrados -el tupé, la cazadora, el cine- significaba América, un continente fantástico hecho de cowboys y gángsters, de lujo, elegancia y automóviles.*"¹⁸ Inconformistes, els *teds* adoptaren un estil exagerat, fins i tot excèntric, per mostrar el rebuig vers la societat; eren adolescents que vivien la pròpia realitat separats de la vida convencional. Representaven l'intent de defensar, simbòlicament, un espai amenaçat i un estatus en decadència. Els *teddy boys* poden ser considerats com l'avantguarda del modernisme.

Els *mods* neixen com una postura juvenil de protesta davant un sistema immobilista, socialment monòton i avorrit en què els joves no tenen raó de ser. Per ells, els valors tradicionals estan mancats sentit i l'únic que compta és "*ser jove, elegant i per sobre de tot mod*". Originàriament

anomenats *modernists*, són visibles als clubs del barri del Soho de Londres, a pesar que la seva estètica triga molt a arribar a la resta del país.

Els *mods* crearen estil propi, influïts pels nois jueus de classe mitjana que estaven en condicions de renovar constantment el seu vestuari: pentinats, forma de comportar-se i fins i tot una manera de caminar¹⁹ personal. El treball només era acceptat perquè reportava ingressos econòmics que els permetien una certa independència i un mínim poder adquisitiu. Seguidors de la música negra i amants de la gresca, la cervesa, les *scooters*²⁰, el sexe i les baralles (els habituals tòpics *mods*), sofriren les influències de l'onada d'*hippisme* que va recórrer les classes mitjanes a finals de la dècada dels seixanta, fet que originà una profunda crisi i fins i tot divisions internes en la subcultura.

Molts *mods* havien vist com s'extingia l'esperit que consideraven essencial, especialment des de 1963 i 1964, en què hi hagué els enfrontaments entre *mods* i *rockers* en ciutats i pobles de la costa sud de Gran Bretanya. Aquests xocs violents foren cada cop més freqüents i reberen especial atenció per part dels mitjans de comunicació, que amb els seus articles col·laboraren en gran mesura perquè força *mods* pensessin mantenir el seu estil en cercles més privats. Al seu voltant es va generar un mercat alternatiu, desconegut pels no iniciats i dominat per dos elements

distintius de l'estil: la música i la imatge²¹. Aparegueren les primeres botigues exclusivament *mods*, sastreries, perruqueries i fins i tot anuncis a la televisió. El modernisme semblava una quimera i la premsa escrivia sobre el fenomen social que representava²².

En l'aspecte musical són també els *mods* qui estableixen les seves diferències respecte de la música dels anys seixanta, ja que s'obliden dels clàssics solistes i grups de moda que triomfen a les ràdios i decideixen formar bandes pròpies. Sota la influència dels Rolling Stones²³, The Animals o The Kinks, sorgeixen grups genuïnament *mods* com Mark Four, Action, David Jones & the King Bees o els Small Faces²⁴. Entre 1965 i 1967 -anys del declivi *mod-* es produí el desmembrament, per les pressions dels *mass media* i del mercat discogràfic creat al seu voltant, en què dos grups es diferenciaven: un era el dels *Art College mods* o *Trendy mods* i l'altre el dels *Hard mods* o *Gang mods*. Els primers es decantaven pel món de la moda, desenvolupant un estil identificat amb l'ambient que es respirava a Carnaby Street (Londres) i més influenciats, a posteriori, pel *hippisme* i tot el que comportà: la *psicodèlia*, la filosofia del popular eslògan *love & peace* (amor i pau), els àcids i el *flower pop*²⁵. Molts anaren a la universitat, on arribaren a erigir-se com a part d'una elit (un tòpic *mod*), se'ls coneixia com els *dandies*²⁶ de la classe obrera. Els *Hard mods* eren, per contra, el sector dur i violent; els

més orgullosos de les seves arrels, i d'extracció obrera humil. Segons l'antropòleg Edward Brake, dues actituds de la classe treballadora prevalgueren entre el jovent: la imatge de rudesia i defensa del territori i la imatge *cool* de sofisticació i distància²⁷. Davant les noves modes acollides pels *trendy mods*, els *hards* es tancaren encara més en les coses que més els agradaven, que eren la música negra, la passió pel futbol i el sexe.

Se'ls podia observar com a moviment absolutament independent i desmarcat en zones com el barri de l'East End²⁸, de Londres, i en altres ciutats com Birmingham, Newcastle, Liverpool i sobretot a Glasgow, agrupats en *fleets*²⁹, on eren nombrosos i tenien certa reputació violenta³⁰. Les seves músiques predilectes eren el *soul*, que arribava dels Estats Units³¹, i els sons jamaicans; aquest darrer factor resultà decisiu perquè entressin en contacte durant els caps de setmana amb els immigrants caribenys locals -molts *rude boys*- als clubs més famosos de cada ciutat on aquesta mena de música triomfava. Els establiments possibilitaren un altre vincle notable entre la comunitat indiooccidental i els *mods*. Cal recordar que bastants *rudes*, amb la seva picaresca genuïna, intentaven aconseguir els màxims diners per subsistir amb el mínim esforç. Un dels canals de finançament amb què comptaven era el tràfic de substàncies il·legals, fet absolutament lícit a Jamaica; traficaven a petita escala amb tot tipus de

drogues, tot i que les més atractives per als joves *mods* eren les amfetamines³². Així, els *rude boys* es convertiren en els habituals proveïdors de drogues dels *mods*.

Per la seva banda, els *mods* manifestaren una actitud positiva vers els negres i els jamaicans, malgrat la tradicional exaltació patriòtica, cosa que succeí pel contacte entre els dos estils, el *mod* i el *rude boy*. En la subcultura *mod* la figura del jove negre esdevé més simbòlica que real, ja que molts *modernists* somnien a reencarnar-se en joves de color per emular ídols musicals; el fet de ser negre comportà l'adoració per part d'aquests adolescents, fou el nexa d'unió entre ells i el món *underground* de les subcultures naixents.

Foren els *mods* blancs, visitants assidus dels bars i les festes de *blues* que es celebraven a North Kent Sheffield, els que començaren a desviar-se dels prototipus habituals, donant lloc a un nou estil estètic diferenciat del dels antecessors. Els vestits es reservaven per a les nits en què sortien de copes amb els amics, anaven a treballar amb texans i samarreta, guardaven les sabates cares i es calçaven botes, els cabells cada cop s'anaven escurçant i es començà a utilitzar la màquina de rapar.

1.3 L'esperit del 69: gènesi *skinhead*

És entre 1967 i 1969 quan el *hardmod* assumeix definitivament el nom d'*skinhead*³³ i mostra totes les

característiques d'una subcultura perfectament identificable. Podem afirmar que neixen -de la barreja entre el sector dur del moviment *mod*- els esmentats *hardmods*, i els joves antillans emigrants, de primera o segona generació, que residien als barris més pobres, els també citats *rude boys*. Amb elements d'ambdós estils, els *skinheads* reconstrueixen un model identitari grupal propi.

Els *skins* adoptaren una imatge que es contraposà totalment al tòpic *mod*, i l'afany dels *modernists* per ser l'elit -el jovent escollit- fou substituït per allò que el sociòleg Dick Hebdige defineix com "*una mena de caricatura de l'obrer model*": cabells curts, tirants, botes de treball i pantalons curts. Segons el propi Hebdige, "*Mentre els mods exploraven les mòbils eleccions cap amunt, els skinheads exploraven la condició lumpen.*"³⁴

El darrer element que cal destacar per comprendre'n la gestació és el fenomen dels *supporters*³⁵, estretament lligat als *mods* i més tard als *skinheads*. L'èxit de la selecció anglesa al mundial de futbol jugat al seu país l'any 1966, va portar molts joves a aficionar-se a aquest esport i a seguir els equips des de les graderies dels estadis. Molt aviat aparegueren els primers grups semi-organitzats de seguidors³⁶, i els primers brots de violència als camps de futbol.

A finals dels anys seixanta, Gran Bretanya fou el marc on van confluïr, com hem vist, diversitats ètniques i modes

juvenils, un univers imaginari seductor per a molts nois. Serien aquests adolescents, mancats d'una identitat pròpia, els qui mitjançant un canvi de *look* reivindicaren un paper protagonista dins la societat, que els considerava com una amenaça per al sistema. Per respondre aquesta situació, un segment optà per la fractura, per no voler formar part d'una societat que els marginava; aquesta ruptura traumàtica vers les velles generacions tindria en les subcultures juvenils el màxim exponent.

El terme *skinhead* fou empleat per primera vegada l'any 1969, tot i que ja n'existien des de 1964, quan freqüentaven els cercles *mods* de les principals viles angleses, irlandeses i escoceses. Fins llavors, els grups de joves que lluïen caps rapats eren coneguts sota diversos noms, com *eggheads*, *lemonheads*, *peanuts*³⁷ o simplement *mods*. Es calcula que més de la meitat dels adolescents de classe treballadora a Gran Bretanya eren *skinheads* entre 1969 i 1970³⁸. El periodista Chris Welsh, des de la seva columna al rotatiu musical britànic *Melody Maker*, ja l'any 1969 escrivia sobre "una nova amenaça per a la societat". Això era el que representaven per a ell els *skins*, tot i que encara els anomenés *mods*. El seu article descriu aquests *mods* com "una banda violenta, que s'obstina a seguir una música crua i insensata anomenada reggae, que no somia amb el futur (com els hippies) ni amb el passat (com els rockers)." Segons Welsh, la societat veia en els

pacífics *hippies*, creatius i idealistes, els seus enemics, i aquí és on comenta l'error: a parer seu, el veritable perill eren aquests nois que es passejaven pels carrers lluint els caps rapats³⁹.

Es van limitar a deixar-se veure, inicialment, en dos àmbits: durant la setmana, al lloc de treball, i els dissabtes, als estadis de futbol (la ciutat de Londres tenia llavors una desena d'equips que militaven a la *Premier League* i la *First Division*⁴⁰). Es preocupaven, segons ells, per ser autèntics, populars, britànics i elegants, i estimaven tot allò que els pogués atorgar notorietat, amb la intenció de ser sempre els protagonistes, el centre d'atenció: ho aconseguiren amb declaracions explosives als mitjans de comunicació, molts cops propiciades pels propis periodistes. Estaven contra el poder establert, els burgesos, la policia i tot el que pogués ser un bon reclam per a la premsa; la seva imatge extrema ja formava part d'aquest "joc".

Les primeres bandes de *skins* fan aparició l'any 1967, a l'est de Londres, en zones industrialitzades del nord d'Anglaterra i a les Middlesbrough. Els *skinheads* comencen a unir-se i a poc a poc formen les primeres *crews*⁴¹, que solen ser per carrers o districtes, per evidenciar la forta empremta de la identitat grupal i de defensa del territori. Cada grup tenia un nom, eren com petites germandats amb lleis pròpies, codis i zones delimitades, que es defensaven

amb l'ús de la violència si ho consideraven necessari. És per això que tot plegat acabà en disputes nombroses i continuades entre grups veïnals enfrontats.

Mentre els *mods* repudiaven el seu hàbitat i iniciaven un èxode cap a allò desconegut, els *skins* optaven per fer-se forts en la seva zona, vist que el barri era l'aquartermament, el centre d'operacions; no únicament no decidien allunyar-se'n, sinó que el reivindicaven amb orgull, pel sol fet de ser membres de la comunitat: eren el que ells mateixos anomenaven *streetkids* (nois del carrer).

L'element extern diferenciador més visible de la subcultura *skinhead* fou, sense cap mena de dubte, l'estètica, un dels senyals identitaris més rellevants; l'adoració que en aquest àmbit demostrava la comunitat negra, i en especial els *rudes*, arribà fins a l'extrem d'adoptar el mateix tallat de cabells, rapat a l'u o al dos, mai afaitat al zero (com anys més tard es popularitzaria en radicalitzar-se el *look skinhead*)⁴².

Cal tenir en compte que se'ls titllà de racistes, per les baralles amb immigrants pakistanesos, el *paki-bashing*⁴³, tot i que les bandes de *skins* eren multiètniques: se'n podien trobar de blancs, de negres (*blackskins*), de jueus o d'asiàtics. Pel que fa a la política, durant els anys seixanta cap *skinhead* va simpatitzar, ni de bon tros militar, en cap organització, associació o partit de tall neofeixista o neonazi. No

tenien una tendència definida, la gran majoria no solia exercir el dret al vot, i aquells que ho feien optaven per votar el *Labour Party* (Partit Laborista)⁴⁴.

¹ Concretar-ne la data exacta suposa dificultats òbvies; malgrat tot, podem precisar quan es començà a utilitzar el mot *skinhead* (per designar els joves que duïen el cap rapat): vegeu G. Marshall. *Spirit of 69*. S. T. Publishing, Dunoon, 1991, pp. 7-14; N. Knight. *Skinhead*. Omnibus Press, London, 1982, pp. 8-9.

² Nom amb què es coneix la subcultura juvenil apareguda a Gran Bretanya als anys cinquanta; també se'ls anomenava *teddies*. Vegeu T. Adán. *Ultras y skinheads: la juventud visible. Imágenes, estilos y conflictos de las subculturas juveniles en España*. Nobel, Oviedo, 1996, pp. 43-47; C. Feixa Pàmpols. *La joventut com a metàfora*. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1993, pp. 101-104; C. Feixa Pàmpols. *De jóvenes, bandas y tribus*. Ariel, Barcelona, 1998, pp. 71-78.

³ Subcultura juvenil sorgida als Estats Units i importada posteriorment a Gran Bretanya, en plena postguerra, a finals dels quaranta i inicis dels cinquanta. Vegeu C. Feixa. *op. cit.*, pp. 101-104; P. Colubi. *El ritmo de las tribus*. Alba, Barcelona, 1997, pp. 29-43.

⁴ Coneguts també com *mods*, es designaven sota aquest terme els joves pertanyents a la nova subcultura britànica dels seixanta, nascuda com a contrapunt dels *rockers*. Sobre els *mods* vegeu R. Barnes. *Mods! Plexus*, London, 1979; D. Hebdige. *Style of the Mods*. University of Birmingham, Birmingham, 1974; K. Powe-Temperley. *The 60s: Mods and Hippies*. Heinemann, London, 2000.

⁵ "Nois rudes": amb aquest nom es conegué un corrent estilístic i grupal seguit per molts dels joves immigrants caribenys que s'establiren a Gran Bretanya als anys cinquanta. Vegeu D. Hebdige. *Reggae, rastas & rudies: style and the subversion of form*. University of Birmingham, Birmingham; S. Barrow; P. Dalton. *Reggae. The rough Guide*. Rough Guides, London, 1997, pp. 51-80; J. Mintegi. *Junto a los ríos de Babilonia. Biografía de Bob Marley*. Vosa, Madrid, 1995, pp. 30-35.

⁶ Sobre les migracions provinents de Jamaica, vegeu D. Hebdige. *op. cit.*, pp. 3-4.

⁷ En referència al consum de *ganja* (una variant jamaicana de la marihuana), fet habitual i legal a Jamaica, estretament lligat a la religió rastafari, vegeu el treball inèdit de B. Fernando. *Rastafarisme*. Universitat de Barcelona, Barcelona, 1995, pp. 7-8, treball inèdit.

⁸ Vegeu A. De La Haye; C. Dingwall. *Surfers, soulies, skinheads & skaters. Subcultural style from the forties to the nineties*. V&A Publications, London, 1996, pp. 71-72.

⁹ Estil musical sorgit a Jamaica, als voltants dels cinquanta, per causa de la fusió d'altres ritmes autòctons de l'illa com el *mento*, i de sons provinents dels Estats Units, com el *Rhythm 'n' Blues*. Sobre els orígens de l'*ska*, vegeu S. Barrow, P. Dalton. *op. cit.*, pp. 3-48; Ch. Foster. *Roots, rock, reggae*. Billboard books, New York, 1999, pp. 3-21; Ch. Potash. *Reggae, rasta, revolution. Jamaican music from ska to dub*. Schirmer, New York, 1997, pp. 5-7.

¹⁰ Entre els quals trobem Laurel Aitken, Desmond Dekker, Alton Ellis, Hopeton Lewis, Delroy Wilson o un jove Bob Marley, formant part llavors de The Wailers (Ch. Potash. *op. cit.*, p. 11).

¹¹ Tema predilecte en la majoria de cançons de la primera etapa de l'*ska*. S'hi barrejava la fascinació pels personatges que apareixien a les pel·lícules *western* del moment, amb el clima d'instabilitat i violència que molts havien viscut als ghettos de la seva ciutat natal, Kingston. El resultat foren composicions musicals com "Return of Django" o "Eastwood rides again" de The Upsetters (Trojan records, 1970), "Stop the violence" de The Valentines (Trojan records, 1993) o "Ringo the gringo" de Laurel Aitken (Unicorn records, 1991), els dos darrers reedicions en disc compacte dels vinils originals editats a la dècada dels seixanta.

¹² Terme anglès utilitzat per denominar els joves que s'agrupen en bandes. Un dels primers a utilitzar el terme científicament fou l'antropòleg nord-americà Frederick Trasher, al seu llibre *The Gang. A study of 1313 gangs in Chicago*. University of Chicago Press, Chicago, 1963.

¹³ Com mostren les lletres de cançons com "Rudies are the greatest", de The Pioneers; "Don't be a rude boy", de The Rulers; "Rudies all around", de Joe White, o "Judge Dread in Court", de Derrick Morgan", totes recopilades en el CD "Rudies all around. Rude boy records 1966/1967" (Trojan records, 1993).

¹⁴ Seria un dels elements estètics que perduraren en posteriors subcultures juvenils, com en el cas dels *mods*.

¹⁵ Vegeu R. Lowe. The Welfare state in Britain since 1945. Macmillan Press, London, 1998; P. Thone. The foundations of the Welfare state. Addison, Wesley Longman Higher education, London, 1996; H. Glennerster. British Social Policy since 1945. Blackwell Publishers, London, 1995.

¹⁶ Com mostra molt gràficament el film "Quadrophenia" (Frank Roddam, 1979), pel·lícula de culte de la subcultura *mod*, en què es detallen els forts enfrontaments ocorreguts a Brighton, el 30 de març de 1964, entre grups de *mods* i *rockers*.

¹⁷ Aquesta era la indumentària utilitzada originàriament pels *dandies* de classe alta, introduïda el 1950 per uns sastres de Savile Row (Londres) amb la intenció d'iniciar una moda ideada pels aristòcrates urbans. Només quatre anys després, el 1954, ja es podien trobar de rebaixes en diversos magatzems, un cop els *dandies* els rebutjaren després que els *teds* se n'apropriaren. Vegeu G. Marshall. Spirit of '69. S. T. Publishing, Dunoon, 1991.

¹⁸ Vegeu C. Feixa. La joventut com a metàfora. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1993, p. 101.

¹⁹ Vegeu E. Ríos. Los Flechazos. Haciendo astillas el reloj. Guía de Música, Madrid, 1994, p. 13.

²⁰ Eren el mitjà de transport empleat amb assiduitat pels *mods*, un vehicle modern ple d'accessoris, amb múltiples retrovisors, que s'oposava al que ells denominaven *salvatges motocicletes* (les Harley Davidson), que feien servir els *rockers*. Les marques més apreciades eren les italianes Vespa i Lambretta, que actualment encara són objecte de culte i el principal referent identificador característic dels *mods*.

²¹ Dues de les característiques que, posteriorment, la subcultura *skinhead* reproduiria.

²² En el vessant artístic, influi determinadament en el *Pop-art*, un dels màxims exponents del qual fou Andy Warhol (també venerat per la majoria de *mods*). De fet, alguns han fet incursions en el món de la pintura *pop-art*.

²³ Els Stones, amb la seva provocació musical i cultural, es convertiren en el millor antídote vers la música establerta i oficialista que triomfava entre la joventut anglesa. Eren el grup antagònic dels Beatles, que per contra eren el símbol de tota una generació de pares –incloent-hi el primer ministre Harold Wilson– que veia els de Liverpool com joves sans i despreocupats, uns *enfants terribles*, però a la vegada "bons nois" (part d'aquesta imatge va venir precedida per campanyes de la premsa britànica). The Beatles eren alguna cosa més que quatre músics, eren un exemple a seguir, un prototipus que es volia estendre entre la joventut enfront els satanitzats Rolling Stones. Vegeu J. Bianciotto. La censura en el rock. Màscara, València, 1997, pp. 34-57.

²⁴ Grups de música *mod*. Es podria definir com una barreja de pop i *psicodelia* (estil musical en què les composicions sorgien de la barreja de *rock'n'roll* i estimulants, com les drogues del moment LSD o amfetamines).

²⁵ Variant musical del pop, molt propera a la *psicodelia*.

²⁶ Es pot traduir per cavallers o senyors de classe obrera.

²⁷ Vegeu E. Brake. Comparative Youth Culture. Routledge & Kegan Paul, London, 1983.

²⁸ Barri situat a l'est de la ciutat de Londres, amb un important flux migratori i una població d'extracció humil.

²⁹ Així eren conegudes les agrupacions de joves *hard mods* de la ciutat escocesa, els objectius principals de les quals eren la defensa del territori i la protecció del barri on habitaven.

³⁰ Vegeu G. Marshall. *op. cit.*, p. 11.

³¹ Popularitzat pels segells discogràfics nord-americans Tamla-Motown i Stax.

³² La droga habitual entre els *mods*, que ha perdurat en el temps com un veritable mite entre els més joves, i que fins i tot ha estat font d'inspiració per moltes bandes *mods* o d'ascendència *modernist*, com la cançó "Toma anfetes", del grup espanyol Los Scooters, una versió del tema "Too much pressure", popularitzat pel grup d'ska britànic The Selecter a mitjans dels vuitanta.

³³ N. Knight. *op. cit.*, pp. 8-9.

³⁴ D. Hebdige. Sottocultura. Il fascino di uno stile unnaturale. Costa & Nolan, Génova, 1990.

³⁵ Mot anglès per designar els seguidors dels clubs de futbol. Posteriorment, extrapolat erròniament a Espanya per designar els joves dels grups de seguidors organitzats.

³⁶ Apareguts primordialment al mateix Londres, en clubs com el Chelsea, l'Arsenal, el Tottenham, el West Ham United i el Newcastle.

³⁷ En anglès signifiquen, respectivament, cap d'ou (*egghead*), cap de llimona (*lemonhead*) i cacauet (*peanut*). Anomenats així per la similitud amb la forma arrodonida dels seus caps i els ous, llimones i cacauets, respectivament.

³⁸ Vegeu G. Marshall. *op. cit.*, p. 14.

³⁹ G. Marshall. *op. cit.*, p. 10.

⁴⁰ Corresponen a la divisió d'honor i a la primera divisió del futbol anglès, respectivament.

⁴¹ Nom amb el qual també se solia denominar qualsevol mena de grup o conjunt de joves.

⁴² Als anys vuitanta, el tallat al zero s'associà als caps rapats neonazis, que cercaven una major exaltació d'agressivitat. En relació amb aquest tema, vegeu G. Marshall. *op. cit.*, p. 142.

⁴³ Terme anglès que engloba les baralles que sovint sostenien els joves blancs amb els pakistanesos que vivien a Gran Bretanya, una mena de caça del pakistanès.

⁴⁴ G. Marshall. *op. cit.*, pp. 121-143.

2. CATALUNYA: EL BRESSOL MUSICAL

Un cop sintetitzats els orígens -tant espacials com temporals- que influïren de manera decisiva en la gènesi de la subcultura *skinhead*, a continuació exposarem com arribà a establir-se a Catalunya, quines raons n'afavoriren la irrupció i quina tendència aglutinà un major nombre de joves al seu voltant.

Primerament, veurem com s'estructuren els primers *skins* catalans dels anys vuitanta i quines poblacions els acullen, esbrinarem els estrets lligams que tenen amb la música i fins a quin punt esdevé important dins el seu imaginari -citarem els estils que prenen com a propis quan valoren la difusió de què gaudeix a Catalunya.

De la mateixa manera, coneixerem els noms propis dels grups musicals englobats en les diverses tendències de la subcultura *skin* catalana, i analitzarem per què Catalunya canalitza bona part del gruix de l'activitat musical que es desenvolupa en relació als *skinheads*, tant discogràficament com pel que fa als grups musicals que s'hi adhereixen.

2.1 L'exportació a Espanya

Fou a Gran Bretanya on sorgiren la majoria de les subcultures adolescents contemporànies, des dels *mods* fins als *skinheads* passant pels *punks*, una realitat compartida

amb ciutats nord-americanes com Nova York, Los Àngeles o Seattle, en què es gestaren fenòmens juvenils com els *rockers*, el *rap*¹ o el *grunge*².

Mentre que a les dècades dels cinquanta i seixanta emergien aquestes noves formes d'expressió del jovent, Espanya vivia immersa en la fosca postguerra franquista; minifaldilles i *guateques* eren les principals atraccions del moment, formes de sociabilitat que desconeixien les que es començaven a projectar a l'exterior.

En el cas espanyol, la rebel·lia dels joves no es canalitzava per cap de les manifestacions que es produïen a Londres, sinó que el jovent encara s'havia d'espolsar molts prejudicis i censures que la cotilla del règim franquista mantenia encara damunt seu. Es tractava d'una joventut adormida per la censura de la dictadura, amb un enorme segment de joves desconexors, encara a les portes de la dècada dels setanta, de les noves expressions culturals que a tot Europa feien estralls en els sectors socials més conservadors, com per exemple a Gran Bretanya.

Era l'època de màxim esplendor del fenomen dels *fans*³, una manifestació espontània de bogeria juvenil vers la figura de l'ídol, que en la majoria dels casos solia ser un músic. Foren els temps dels Beatles, que dominaven les llistes d'èxits (*tops*)⁴ -les anomenades llistes d'èxits- a Gran Bretanya amb els seus clàssics, tot i que tenien com a competidors els incòmodes Rolling Stones. Aquests últims

eren vistos com el contrapunt dels Beatles per la imatge antitètica que mostraven vers els membres socialment enfrontats de la banda de Liverpool, als quals acusaven de representar el prototipus de jove que el govern britànic qualificava com a políticament correcte.

A Espanya es reproduí el moviment fanàtic al voltant de solistes o conjunts musicals, amb èxit indiscutible entre el públic femení, gràcies al qual molts d'aquests artistes guanyaren certa fama i reconeixement estatalment i internacionalment, per causa de la forta influència que la música espanyola exercia sobre les comunitats castellanoparlants de l'altra banda de l'Atlàntic. Era l'hora de grups com els Sírex, els Mustang, Los Salvajes o el Duo Dinámico, entre altres, apareguts rere els esmentats Beatles i Stones.

Als anys setanta, el règim experimenta una obertura, i a poc a poc les manifestacions resulten més agosarades i espontànies; amb la transició democràtica es produeix la ruptura definitiva amb els vells arquetips, i els joves comencen a accedir a ofertes d'oci absolutament desconegudes⁵. Amb tot, no és fins a finals de la dècada i a principis dels vuitanta quan Espanya comença a trontollar amb nois i noies que s'aparten dels cànons -més o menys acceptats socialment- per dotar-se d'identitat pròpia, molt allunyada dels paràmetres fins llavors establerts. El *hippisme* deixa pas al *punk*, moviment originari de la Gran

Bretanya, que en moltes ciutats espanyoles arrela fortament; sobretot arrela al País Basc, on s'origina bona part del que ells mateixos denominen "movida *punk*"⁶. Prenent com a model la seva estètica marginal, comencen a aparèixer un nombre considerable de joves que senten la necessitat de dir alguna cosa, però alhora de poder-ho fer a la seva manera⁷.

Musicalment, el *punk* ibèric fou un dels moviments més prolífics quant a bandes, ja que una pila de formacions configuraren una escena⁸ pròpia automarginada, als inicis, de les grans discogràfiques i el lucratiu *show-business*; grups com Cicatriz, Eskorbuto, R.I.P., La Polla Records, Kangrena, Larsen, La UVI, La Broma de Satán, Desechables o M.C.D. són alguns dels exemples més destacats del panorama *streetpunk* espanyol dels primers anys vuitanta.

Pel que fa a Gran Bretanya, el *punk* es va anar diluint a causa de la comercialitat, perquè hi van entrar en joc grans segells discogràfics com Warner, Virgin o la pròpia CBS. Mentre que les bandes acceptaven emoluments considerables, sorgia amb empenta una onada nova de grups que desitjaven recuperar el vessant més rebel i radical del *punk*; aquest últim estil es batejà com a *Oi! music*⁹, i afavorí l'anomenat primer *revival skinhead* allà per 1978.

En relació amb tot això, les conseqüències també s'evidenciaren a Espanya, on començaren a aparèixer els primers caps rapats autòctons -a Catalunya i el País Basc-

que sorgiren gràcies a l'herència de l'escena *punk* euskalduna, que seguí paral·lelament l'evolució de la seva homònima anglesa¹⁰.

El cas català resulta més complex, en part perquè el *punk* no gaudia de tant seguiment com al nord de l'Estat; podríem arribar a afirmar que aquí la transició fou antagònica, dels *skins* al *punk* i no a l'inrevés. Gràcies al contacte amb caps rapats francesos, per causa de les seves estades durant l'estiu en localitats gironines, el *look skinhead* s'introduí a Catalunya¹¹. Dos dels pioners encapçalarien, l'any 1982, dues de les bandes més estimades i seguides pels *skins* catalans: les barcelonines Skatalà i Decibelios¹². A partir de la música i fascinació estètica que aconseguiren entre els seus fidels, anà augmentant el nombre d'*skins* -de primer a l'àrea de Barcelona-, desenvolupament que englobà els cercles *punks*, perquè molts assistien als concerts, assajos i locals dels primers. En la Barcelona d'inicis dels vuitanta, *punks* i *skins* convivia sense massa problemes; va ser amb una generació nova de rapats, molt més joves, que començaren les dificultats entre ambdues subcultures. Bastants d'aquests nous caps rapats desconeixien les arrels identitàries dels seus antecessors i adoptaren una simbologia que se n'allunyava molt, alhora que l'extrema dreta començava a fer-se visible a Europa¹³.

2.2 El fet diferencial musical

De bon començament, la subcultura *skinhead* fou alguna cosa més que una estètica agressiva, ja que la música va esdevenir un tret característic essencial per a la identitat grupal. Diversos estils van confluïr en les preferències dels rapats, des dels ritmes antillans importats de Jamaica, com l'*ska*, l'*skinhead reggae*, el *calypso*, el *soca*, el *mento*¹⁴, o els que es generaren a Gran Bretanya pel contacte entre immigrants -residents a barris com Notting Hill Gate o Brixton- i *mods*. Noves tendències dins els vells gèneres, com l'*ska 2Tone*¹⁵ (l'anomenat primer *revival ska*) rivalitzaven amb els primers passos del *punk* rebel tocat per bandes mixtes de *punks* i *skins*: allò que posteriorment seria rebatejat com *Oi!music*.

Cal comentar que les primeres generacions *skins* solien escoltar els clàssics dels herois de l'època, els *Jamaican superstars*¹⁶, que triomfaven al país amb el so del moment: l'*ska*. Aquests artistes augmentaren la venda de senzills, perquè els singles llavors eren el mitjà més habitual per donar a conèixer nous intèrprets per un cost relativament baix. Així començà l'"esclat skatalític", i la fama d'aquests compositors i productors va anar *in crescendo*, ja que es va arribar a crear un mercat propi.

Quant a Espanya, encara es vivien els èxits dels grups propis i no hi arribaven les influències britàniques, malgrat alguns intents de popularitzar certs sons jamaicans a finals de la dècada dels seixanta i inicis dels setanta.

Amb això i tot, alguns grups sud-americans foren els primers a importar ritmes antillans a Espanya, com Los Yorsy's, Palito Ortega o Toño Quirazco y su Orquesta¹⁷, que en foren els veritables introductors -l'últim fins i tot arribà a publicar un LP anomenat "Jamaica Ska", ple de versions d'autèntics clàssics com Roland Alphonso¹⁸, veterà instrumentista de The Skatalites.

En el cas de Catalunya, el referent foren Las Cuatro Monedas, un grup establert a Barcelona que edità un reguitzell de senzills que versionaven artistes jamaicans com Desmond Dekker i els hits "*You Can't get it if you really want*" o "*Shanty town*" amb gran encert. A més, hem d'afegir grups ja consagrats que aprofitaven el ganxo d'alguns d'aquests temes per fer-ne adaptacions pròpies, com per exemple Los Tres Sudamericanos o Los Cinco latinos; fins i tot Los Bravos s'hi atreviren. Tots aconseguiren certa acceptació als anys seixanta i ajudaren a la difusió de la música ska a la península.

De tota manera, caldrà esperar fins als vuitanta per veure aparèixer les primeres formacions influenciades per la nova onada ska britànica -l'esmentada 2Tone- que arribaria a finals dels setanta, popularitzada en bona mesura per grups de certa notorietat com The Specials, The Beat o els més coneguts Madness (aquests últims com a principal referent musical entre les generacions més joves). El seu *Nutty sound*¹⁹ anà arrelant arreu del món,

des d'Europa fins al Japó, on sorgiren formacions de renom internacional com la Tokyo Ska Paradise Orchestra o The Ska Flames.

Sense cap mena de dubte, la situació geogràfica catalana afavorí la predilecció pels ritmes caribenys, sobretot si tenim en compte que Barcelona fou la primera ciutat on aparegueren els primers *skinheads*, que sempre han estat els més fidels seguidors dels sons provinents de l'illa de Jamaica. Catalunya va ser -juntament amb Euskadi- un dels indrets on es desenvolupà la incipient escena ska, gràcies a un petit nucli d'amants dels sons antillans que crearen els elements imprescindibles per fer-ho. Els elements per crear un mercat important interessat en l'ska foren diversos, bàsicament de l'entorn *skin*, de sempre el principal impulsor i difusor d'aquest estil: *fanzines*, festes i assistència a altres events relacionats en foren els catalitzadors²⁰.

Els joves s'agruparen en clubs i bars per poder escoltar la seva música; per primera vegada podien vertebrar la pròpia escena, encara que mancava alguna cosa per finalitzar-ne el desenvolupament. No podien continuar gaudint d'una música d'arrels jamaicanes sovint cantada en llengua anglesa, sinó que calia fer un pas endavant per poder escoltar lletres musicades en la llengua pròpia. S'havia d'acabar amb aquest dèficit per donar l'impuls

definitiu, que finalment va arribar amb la formació del grup Skatalà.

2.3 El "tòtem" autòcton: Skatalà

L'estiu de 1985, a Barcelona, un grapat de joves decideix formar la primera banda catalana de música ska amb el nom d'Skatalà, un joc de paraules que barrejava música i arrels. Els sis membres inicials provenien de diverses formacions, com Clinic Humanoids, Attak, Shit S.A. o 4 Barres²¹, majoritàriament lligades al moviment *punk* de la ciutat, que altre cop evidenciava el paral·lelisme estilístic -a Catalunya- entre els primers *punks* i els *skinheads*. Com en qualsevol inici, començaren amb versions de grups consagrats de l'escena ska britànica, com Bad Manners, The Specials o Madness, amb l'afegit del seu característic so Oi! que emulava Sham 69, Cockney Rejects o Stiff Little Fingers, entre altres²². Skatalà aconseguiria definir ritmes en què es barrejaven influències tant de grups de l'era *2Tone* com del ressuscitat moviment Oi!.

L'any 1986 arriben les primeres actuacions amb un repertori ple de temes dels seus ídols, com per exemple "Monkey Man" i "Pressure Drop", dels jamaicans Toots & the Maytals²³ o "Ranking Full Stop", dels Beat. I l'any 1987 enregistren onze peces als Estudis Marathon de Barcelona per a la maqueta de presentació, "Fent d'aquí" -autoeditada

al segell propi Skamarlà Produccions-, que obtingué difusió ràpida i bona acollida per part del públic.

Aconseguiren un seguiment considerable a la seva ciutat, i també el suport d'altres zones com el País Basc, on compartiren escenari amb els irundarres Kortatu, el principal referent musical dels primers *skins* espanyols²⁴. Aquest mateix 1987, els Skatalà participen al caòtic Fossarroch'87, el concert que el Moviment de Defensa de la Terra (MDT) organitzava cada any la nit anterior a l'Onze de Setembre, i comparteixen cartell amb uns joves Brighton 64, la banda *mod* barcelonina per excel·lència. Tot i la seva presència en aquestes actuacions, moltes de marcat caràcter polític i vinculades a l'extrema esquerra nacionalista extraparlamentària (de fet, eren les úniques que a principis dels anys vuitanta possibilitaren l'emergència de la majoria de grups sorgits de les subcultures *skin* i *punk*), molts cops tampoc no aconseguiren dissociar-se dels suposats lligams amb l'extrema dreta, per la qual cosa afirmaren: "*no somos ultraderechistas (...), a pesar de que algunos de nosotros llevamos el pelo muy rapado no somos skins*"²⁵.

Formacions com els Olor Insoportable de Santa Coloma de Gramenet -posteriorment Pisando Fuerte²⁶ i més tard amb alguns membres a la banda Oi! de Nou Barris Xent del Barri- començaven a fer les primeres passes gràcies a les oportunitats que els oferien les entitats que muntaven els

anomenats *concerts alternatius* de l'època, com el "Nicaragua Rock" o el "Rock Anti-Mili", ambdós a Barcelona (on participaren els grups R.I.P. Ultimatum, BAP, Porkeria T, MCD, Zer-Bizio?, La Polla Records o L'Odi Social, entre altres).

A Catalunya, la implicació dels grups musicals -amb presència *skin-* amb tota la perifèria de la política era evident²⁷, encara que s'havien superat els enfrontaments ocorreguts a Barcelona a inicis dels vuitanta, amb baralles a la zona del mercat del Born i a Ciutat Vella²⁸. L'època daurada dels *heavys*²⁹ i el *hardcore*³⁰ no va suposar un obstacle perquè Skatalà es donés a conèixer entre els joves, malgrat no tenir un marcat missatge antisocial -molt estès llavors- i sí en canvi unes lletres carregades d'ironia i dosis d'humor³¹. El grup mai no es va definir com una banda militant però, en referència als rapats neofexistes, afirmaren: *"el que no puc aguantar és que quatre subnormals reventin un bolo, així com altres bandes, i no vull dir noms, quan passa això callen, a mi em bull la sang i no ho puc fer, i la gent es testimoni d'això. Si no els puc dir que són uns fills de puta me'n vaig de l'escenari, i mira que ens han dit de tot, fins i tot que erem fatxes, però ja estem guarits d'ensurts. Quan hem estat una banda que mai a la vida hem fet apologia de cap història, sempre hem fet música, primer per divertir-nos nosaltres i perquè es divertissin els altres."*³²

Després del concert al Fossar de les Moreres, el grup sofreix les primeres desercions quan tres dels membres abandonen la banda, i no és fins el 1991 que Skatalà ressuscita, amb motiu de l'enregistrament de dues cançons per a un disc recopilatori: el "Latin Ska Fiesta"³³. Amb la *line-up*³⁴ remodelada i reforçada amb l'entrada d'instrumentistes provinents d'una altra jove banda -els Dr. Calypso-, Skatalà reprèn l'activitat novament. Per fer-ho públic actua per sorpresa davant l'audiència al "Latin Ska Festival", un concert organitzat a la sala KGB de Barcelona el mateix any 1991, on comparteixen escenari amb Números Rojos, Dr. Calypso i els mallorquins Skarabajos.

A finals d'any es reedita la maqueta exhaurida, aquest cop en vinil, i l'any 1992, amb l'entrada d'una secció de vents, abandonen definitivament el so Oi! per centrar-se en els ritmes propers a l'ska, amb gran èxit (coincident amb el desenvolupament de la indústria musical generada entorn de l'ska a Catalunya³⁵). El 1993 apareix el primer CD, "Borinot, borinot", editat per Al·leluia Rècords³⁶, amb la qual repetirien els anys 1995 i 1998 amb dos nous treballs: "Un de nou" (Al·leluia Rècords, 1995) i "In concerto" (Al·leluia Rècords, 1998). Aquest darrer es va masteritzar en relació amb un enregistrament realitzat al Centro Sociale Occupatto Pedro de Pàdova (Itàlia), on una gira els havia dut l'any 1994, i va resultar el darrer llegat

musical d'un grup considerat pioner de la música ska a Catalunya i, per extensió, a la resta d'Espanya.

Cal dir que Skatalà, amb el temps, ha esdevingut referència obligada per a totes aquelles formacions properes estilísticament a l'ska en la Península; van ser els primers i això els atorga, dins la subcultura *skin*, un rol mític de grup de culte. Quant als hereus més directes, haurien de citar-se els Dr. Calypso de Barcelona o els Komando Moriles de La Bisbal de l'Empordà³⁷, que seguiren el camí dels seus antecessors amb èxit notable.

2.4 Skatalunya: expansió d'un gènere

El llegat d'Skatalà originà uns fruits insospitats, ja que tot un reguitzell de bandes noves en seguiren l'estela per interpretar un estil gens comercial en aquells temps. Cal destacar el treball de grups com els madrilenys Guaki Taneke -rebatejats poc després com a Malarians-, els riojans de Banana Boats, els mallorquins Skarabajos o els bascos Little Feet & the Prenatals³⁸, tots amb un estil propi.

Si parlem d'hereus directes de l'essència d'Skatalà, ens referim als barcelonins Dr.Calypso, formats a la vila de Gràcia l'any 1988 amb l'objectiu de burxar en les arrels jamaicanes de la seva música predilecta: l'ska. Els Dr.Calypso engrandeixen la formació per arribar a la dotzena de membres i els canvis se succeeixen, a pesar que

aconsegueixen una estabilitat mínima, amb músics provinents de gèneres com el *hardcore* o el *punk*. El debut, en format maqueta, reproduïx dos dels antics temes.

Però no és fins al 1993 que editen el primer CD, "Original volum 1" (Tralla rècords, 1993), un dels primers discs d'ska fets a Catalunya. Llavors comencen a guanyar-se una audiència estimable, i un any més tard exerceixen de teloners de dues de les formacions jamaicanes més rellevants de la història de la música *ska* i *reggae*, The Skatalites i Toots & The Maytals³⁹. El 1996 exploten en termes musicals, coincidint amb l'aparició del segon disc "Toxic Sons" (Operative Productions, 1996), un compacte carregat de ritmes diversos: des del més pur *ska*, passant pel *reggae*, el *calypso* o el *northern soul*, estils adorats pels *skinheads*. Amb 10.000 còpies estimades venudes i realitzant gires per l'estranger⁴⁰, Dr.Calypso s'obre a un públic més ampli, ja no són només els *skins* aquells qui assisteixen als concerts, tot i que hi solen ser presents, ara l'audiència la formen joves estudiants, universitaris i adolescents curiosos, atrets pels sons nous que els descobreix l'escena skatalítica⁴¹.

"Barbarossaplatz" (K-Industria Cultural, 1999) acredita els barcelonins com uns dels màxims exponents de la música *ska* a Espanya i, evidentment, després de la retirada dels escenaris d'Skatalà, com el grup més destacat d'aquest estil a Catalunya.

Pel que fa al segon disc recopilatori, "Latin Ska Fever" (nova entrega de l'anterior "Latin Ska Fiesta"), hi aparegueren grups catalans nous fins aleshores poc coneguts com Komando Moriles, Estat Precari (del qual posteriorment sorgiria Knockouts), Tension Friends o Pelukeria Pérez.

A mitjans dels noranta, l'ska ja gaudeix d'una difusió notable i apareix per primer cop a les ràdios i d'altres mitjans de comunicació⁴². En aquesta època és quan s'aprofundeix en coneixements estilístics i les bandes opten per alguna de les tendències de l'ska, com l'ska-jazz o el ska-soul, signe inequívoc d'evident nivell de maduresa musical.

Com qualsevol gran oferta, aquesta també inclou grups que aprofiten la volada de l'ska per fer-se un espai dins la indústria discogràfica; a Espanya, aquest suposat *desvirtuament musical*⁴³, segons els *skins* més puristes, el personifica el grup Ska-P del barri madrileny de Vallecas. Catalunya també en té exemples: Agua Bendita, Discípulos de Otilia (després bifurcats en Los de Otilia i Discípulos), Los Rancios o Abel que Pasa augmenten la nòmina catalana de l'anomenat *kalimotxo-sound*⁴⁴, però comencen a cedir en favor de formacions més properes a l'esperit original jamaicà. És el moment de grups novells com Mount Zion⁴⁵, Amusic Skazz Band (introdutors d'una variant que barreja ska i jazz, juntament amb els valencians Skaks) o La Thorpe Brass (combo tarragoní de ska-soul).

Més endavant, arribaria l'esclat definitiu, amb força bandes que incorporen l'*ska* com a base rítmica: Skatobeat, Moonrakers, The Aggronauts, Spliff Sound, Els Penjats o els ja desapareguts Murphies. Per consegüent, Catalunya es manté al capdavant de l'escena *ska*, tant quantitativament com qualitativament, gràcies a la difusió -per part dels grups- com a les diverses iniciatives empresarials, per exemple les discogràfiques citades abans.

La indústria musical ignorava tot el que comportés qualsevol tipus de relació amb músiques de reduïda visibilitat, ignorància que esdevingué repulsió quan es coneixeren els estretíssims lligams entre l'*ska* i els *skins*, tot i que l'eclosió posterior del *reggae* afavoriria una distensió en les relacions; ara se n'aprofità l'expansió propiciada per la figura de Bob Marley. A Espanya, les discogràfiques de pes periòdicament havien realitzat incursions en el camp de l'*ska*, amb grups que s'acostaven als ritmes antillans puntualment; havien estat intents -purament comercials- d'aconseguir una rendibilitat econòmica màxima amb una inversió mínima. Els -ja citats- primers segells autòctons especialitzats en la música dels *skins* seran iniciatives individuals, sorgides dins l'àmbit més proper als caps rapats, amb persones provinents en molts casos de *fanzines*⁴⁶. Per tant, aquestes discogràfiques independents foren les principals impulsores de la música *ska* i, per extensió, dels altres estils

vinculats als *skinheads*; segells com els desapareguts Capità Swing i Al·leluia Rècords i els encara actius Bronco Bullfrog, Ska Town, Liquidator o Plastic Disc són alguns dels pioners en aquest terreny.

A finals dels anys setanta i a inicis dels vuitanta, el *reggae* a Europa representava una vàlvula d'escapament per als adolescents, i gaudia de gran seguiment entre els joves *hippies*, fet que els segells aprofitaren per llançar a les llistes d'èxits algun dels artistes que el pas del temps consagraria com a estrelles del *reggae*: Bob Marley, en realitat Robert Nesta Marley⁴⁷.

Quant als *skins* de generacions precedents, es reclouen llavors en els hits clàssics d'*skinhead reggae*, mentre que el nou *revival skin* -a finals dels setanta- recorre a formes d'expressió més extremes, com el *punk*, tot rebutjant qualsevol manifestació lligada al hippisme. So *punk* tocat per bandes mixtes de *punks* i *skins*: així neix la música Oi!

2.5 El revival Oi! català: els nous seguidors

Si ens situem en la Gran Bretanya governada per Margaret Thatcher, podem copsar el marc sociològic que va afavorir una forma nova d'expressivitat juvenil, gens predisposada a assumir les normes que els imposava la conservadora societat britànica.

L'any 1977 naixia oficialment el *punk*, amb la publicació de l'LP "*Never Mind the Bollocks*" dels

londinencs Sex Pistols, la llegenda negra dels quals marcaria el ritme de la música *punk*.

Cal tenir present, però, que el *punk* ben aviat va perdre les arrels, com mostraven els missatges dels murs de les ciutats ("*Punk is dead*"), i es convertí en una moda més, mancada de l'esperit de rebel·lia original. Els que s'hi resistiren veieren una sortida en les bandes que no volien saber-ne res del rol comercial nou del *punk*, les que conformaven l'anomenat moviment Oi!⁴⁸. Per tant, la música Oi! retornà crèdit al *punk*, amb més força i una vinculació clara amb la classe obrera anglesa. La nova onada de *skinheads* es va encarregar d'introduir certs elements més extrems, tant pel que fa a comportament com a estètica, fins a arribar a confondre'ls en moltes ocasions amb *punks*: eren els *skunks*⁴⁹.

En poc temps, l'Oi! aplegà un nombre considerable de seguidors, sobretot al barri de l'East End de Londres i en altres ciutats industrials britàniques com Manchester, dels suburbis de la qual sorgiren grups com The 4 Skins, Cockney Rejects, The Last Resort, Menace o Cock Sparrer. Era l'hora de l'*streetpunk* (*punk* del carrer)⁵⁰, però aquests nous *skinheads* no s'assemblaven gaire als antecessors, ja que desitjaven dur la ruptura de valors encara més enllà per diferenciar-se de la massificació en què s'havia convertit el que ells anomenaven *punk* de classe mitjana⁵¹. L'associació de la premsa entre música Oi! i violència i la

presència d'elements de l'extrema dreta⁵² acabaren ràpidament amb les expectatives d'èxit creades, i es va tornar a la marginació i l'adoració subcultural.

En relació amb Catalunya, el fenomen *punk* s'observà a distància, tan sols algun viatge importà novetats sobre el que succeïa a Gran Bretanya; no fou fins a l'aparició de l'esmentat Rock Radical Basc que arrelaria amb més força, tot i l'aparició de bandes (ja l'any 1979) com Último Resorte.

Més concretament, Barcelona fou el bressol del primer grup musical *skinhead*, Decibelios (nascut el 1980), quatre nois⁵³ de famílies humils que decidiren materialitzar inquietuds personals mitjançant la música. Després d'estabilitzar la formació, l'any 1982 enregistraren els primers temes, "Córtate las venas" i "Putrefacto", al senzill "Paletas Putrefactos" (Dro, 1982), editat per aquest segell independent madrileny.

Els Decibelios acostumaven a incloure espectacles als directes, com la dissecció d'un cap de brau o de vísceres d'animals⁵⁴, fet que els conferí un renom dins els cercles *punks* espanyols. El diari El País afirmava: "*Con todo, lo más impresionante fue la puesta en escena. Para dar sólo un detalle, contar cómo en un determinado momento aparecieron sobre la escena vísceras de animales que fueron troceadas allí mismo, lanzadas al público, medio ingeridas por el cantante, que luego se regó de sangre y espuma de afeitar.*"

Nunca habíamos visto nada así (...), no les importaba que el público les escupiera (...) y después de casi quemar el escenario o de casi destrozarlo con un martillo de derribos, se fueron diciendo que ellos venían de las cloacas de Barcelona."⁵⁵

El retoc definitiu va arribar amb un nou guitarra provinent d'altres grups *punks* com Masturbadores Mongólicos, Stress i 1984. L'any 1983 editaren un segon single, "Paletas... y bolingas" (Dro, 1983), un dels temes del qual esdevindria referència obligada per a tots els *skinheads* espanyols: "Botas y Tirantes". Es tracta d'una cançó que exalta tots els tòpics *skins*: "*Nosotros somos la subcultura/ nosotros somos la fuerza de la calle/ nosotros somos la subcultura/ nosotros somos la dura realidad/ botas y tirantes/ hostias en el bar/ cabezas rapadas/ gritos Oi! Oi! Oi!*"⁵⁶. La banda, fins aleshores encara no definida estèticament i ideològicament -si bé el cantant era un dels primers *skins* de Barcelona- va fer un gir d'imatge i adoptà el *look skinhead*, evolució reflectida en les portades dels senzills⁵⁷.

També a Santa Coloma de Gramenet apareix alhora un nucli important de caps rapats reunits en l'autodenominat K.OI.SK (Komité Oi! de Santa Koloma), un grup molt actiu del qual neix una altra banda Oi!, els Olor Insoportable, antecessors dels Pisando Fuerte⁵⁸. Com a conseqüència, Barcelona es converteix en un punt de referència, en la

ciutat skinhead per excel·lència dels anys vuitanta, vist que en cap zona d'Espanya hi haurà un nombre tan elevat de joves rapats (són òbvies les dificultats a l'hora d'elaborar un cens fidedigne al respecte). El contacte que molts joves tenen amb rapats francesos, que solen venir a la costa catalana per passar-hi les vacances, resulta decisiu per comprendre l'existència d'*skins* des dels anys vuitanta (viles costaneres com Roses, a Girona, en són zones vitals).

Quan es comença a estendre la subcultura skin a la resta d'Espanya, les ciutats més importants comparteixen part del protagonisme amb Barcelona, ja que en llocs com Madrid i València es donen a conèixer els primers grups de nois que calcen botes i llueixen el cap rapat. A més, no s'ha d'oblidar Euskadi com un altre focus destacat, perquè la situació geogràfica i l'explosió alternativa que significà per a la joventut el Rock radical basc feren d'Euskadi un dels punts claus del mapa *skin* autòcton. Decibelios va visitar en nombroses ocasions el País Basc, en multitud de concerts, i al nord va obtenir bona part dels *fans* més fidels; es van convertir en els líders del moviment *skinhead* a Espanya i per allà on anaven van estendre una estètica atractiva, nova i impactant per als joves dels vuitanta. La revista Tu Música destacava que "*Decibelios son más que un grupo skin, han superado las limitaciones de este movimiento y han ostentado una*

posició progressista ante la realitat que cantan. Cultiven una estètica proletària y cantan a la amistad, la autenticidad y la solidaridad, pero además, ellos mismos ejercen personalmente esos valores.”⁵⁹

Mai no van limitar el seu públic, i molts dels seguidors del grup eren *punks*, encara que els que veritablement se n’apropriaren van ser els *skins*. Hi contribuï el fet que no hi havia massa grups en aquells moments que toquessin música Oi! i que -a més- s’identifiquessin com a *skinheads*. Juntament amb Kortatu, els primers conjunts que podríem adscriure als *skins*, sorgiren majoritàriament al País Basc: bandes com Pikutara, V^a Asamblea o Baldin Bada, que sota una mateixa estètica impulsaren també l’escena *skin* a Espanya.

L’any 1984 apareixia “Caldo de Pollo” (Dro, 1984), el primer llarga durada de Decibelios, un LP que descarregava tota la ràbia a ritme de música Oi! El disc, que contenia temes com “Fill de puta”, “Piara indecente”, “Sóc un Upstart”, “Oi! Oi! Oi!” o “Voca de Dios”, un cop més repetia els tòpics *skin* (*classe obrera, violència, marginalitat...*), reafirmats al treball següent, el MiniLP “Oi!” (Dro, 1985). Es tractava de tota una declaració de principis, amb un altre dels èxits de la banda, “Kaos”, versió d’un tema clàssic dels 4 Skins⁶⁰.

Ja abocats a l’èxit, donaren un tomb estilístic i oferiren al públic un nou disc molt influenciat pels ritmes

antillans: "Vacaciones en el Prat" (Dro, 1986). L'ska es convertí en el referent i s'abandonà el *punk-Oi!* sorollós per guanyar-se un mercat que encara es resistia. Dos anys més tard editaren un altre treball -aquest cop en directe-, "Vivo's 88" (Dro, 1988), gravat a la sala Zeleste de Barcelona. "Con el tiempo y una caña" (Twins, 1989) suposà un adéu que semblava definitiu⁶¹, un disc més conceptual amb què intentaren desempallegar-se de l'etiqueta de grup *skin* i en molts casos feixista que molts dels mitjans els van col·locar⁶².

A la dècada dels noranta i seguint les seves passes, apareixen una pila de grups que reprenen tant l'actitud com l'essència musical dels ídols. Pel que fa a Barcelona, sempre tingué alguna banda capdavantera dins el panorama Oi!, com els Frontpilsen⁶³, i també altres bandes noves de joves decideixen prendre el relleu als antecessors Decibelios. Cal tenir present l'augment numèric de *skinheads* arreu per explicar els factors que afavoriren l'aparició d'aquestes bandes.

Per altra banda, la tasca duta a terme amb anterioritat per les primeres generacions de caps rapats i tot el que això comportà -com la creació de *Skinheads Against Racial Prejudice* (SHARP)⁶⁴- contribuï a posar les bases per a una futura expansió de la subcultura *skin*. Mentre a mitjans dels vuitanta es registraven baralles sovintejades entre sectors oposats ideològicament, amb

múltiples agressions als carrers entre caps rapats neonazis i els anomenats *skins* antiracistes⁶⁵ (amb tota l'amalgama de tendències, des de l'independentisme radical fins a ideologies llibertàries), amb l'arribada dels noranta sembla que la calma, si més no aparent, és el que predomina. La inactivitat fictícia de certs individus, vinculats a actituds extremes violentes, no és del tot certa, perquè es produeixen agressions constants majoritàriament no denunciades⁶⁶. Coincidint amb la repressió policial exercida per l'alarma social, generada pels fets ocorreguts el 12 d'octubre de 1991⁶⁷, molts dels rapats d'extrema dreta transformaren l'aparença externa, el *look*, per no despertar l'atenció de la policia ni dels ciutadans. Aquest fet va obligar-los a variar els mètodes, per tal que no fossin tan visibles i els permetessin continuar realitzant les activitats de propaganda i acció directa als carrers de manera soterrada.

És per aquests motius que es produeix una fractura en la subcultura *skin*, en primer lloc estètica i després, en molts dels casos, política. Els partidaris d'opcions neofeixistes i neonazis abandonaren part de la iconografia per adoptar altres formes de visibilitat. Aquells qui optaren per l'extremisme d'ultradreta obviaren la imatge *skinhead* -perpetuada en algun cas concret- per desenvolupar l'acció política sense tants entrebancs, ja que el rebuig que comportava incloure's dins la "tribu urbana skin"⁶⁸ els

podia suposar incomoditat. Aquest allunyament del que els *skins* antifeixistes denominen les arrels no només es dona en el pla estètic, sinó que musicalment apareixen formacions anticomunistes i neofeixistes (l'anomenat R.A.C., fenomen tractat al capítol següent) molt distants dels sons dels caps rapats -com l'*Oi! music* o l'*ska*- que els eren propis.

En relació amb la separació de les escenes, és a dir, la divisió dels dos sectors extremistes enfrontats, s'afavorí el desenvolupament paral·lel; fins llavors havien estat encotillades per les lluites internes i no permetien un posicionament clar de molts grups musicals, que per no perdre audiència no s'involucraren políticament. Aquesta dinàmica a mitjans dels noranta es va esvair, sobretot en els cercles neonazis, en què es va fer necessari mostrar una militància, quan més exacerbadada i extrema millor, per captivar joves. La partició en dues parts de l'escena musical *skin* també va possibilitar a l'altra branca -la que es reclama antiracista- un desenvolupament ràpid acompanyat d'una fornada de bandes Oi! que va augmentar l'oferta sonora entre els joves *skins* en el *revival* Oi! català.

Per tant, l'augment de caps rapats afavorí la creació de joves formacions que, a poc a poc, generaren expectatives. Malgrat el buit temporal, recordem que Decibelios s'havia dissolt oficiosament l'any 1988 i que els referents musicals dels *skins* catalans havien quedat

reduïts a l'ska i a poques incursions properes al *punk*, com els abans esmentats Frontpilsen. L'absència perllongada d'un antecedent destacat fa encara més sorpresiva l'aparició sobtada d'una, gens menyspreable, quantitat de bandes Oi! que revitalitzaren un panorama musical en plena decadència.

Cal dir que l'àrea metropolitana de Barcelona fou el punt geogràfic on el fenomen va resultar més visible; ciutats com Rubí o la pròpia capital catalana esdevindrien el bressol d'aquestes formacions, novament generadores de la majoria de grups sonors *skins* com succeí als anys vuitanta.

En aquesta època es presenten molts noms nous; Suburban Rebels i Pilseners, a Barcelona, o Remences, a Rubí, en un primer moment, supleixen les mancances amb escriu i vertebren una alternativa a l'imperant mercat discogràfic de les grans multinacionals. A més, al seu entorn s'agrupen els primers seguidors, la majoria *skinheads*.

Així doncs, l'esclat de la música Oi! abraçà el País Basc (amb grups com Iskanbila o Des-Kontrol), València (amb Last Warning, Abriendo Cabezas, Riot Squad o Alta Tensión), Galícia (amb Skacha, Disturbio 77, Keltoi, Dr. Martens Beat o Ruin Bois), Madrid (amb Non Servium, Steelcap) i fins les Illes Balears (amb Oi! The Arrase o Sector 69⁶⁹).

Quant a Catalunya, Remences, una de les bandes amb més història i de Rubí, va ser una de les formacions que reprengué l'activitat. Debutaren a inicis dels noranta amb una maqueta amb set temes titulada "No t'arronsis" (Capità Swing, 1994), en què "Maig del 37" representava un al·legat contra les purgues stalinistes viscudes a Barcelona durant els primers mesos de la guerra civil: *"Mentrestant al café Moka els del POUM es fan forts/ davant de les escomeses de les forces del PSUC/ són ara els stalinistes qui acusen els del POUM/ de ser quintacolumnistes per voler revolució."*⁷⁰. De la mateixa manera, les crides en pro de l'alliberament nacional es barregen amb consignes plenes d'humor, com en el tema "Draxtor"⁷¹. Després de sobreviure a diversos canvis de formació, els Remences tornen als escenaris a la segona meitat dels noranta amb un primer disc, "Remences" (Plastic Disc, 1997), que segueix la línia doctrinal comentada. Hi trobem onze cançons, com "Sons rebels", "Sexe, birres i música Oi!", "Minses oportunitats" o "Fills de la classe obrera", en què reivindiquen la seva extracció social: *"fills de la classe obrera, units per una condició/ vella estirp lluitadora, els skinheads són/ els skinheads són."*⁷²

No hem d'oblidar uns altres desconeguts que irrompen amb cert èxit: les bandes barcelonines Pilseners i Suburban Rebels, referents dels *redskins* (els caps rapats d'esquerres) i dels seguidors del *punk*, respectivament.

Totes dues comparteixen fins i tot local d'assaig i materialitzen un debut semblant, amb sengles maquetes publicades pel segell barceloní Plastic Disc, que dotà d'una visibilitat considerable aquestes formacions.

Pel que fa a Pilseners, molt vinculats amb l'entorn de l'independentisme radical català, debuten com a banda l'any 1999 amb el CD "Acer roent", de dotze temes. En aquest compacte desgranen tòpics de lluita i repassen èpiques passades, com en el tema que dona títol al disc, en què s'esmenten les gestes dels guerrers Almogàvers: *"Roger de Flor emprèn el camí/ no tem cap enemic/ el seu estol de combatents/ no fa mai presoners/ desperta ferro! Aquí estem/ Mediterrània als nostres peus/ sent el poder a les teves mans/ coratge, metall units per fi."*⁷³ Tampoc no passen per alt el llegat soviètic en la cançó "Stalingrad", tota una lloança dels soldats que defensaren la ciutat russa davant les tropes de l'exèrcit nazi a la II^a Guerra Mundial: *"No recordes aquells temps de mort i lluita/ defensant la llibertat/ una ciutat Stalingrad on la misèria/ es fonia amb la sang/ envoltat de companys morts sempre disposat/ amb el teu kalashnikov."*⁷⁴ La temàtica inequívocament nacionalista (la portada reproduïx una escultura de Sant Jordi lluitant contra el drac⁷⁵, envoltada d'una senyera en flames), es barreja amb profundes reflexions existencials, com a "Dolç àngel de la mort".

Per consegüent, un nacionalisme català extrem que, com veurem més endavant, trobarà l'antítesi en les líriques dels grups musicals neonazis espanyolistes, moltes amb clares i reiteratives al·lusions al que ells anomenen *problema separatista*, un dels temes predilectes i principal obsessió de les formacions musicals d'extrema dreta catalanes. Amb tot, no és aquest l'únic cas en què s'entreveu el paral·lelisme perfecte entre ambdues *escenes*, oficialment enfrontades i irreconciliables, oficiosa i continuadament connectades gràcies als intercanvis puntuals de temes d'anàlisi sobre els quals basen la música.

Si parlem ara de Suburban Rebels, els hereus directes dels Cockney Rejects⁷⁶ a Catalunya, hem d'afirmar que es convertiren en grup ensenya per a tots aquells *skins* autodefinits com a apolítics: "mi patria es el bar, mi política es la cerveza". Tot i ubicar-se en l'espectre de la radicalitat extrema, pròpia dels moviments d'esquerra, la banda nega qualsevol lligam amb cap tipus d'opció ideològica: "*nos dan asco los políticos*" -afirmen-, "*nos consideramos un grupo, más que apolítico, antipolíticos. Nos nos gusta que nadie decida por nosotros.*"⁷⁷ Aquesta visió mostra la complexitat que pot arribar a oferir la subcultura *skinhead*.

De tota manera, aquesta onada d'apoliticisme dins amplis sectors d'*skinheads* antiracistes, clarament influïda pel compromís de les bandes musicals, no és nova, perquè ja

als vuitanta moltes formacions Oi! angleses van haver de lluitar contra els prejudicis que suposava qualsevol connexió o lligam amb algun partit polític, fos del signe que fos. Contra aquest fet, bastants van desencisar-se, es van dissoldre diversos grups i els problemes van arribar a l'escena Oi!, per causa de la implicació i la militància de molts dels afectats⁷⁸.

A Catalunya no s'ha arribat encara a aquesta situació, precisament per la dualitat existent des de bon principi; aquí no arriba un moviment subcultural juvenil en gestació, sinó una exportació d'un univers recreat i definit. És per això que l'*skin* català no ha de forjar la pròpia identitat, quan veritablement la visibilitat esdevé important ja hi ha dues tendències oposades. Amb tot, el posicionament resulta inevitable, malgrat alguns intents de mantenir una certa autonomia al marge d'allò establert (intentant obrir l'esmentada via apolítica), la qual cosa és reprovada des d'ambdues bandes, neonazis i antiracistes.

La tasca d'aquests grups novells d'Oi! català donà pas, a finals dels noranta, a un increment tant de grups com d'audiència; apareixen formacions noves arreu de Catalunya, sobretot en les àrees industrials del cinturó metropolità de Barcelona, ubicades a ciutats com Rubí, Sant Boi de Llobregat, Barberà del Vallès, Molins de Rei o Mollet del Vallès. Grups com Cirrosis, James Band & the Radical Vespa, Gazapos, Urban Soldiers, Último Asalto,

Hooligan Army o Crit de Lluïta en podrien ser clars exemples, a pesar que no tenen una existència llarga i sí, en canvi, una trajectòria musical efímera. Adopten el que podem anomenar *militància de l'apoliticisme*, prenent com a senyera la condició de classe però buidant-la de qualsevol contingut teòric, fet palpable tant en la simbologia com en les líriques. Els barcelonins Último Asalto retornen als vells tòpics de sempre "*hay una cultura en nuestra ciudad/ impactante, violenta/ decidida a machacar/ a toda esa gente que piensa que el Oi!/ sólo es una tontería/ Y a la violencia gritan no!/ con esa basura hay que acabar*", en el tema "*El Oi! es violencia*", publicat a la demo autoeditada l'any 1999⁷⁹.

Cal explicar que la regressió s'evidencià en força elements, principalment en la manca de confiança vers cap forma d'expressió política organitzada, al contrari que anys enrere, en què precisament aquests grupuscles militants -vinculats en molts casos a l'anomenat independentisme de combat- agruparen els primers *skins* catalans de finals dels vuitanta i inicis dels noranta⁸⁰. Desenvoluparen tota una dialèctica -quan no pràctica, de resposta a l'agressió- en contraposició al neofeixisme que actuava exaltadament als carrers, hereu directe de les formes de manifestació i expressivitat ja utilitzades per les bandes violentes totalitaristes durant els primers anys de transició democràtica⁸¹.

Actualment, coexisteixen diverses tendències dins la subcultura *skinhead* a Catalunya, amb connotacions diferents tant en el pla estètic com en el de les idees. La música en tot aquest entramat juga un paper protagonista, com a portaveu de les múltiples vessants *skins* i amplificadora de les polèmiques⁸² noves. Totes tenen representants, i creen al seu voltant nuclis reduïts de joves seguidors que es podrien quantificar en pocs centenars que mai sobrepassaran el miler.

¹ Gènere musical aparegut als Estats Units a finals de la dècada dels setanta, principalment a la ciutat de New York. Consisteix en el que anomenen *rapejar*, que no és més que cantar textos extensos sobre bases musicals pregravades. Hi destaquen grups com Run DMC, Public Enemy o LL Cool J, entre d'altres. Vegeu P. Colubi. *El ritmo de las tribus*. Alba, Barcelona, 1997, pp. 197-210.

² Estil musical, que més tard influiria en una moda estètica juvenil, nascut a finals de 1991. El màxim exponent fou el conjunt nord-americà Nirvana, amb Kurt Cobain al capdavant, el suïcidi del qual esdevingué un mite per a les joves generacions dels noranta. Vegeu P. Colubi. *op. cit.*, pp. 235-248.

³ Amb casos espectaculars, com el dels Beatles i posteriorment el dels Rolling Stones. A Catalunya, el fenomen es reproduí i els màxims exponents foren un jove duet barceloní, El Dúo Dinámico, que va fer estralls entre el públic femení, arribant a extrems insospitats, ja que les noies vetllaven davant la casa on habitaven tan sols per veure'ls sortir. Vegeu G. Irlés. *¡Sólo para fans! La música ye-yé y pop española en los años 60*. Alianza editorial, Madrid, 1997.

⁴ Creades a partir de les ràdio fórmules, amb implantació forta a Gran Bretanya, i en diverses modalitats, tant estilístiques (amb llistes de música independent, de *punk*, de *singles* o d'altres variants) com numèriques (*top ten* o *top five*, referides als deu o cinc temes que més punxaven els discjockeys). Vegeu B. Lazell. *Indie Hits. 1980-1989. The Complete UK Independent Charts*. Red Oak Press, London, 1997.

⁵ Sobre aquestes noves formes d'expressivitat, vegeu T. M. Vilarós. *El mono del desencanto. Una crítica cultural de la transició española (1973-1993)*. Siglo XXI, Madrid, 1998.

⁶ Posteriorment passà a formar part del que es coneix com Rock Radical Basc (RRB), nom amb què s'identifica un conjunt de grups musicals bascos que, des dels inicis dels vuitanta, sorgeixen sota uns paràmetres comuns, punt d'encontre entre el *punk* i les formes noves d'expressió política dels joves d'Euskadi vinculats a l'extrema esquerra de l'anomenat món *abertzale* i el Moviment d'Alliberament Nacional Basc (MANB). Vegeu E. López Aguirre. *Del txistu a la telecaster. Crónica del rock vasco*. Aianai, Vitoria, 1996, pp. 55-98.

⁷ Vegeu E. López Aguirre. *op. cit.*, pp. 33-54.

⁸ Aquest terme, encunyat originàriament pels *skins* i emprat ja a finals dels seixanta arreu, s'utilitza per englobar diverses realitats de l'imaginari *skin*: integrants, música, manera de fer, hàbits o concerts. En relació amb aquest punt, vegeu *Alpha Boy's*, 2, Girona, 1999, p. 46; *Aggro International*, 1, Roermond, febrer 1998, p. 2; *Bulldog*, 17, Praga, 1999, p. 23; *Skintonic*, 10, Berlin, 1991, p. 12.

⁹ Nom que utilitzà Gary Bushell, periodista del diari The Sun, per designar l'estil particular dels grups musicals creats per *punks* i *skins* a finals dels setanta. L'origen prové de la conjunció dels mots *Eh You* (eh, tu), amb què s'inqueria l'atenció de qualsevol persona al barri londinenc de l'East End, i va deriva en el definitiu *Oi!*. Sobre l'aparició del terme i el seu significat, vegeu G. Johnson. *The Story of Oi! A view from the dead-end of the street*. Babylon books, Manchester, 1982; G. Marshall. *Spirit of 69. A skinhead Bible*. S. T. Publishing, Dunoon, 1991; N. Knight. *Skinhead*. Omnibus Press, London, 1982.

¹⁰ Seguí la mateixa evolució que a Gran Bretanya, on de l'escena *punk* sorgiren les primeres bandes de música Oi!, que comptaren amb diversos skinheads entre les seves files, com per exemple el grup Blitz de Manchester o els londinencs de The Last Resort. Vegeu G. Johnson. *op. cit.*, pp. 6-9.

- ¹¹ Vegeu C. Viñas. Botas y tirantes. Una historia de Decibelios. Street Music, Eivissa (en premsa).
- ¹² Parlem de Carles Treviño, "Fray", cantant de Decibelios i Enric Gallart, "Quique", també cantant a Skatalà, coneguts popularment entre els caps rapats com "els primers skinheads de Barcelona", vegeu Último grito, 1, Barcelona, 1982.
- ¹³ És quan es comencen a tenir notícies de l'abast dels èxits electorals del *Front National* (FN), liderat per Jean Marie Le Pen a França, que obtingué deu eurodiputats als comicis al Parlament Europeu de 1984, fet que els reportà una atenció mediàtica fins llavors pràcticament inexistent. Vegeu G. Ford. Fascist Europe. The rise of racism and xenophobia. Pluto Press, London, 1992, p. 20.
- ¹⁴ Ritmes lligats amb Jamaica, solen derivar, o ser evolucions, dels vells sons caribenys; així, de l'*ska* sorgí l'*skinhead reggae*. Sobre aquests gèneres musicals, vegeu M. Griffiths. Boss sounds. Classic Skinhead Reggae. S. T. Publishing, Dunoon, 1995; Ch. Foster. Roots, rock, reggae. An oral history of reggae music from ska to dancehall. Billboard books, New York, 1999; S. Barrow; P. Dalton. Reggae. The Rough guide. The definitive guide to jamaican music, from ska through roots to ragga. Rough Guides, London, 1997.
- ¹⁵ Amb aquest nom es coneix el corrent musical derivat de l'*ska* tradicional aparegut a Gran Bretanya a principis dels vuitanta, i alhora dona nom a un segell discogràfic, 2Tone records, en què editaren el material fonogràfic la majoria de les bandes d'aquesta vessant skatalítica: grups com Madness, The Specials o The Beat. Vegeu G. Marshall. The Two Tone story. S. T. Publishing, Dunoon, 1993 i P. Williams. You're wondering now. A history of the Specials. S. T. Publishing, Dunoon, 1995.
- ¹⁶ Com es coneixia els artistes més destacats del moment, entre els quals hi havia Prince Buster, Laurel Aitken, Derrick Morgan o Desmond Dekker. Vegeu S. Barrow; P. Dalton. *op. cit.*, pp. 53-60.
- ¹⁷ Vegeu "Historia del Ska Ibérico", Don Drummond's Spirit, 0, Barcelona, 1998 (número monogràfic).
- ¹⁸ Antic saxofonista de The Skatalites, una de les formacions pioneres en interpretar *ska* a l'illa de Jamaica, que va morir el 1998 durant una gira de concerts.
- ¹⁹ Així es coneix el so peculiar desenvolupat per la formació britànica al llarg de la seva llarga trajectòria, d'arrel skatalítica però més proper al característic pop britànic que al *reggae* religiós jamaicà.
- ²⁰ Eren habituals les festes organitzades per aquest col·lectiu al barri de Ciutat Vella de Barcelona. Vegeu C. Viñas, "Una dècada de Dr. Calypso. Deu anys, més de 350 concerts", *Rockcol·lecció Enderrock*, 4, Barcelona, febrer 2000.
- ²¹ Totes eren bandes de Barcelona vinculades als moviments *punk* i *skinhead*. Precisament d'alguna sortiren músics que, posteriorment, formarien part de Decibelios o d'Skatalà.
- ²² Tres de les formacions més conegudes de l'anomenada música Oi! britànica, aparegudes a finals dels setanta i inicis de la dels vuitanta.
- ²³ Trio musical jamaicà liderat per Frederick "Toots" Hibert, conegut vocalista que introduí la temàtica religiosa en els temes d'*ska* del seu grup.
- ²⁴ Curiosament una minoria dels seus seguidors, en aquell moment, abraçava ideologies totalitàries properes al neonazisme. No deixa de ser paradoxal, si tenim en compte que aquests bascos estaven compromesos amb el MANB (Moviment d'Alliberament Nacional Basc).
- ²⁵ Vegeu J. Subirana, "Skatalà: no somos ultraderechistas". *El Periódico* (22/III/1996).
- ²⁶ Grup format per *punks* i *skins* de l'extrarradi barceloní. Participaren activament en diversos festivals i concerts arreu de Catalunya, com per exemple en la "Festa de l'Anarquia" a Barcelona o en un altre festival fet a la vila de Torà (Lleida).
- ²⁷ Terme utilitzat per Xavier Casals per designar la relació real entre els caps rapats i la seva ideologia. Vegeu X. Casals. Neonazis en España. De las audiciones wagnerianas a los skinheads. Grijalbo, Barcelona, 1995, pp. 269-281.
- ²⁸ Vegeu "El Raval, escenario de violentas peleas entre grupos de punks y skinheads", *La Vanguardia* (21/II/1986); "Barcelona: dos heridos en una pelea entre grupos de punks y skinheads", *La Vanguardia* (1/IX/1986).
- ²⁹ Nom amb què es designen els seguidors de la música *heavy metal*, també anomenada *heavy rock*.
- ³⁰ Estil musical sorgit als Estats Units, amb forta implantació a Barcelona i rodalies a inicis dels vuitanta.
- ³¹ Com a exemple podem citar cançons com "Embolingats", "Sin cerveza no hay revolución", "Llunàtics" o "Bolingas"; totes editades en la maqueta de debut ("Skatalà", Skamarlà records, 1987), posteriorment reeditada en LP pel segell barceloní Sock It records l'any 1990.
- ³² A Un Altre Cop, 2, Barcelona.
- ³³ Aquest fou el primer LP recopilatori editat amb bandes d'*ska* espanyoles (Sock It records, 1990). L'any següent n'apareixeria la segona part, anomenada "Latin Ska Fever" (Sock It records, 1991). Aquests dos treballs foren la primera referència *ska* a Espanya i el desembre del 1999 es reeditaren conjuntament en format CD sota el títol "Latin Ska Years" (Plastic Disc, 1999).
- ³⁴ Formació, de l'anglès. Mot que s'utilitza per anomenar el conjunt dels membres d'un grup musical.

³⁵ Gràcies a l'interès mostrat per alguns segells petits de música independent, molts creats per les expectatives generades, en molts casos, al voltant dels ritmes jamaicans. Discogràfiques barcelonines com Capità Swing o Al-leluia records, les dues desaparegudes, ajudaren al desenvolupament.

³⁶ Segell establert a Barcelona, creat per Albert Gil, membre de la banda *mod* Brighton 64, actualment guitarra del grup de rock català Matamala. Després de la desaparició, el mateix Gil inicià un projecte discogràfic nou, el segell Bip Bip records, més decantat cap a la psicodèlia i la música *mod*.

³⁷ Els barcelonins es formen el 1989 i ja han editat tres CD fins al moment: "Original volum 1" (Tralla records, 1993), "Toxic Sons" (Operative productions, 1996) i "Barbarossaplatz" (K-Industria cultural, 1999). Els empordanesos, per altra banda, es reuneixen l'any 1990 i han editat diversos treballs: "No retornable" (Tralla records, 1994), "Recomendado" (Tralla records, 1997) i l'últim "44" (Tralla records, 1999).

³⁸ Tots apareguts en el disc recopilatori esmentat abans "Latin Ska Fiesta".

³⁹ Vegeu S. Barrow; P. Dalton. *op. cit.*, pp.37-46.

⁴⁰ Vegeu C. Viñas, "Una dècada de Dr. Calypso. Deu anys, més de 350 concerts", a *Rockcol·lecció Enderrock*, 4, febrer 2000, pp. 17-23.

⁴¹ Nom amb què es coneix el conjunt que configuren els grups, les discogràfiques, els concerts, les promotores i tot el que fa referència a la música *ska*, en una zona concreta, com en aquest cas Catalunya.

⁴² Amb referències continuades en programes radiofònics d'audiència considerable com "La Taverna del Llop" de Ràdio-4 o a Ràdio Ciutat de Badalona. També en premsa escrita, amb crítiques de concerts en diaris de gran tirada com *El Periódico*, *El Mundo*, *Avui* o en revistes especialitzades com *Enderrock* o *Popular 1*.

⁴³ Vegeu C. Viñas, "Ska: febre o negoci", *Enderrock*, 45 (abril 1999), p. 35.

⁴⁴ Els seguidors més fidels i coneixedors de la música jamaicana solen despreciar les bandes amb aquest mot que barreja tant la joventut dels seguidors com la poca professionalitat dels instrumentistes, en una música que barreja ritmes skatàlitzics i *punks* amb lletres simplistes i burlesques.

⁴⁵ Que prenen el nom d'una muntanya situada a l'illa de Jamaica.

⁴⁶ Nom amb què se solen anomenar genèricament les revistes que editen les diverses subcultures juvenils. També s'hi utilitza la forma abreujada *zine*.

⁴⁷ Sobre Bob Marley, vegeu J. Ordovás. *Bob Marley*. Júcar, Madrid, 1980; J. Mintegi. *Junto a los rios de Babilonia. Biografía de Bob Marley*. Vosa, Madrid, 1995.

⁴⁸ Mot emprat pel periodista Gary Bushell, columnista del magazine musical londinenc *Sounds*, que va popularitzar aquest terme que englobava el conjunt de formacions musicals estilísticament properes a la segona onada del punk, de finals dels anys setanta.

⁴⁹ Barreja dels estils *punk* i *skin* aparegut a Gran Bretanya amb la segona onada del *punk*.

⁵⁰ Nom amb què també s'anomena la música Oi!

⁵¹ En relació amb la suposada pèrdua identitària del *punk*, segons expliquen, pervertint el missatge de rebel·lia enfront la comercialitat que havia envaït tots els àmbits de la subcultura. Sobre aquesta devaluació dels valors propis i originaris del *punk*, vegeu F. J. Satué. *Sex Pistols*. Cátedra, Madrid, 1996; G. Fielding. *The Business. Loud, Proud N' Punk*. S. T. Publishing, Dunoon, 1996; S. Home. *Marci, sporchi e imbecili. 1976-1996: la rivolta non si è mai fermata*. Castelvecchi, Roma, 1996; N. Stevenson; R. Stevenson. *Vacant: a diary of the punk years 1976-79*. Thames and Hudson, London, 1999; G. Gimarc. *Punk diary: 1970-1979*. Vintage, London, 1994.

⁵² Alguns caps rapats foren captats per organitzacions d'extrema dreta; la seva militància, per mimetisme, arrebegà un bon grapat de fidels a l'entorn de partits polítics com el *National Front* (NF), el *British Movement* (BM) o el *British National Party* (BNP), que seduïren els joves amb consignes incendiàries. Vegeu N. Lowles; S. Silver. *White Noise. Inside the international nazi skinhead scene*. Searchlight, London, 1999, pp. 1-8.

⁵³ Carles Treviño "Fray", Mancel Domènech i els germans Miguel i Manolo Alférez, eren els membres d'aquesta formació *skinhead* barcelonina durant la dècada dels vuitanta. Vegeu "En busca de una cultura urbana", *La Vanguardia* (20/IX/1983); J. Roglán, "Skins, los tipos duros de la juventud catalana", *El Periódico* (25/XI/1984); E. Callís, "Los más duros", *El País* (22/XII/1984); S. Tarín, "El grupo Decibelios sale en defensa del carácter pacífico de los skin", *La Vanguardia* (19/II/1986).

⁵⁴ Vegeu "Decibelios, la marcha más putrefacta de Barcelona", *Rock Especial*, 3 (XI/1981); N. Ciusqui, "Decibelios representará al rock de Barcelona en Francia", *Diari de Barcelona* (26/V/1982); "Decibelios inaugura el local rock Las Rias", *Diari de Barcelona* (5/XI/1982).

⁵⁵ *El País* (23/III/1982).

⁵⁶ Cançó que esdevindrà tot un himne per als skins espanyols, mancats de lletres en una llengua més propera que l'argot *cockney* que utilitzaven els grups de música Oi! anglesos.

- ⁵⁷ Sobre Decibelios i la seva biografia vegeu C. Viñas, *Botas y tirantes. Una historia de Decibelios* (en premsa).
- ⁵⁸ Grup de música *punk/oi!* aparegut poc després de Decibelios. Posteriorment alguns dels seus membres formaren part d'un projecte musical nou, amb el nom de Xent del Barri, que tampoc no va fructificar.
- ⁵⁹ *Tu música* (?).
- ⁶⁰ Aparegut al primer LP "The Good, the Bad & the 4 Skins" (Secret records, 1982).
- ⁶¹ Posteriorment, deu anys després de la dissolució oficial, el 1999, aparegué al mercat discogràfic un disc en directe inèdit, en format picture disc, enregistrat l'any 1985 a la plaça de Catalunya de Barcelona sota el títol "Igual de borrachos, pero mucho más orgullosos" (Decibelios records, 1999).
- ⁶² Sobre la identificació mediàtica de Decibelios amb la subcultura *skinhead* vegeu J. Roglán, "Skins los tipos duros de la juventud catalana", *El Periódico* (25/XI/1984); J. C. Valero, "Rockers, punks, skinheads, mods y heavies coinciden: Barcelona ya no es un muermo", *El Periódico Dominical* (16/VI/1985); S. Tarín, "El grupo Decibelios sale en defensa del carácter pacífico de los skins", *El País* (II/1986); J. Roglán, "La política abre una crisis de crecimiento entre los skins", *El Periódico* (18/VII/1986).
- ⁶³ Grup barceloní de música Oi! format per ex-membres de formacions com 4 Barres i Skatalà.
- ⁶⁴ Les sigles corresponen a la traducció de l'anglès: Skinheads contra els prejudicis racials, organització creada originàriament als Estats Units el 1988 per defensar els, segons ells, veritables orígens de la subcultura *skinhead*, davant el que anomenen desvirtuació del moviment per part d'elements infiltrats de l'extrema dreta. Un cop exportada a Europa, tingué una ràpida difusió i se'n van crear nuclis a cada país. Vegeu G. Marshall, *Spirit of 69*, S. T. Publishing, Dunoon, 1991, pp.138-143.
- ⁶⁵ Sobre les topades entre ambdós sectors antitètics, vegeu "Una banda ultra apallissa joves catalanistes i punks", *Avui* (15/III/1987); J. G. Albalat; E. Pereda, "Una banda skin neonazi fa la seva llei a Gràcia", *Diari de Barcelona* (6/X/1987); "Agresión a un joven independentista en Manresa", *La Vanguardia* (21/I/1988).
- ⁶⁶ Aquest sovint és un dels paranyes que amaguen els índexs que periòdicament publica l'opinió pública. Cal tenir en compte que en moltes ocasions les agressions violentes no són denunciades, en força casos, quan les víctimes vinculen els autors a determinades expressions juvenils, com és el cas dels *skinheads*. Vegeu m. Díaz Prieto, "Víctimas de verdad", *La Vanguardia* (2/IV/2000).
- ⁶⁷ Sobre això, vegeu S. Tarín, "La policía detuvo a 25 skinheads tras la violenta marcha del sábado", *La Vanguardia* (14/X/1991); B. Cia, "Los ultras detenidos en Barcelona por apalea reconocen ante los mossos que iban de caza", *El País* (14/X/1991); Mª J. Cañizares, "Detenidos 76 ultras vinculados con los recientes actos violentos de Barcelona", *ABC* (15/X/1991).
- ⁶⁸ Vegeu l'informe del Consejo Nacional de Seguridad Ciudadana: *Notas sobre violencia skin-head*. Consejo Nacional de Seguridad Ciudadana, Madrid (VII/1995), p. 5.
- ⁶⁹ Totes són formacions joves que compten amb *skinheads* en les seves files, la gran majoria sorgides a partir de finals de la dècada dels noranta, però ja amb una gens menyspreable producció fonogràfica, com ho demostra el seguit de discos editats: Last Warning "Voll Damm Boys" CD (Bronco Bullfrog, 1998); Oi! The Arrase "Anarkoi" CD (Bronco Bullfrog, 1998); Ruin Bois "Sempre en Galiza" CD (Pure Impact, 1996); Sector 69 "La nit dels upstarts" CD-R (Autoproduït, 1997) o Skacha "Xustiza cega" Cdsingle (Plastic Disc, 1997).
- ⁷⁰ Remences "No t'arronsis" (Capità Swing, 1994).
- ⁷¹ Remences "No t'arronsis" (Capità Swing, 1994).
- ⁷² Remences "S/T" (Plastic Disc, 1997).
- ⁷³ Pilseners "Acer roent" (Plastic Disc, 1999).
- ⁷⁴ Pilseners "Acer roent" (Plastic Disc, 1999).
- ⁷⁵ Reproducció fotogràfica digital presa de l'estàtua que presidia la façana original del Palau de la Generalitat de Catalunya, a Barcelona.
- ⁷⁶ Banda anglesa d'inicis dels anys vuitanta que ràpidament es va fer un lloc en l'escena musical Oi! gràcies a una actitud prepotent i totalment allunyada de qualsevol tipus de partidisme polític i, en canvi, molt més propera al hooliganisme organitzat entorn dels clubs de futbol del país i, més concretament, del barri londinenc de l'East End, d'on eren originaris.
- ⁷⁷ Entrevista publicada a *Street Music*, 5 (Agost 1999), p. 9.
- ⁷⁸ Vegeu la implicació de molts caps rapats en partits d'extrema dreta britànics, com el NF i el BNP a N. Lowles; S. Silver, *White noise. Inside the international nazi skinhead scene*. Searchlight, London, 1998, pp. 1-8; R. Thurlow, *Fascism in Britain*. I.B. Tauris, London, 1998, pp. 245-262; G. Harris, *The Dark side of Europe. The extreme right today*. Edinburgh University, Edinburgh, 1994, pp. 50-54.
- ⁷⁹ Último Asalto, "S/T" (demo autoproduïda, 1999).
- ⁸⁰ Vegeu C. Viñas, "Skins sense un pèl de nazis", *El Temps*, 781 (juny 1999), pp. 68-70.

⁸¹ Sobre això, podeu consultar tota la bibliografia referent als grups paramilitars d'ultradreta que practicaren el terror durant la transició democràtica, vegeu X. Casals. La tentación neofascista en España. Plaza & Janés, Barcelona, 1998; J. L. Rodríguez Jiménez. Reaccionarios y golpistas. CSIC, Madrid, 1994; F. Pérez Galdós, "Extrema derecha S. A. Nombres, conexiones y finanzas", *Crítica*, 8, Ed. España Crítica, Madrid, 1982 (número monogràfic).

⁸² La música esdevé el vehicle propagandístic per excel·lència de la subcultura *skin* i si se'n fa un seguiment es pot observar com les lletres reproduïxen polèmiques socials mediatitzades de manera immediata, com el racisme, la corrupció política o bé el terrorisme. Sobre aquest punt, vegeu, respectivament les cançons "Eh! Negro" (División 250), "Aznar, vete a cagar" (División 250) i "Terroristas" (Torquemada 1488).

3. ROCK NEONAZI A L'ESPANYA DELS NORANTA

Com ja hem assenyalat en el capítol anterior, els *skinheads* s'apropriaren, en la mesura que els fou permès, de determinats estils musicals per bastir de contingut la identitat subcultural pròpia. No únicament foren els ritmes caribenys abans esmentats, sinó també els sons nous provinents del *punk* britànic apareguts a finals dels setanta i la seva continuació natural: la música Oi! Així doncs, l'evolució del conjunt subcultural *skin* i la seva politització posterior van desenvolupar paral·lelament formes d'expressivitat noves lligades a la música.

A continuació explicarem aquest procés, la causa que l'accelerà i les conseqüències inicials que afectaren posteriorment el conjunt de l'escena *skinhead*, tenint en compte la irrupció de la música *R.A.C.* que afavorí les accions propagandístiques i ajudà a l'expansió ràpida dels caps rapats neonazis.

Un cop apuntats els orígens, analitzarem detalladament la implantació de la música racista a Espanya, establim les vies d'entrada que en permeteren la introducció i valorarem on va causar més impacte quant a nombre de grups musicals adherits. Després, procedirem a una comparació exhaustiva entre l'escena espanyola i la seva homònima internacional, i acabarem amb un repàs cronològic de les principals formacions musicals neonazis espanyoles, tot

precisant-ne la importància dins l'entramat del R.A.C. patri.

Finalment, hem considerat oportú incloure les manifestacions contràries contrapunt de les anteriors, personificades en les organitzacions d'*skinheads* antiracistes, exposar-ne els posicionaments ideològics i les plasmacions organitzatives i descobrir quins són els grups musicals que, dins el panorama de la música oi!, són capdavaners de l'escena antifeixista catalana.

3.1 Un fenomen llunyà: Rock Against Communism (R. A. C.)

Els partits i grupuscles d'extrema dreta britànics, el National Front (NF)¹, el British Movement (BM)² i, posteriorment, l'hereu del primer, el British National Party (BNP)³, principalment, van aconseguir quallar entre els joves del seu país als anys setanta, gràcies, en bona part, a diverses estratègies de captació de seguidors més o menys organitzades⁴.

Els grups més extremistes tendien a capitalitzar bona part de la rebel·lia adolescent, i molts joves s'emmirallaren en aquesta simbologia i iconografia extrema a la recerca d'un referent fora del comú, dins una societat, com la britànica de finals dels setanta, que encara mantenia molt vius els valors d'èpoques pretèrites⁵. Cal recordar, per exemple, que fins i tot des d'un dels partits tradicionals britànics com és el conservador havien

emergit veus contra l'entrada d'immigrants a la Gran Bretanya. Concretament, es va fer famós el discurs que l'any 1968 John Enoch Powell, membre del partit *tory* i del govern a l'ombra dels conservadors, va realitzar en contra de la -segons ell- *salvatge immigració* que assolava el país i la política liberal del seu contrincant, Heath. Aquesta arenga, coneguda popularment com *Rivers of blood* (rius de sang)⁶ per la predicció d'esclat de violència que es produiria si no s'aturava l'entrada d'estrangers, va esdevenir una proclama racial populista que afavorí posteriorment el propi NF⁷.

Així, la simbologia neonazi i neofeixista va irrompre dins l'autoanomenada escena *skinhead*, apareguda cap al bienni 1968-69⁸. I va aconseguir expandir-se ràpidament, perquè molts caps rapats cregueren veure en les tendències totalitaristes una actitud provocadora envers la societat que detestaven. Per tant, un pas més enllà on traslladar la seva radicalitat juvenil⁹, sobretot si tenim en compte la participació de Gran Bretanya en la Segona Guerra Mundial al bàndol aliat, contra l'exèrcit nazi. Alemanya, fins i tot molts anys després d'acabada la guerra, fou vista amb força desconfiança, i encara suscitava certa crispació entre la població que va viure directament la contenda bèl·lica.

Amb aquest panorama sociològic, no resulta estrany que apareguessin multitud de grups musicals, que aportaren

aires nous a la jove i devaluada escena *punk*¹⁰. L'any 1977 es va fer famós el missatge *Punk is Dead* (el *punk* ha mort)¹¹. Enrere quedaven els temps de l'anarquia, en referència a l'apologia que en feien els Sex Pistols¹² amb el tema "Anarchy in the UK"¹³; havia arribat el moment de grups com Sham 69, Cock Sparrer, Menace o Skrewdriver (aquests últims esdevindrien un dels pilars de l'anomenada música *R.A.C*¹⁴). Per poder-ne comprendre el desenvolupament, és clau la referència d'un grup que, amb el pas del temps, ha esdevingut tot un mite per als caps rapats de tendència neonazi: es tracta dels esmentats Skrewdriver¹⁵.

Originàriament formats sota el nom de Tumbling Dice a finals de 1975, ja el mes de maig de 1977 canvien el nom pel definitiu d'Skrewdriver. En la primera època no deixen de ser un grup d'amics de l'escola (els germans Kev i Sean McKay, John Grinton, Phil Walmsley i Ian Stuart Donaldson¹⁶), aplegats al voltant d'unes guitarres per passar el temps realitzant versions dels clàssics del moment (bandes ja consolidades com els Rolling Stones, The Who o Free).

Hem d'explicar que l'eclosió del *punk* també influí els Skrewdriver, ja que conferí a la seva música un toc més extrem reflectit en el primer treball, el single "You're So Dumb"¹⁷. El grup de Blackpool era inicialment una banda d'estètica *punk*, la qual cosa es pot apreciar en les fotografies que apareixen a les cobertes dels primers

senzills; fou a finals de 1977, coincidint amb el primer *revival skinhead* a Gran Bretanya, que tots els components adoptaren aquesta imatge¹⁸.

A partir d'aquell moment, Skrewdriver esdevingué una banda "genuïnament" *skinhead* -de música *skin* i formada per *skins*- i, ja amb el *new look*, aconseguiren un cert ressò en el circuit alternatiu *punk* amb el primer llarga durada, l'LP "All Skrewed Up"¹⁹. Es tractava d'un disc ple de missatges de protesta vers la societat del moment que demostrava l'inconformisme habitual del *punk* en un dels temes: "Anti-social". Un disc més entre les novetats discogràfiques que generà el moviment *punk* des de 1977²⁰, si no fos perquè els Skrewdriver posseïen una particularitat que els feia especials.

L'any 1978 actuaren al club Vortex de Londres, on per primer cop es constatà el primer contacte entre la banda i alguns seguidors de l'*NF*. Quan la gran majoria de grups de la primera onada *Oi!* havia tallat qualsevol lligam amb manifestacions d'extrema dreta entre l'audiència, com fou el cas de Sham 69, els Skrewdriver no en seguiren l'exemple. Aquest fet els va facilitar el suport lleial i incondicional de tots els caps rapats d'extrema dreta, que prengueren a la banda de Blackpool com a grup bandera dels seus ideals, amb el beneplàcit del propi grup. Fins llavors no deixava de ser una banda més aviat mediocre quant a popularitat i qualitat musical dins l'ampli ventall de

grups *punks*, però esdevingué reconeguda i amb força seguidors, gràcies al suport dels joves fidels rapats. Cal dir que Stuart, que havia ingressat l'abril de 1979 a l'*NF*, arribà a ser un dels màxims dirigents d'aquest partit d'extrema dreta en l'àrea natal de Poulton-Le-Fylde (prop de Blackpool, a la regió de Lancashire), on fins i tot en fou l'organitzador local²¹.

Així doncs, Ian Stuart esdevingué l'ideòleg de la banda, en part perquè era el compositor de la majoria de les lletres i músiques del grup; l'any 1982, des de l'escenari del 100 Club de Londres, arribà a afirmar: "*Som racial-nacionalistes, i n'estem orgullosos*"²². En els cercles de l'extrema dreta es començà a gestar la idea d'organitzar trobades sobre la música per reunir els joves i involucrar-los en la lluita pel "poder blanc" -que preconitzava la supremacia racial-, cosa que finalment aconseguiren materialitzar sota la consigna abans esmentada de *Rock Against Communism*, impulsada activament per Skrewdriver: era una etiqueta que aglutinava aquest jovent i que negava prendre part per cap dels partits britànics d'ultradreta del moment.

Es tractava de concerts oberts als anomenats "*joves patriotes blancs*", que aconseguiren força ressò dins l'escena skinhead internacional. Generalment s'organitzaven al voltant d'alguna data emblemàtica, com *The Saint George Day* (diada de Sant Jordi, patró d'Anglaterra), i els més

importants es feren a Londres i Suffolk entorn els anys 1984 i 1985, amb bandes com Peter and the Wolves, The Die-Hards, Ovaltinees o Brutal Attack.

Quant als rapats neonazis, ja tenien banda pròpia de *White noise* (soroll blanc), nom amb què també es coneix la música racista, cosa que es constata amb l'aparició del single nou d'Skrewdriver "*White Power*"²³ (poder blanc), que -com reconegué en el seu moment Stuart- "*té una lletra que és molt directa.*" I no deixa de ser una arenga vers la lluita racial: "*La societat multirracial és un engany/ No aguantarem més/ Què necessitem?/ Si no guanyem la batalla i res surt bé/ és l'apocalipsi per Gran Bretanya.*"²⁴

En aquest sentit, l'any 1983 apareix un senzill titulat "*Voice of Britain*"²⁵, el segon amb el nou segell *White Noise records*, la primera discogràfica del món en editar música rock neonazi als anys vuitanta; d'aquesta manera es comença a forjar un entramat que facilitaria el desenvolupament d'una -relativament important- indústria discogràfica racista.

Un any després, el 1984, s'edità el "*This is White Noise EP*", amb quatre bandes: Brutal Attack, Die-Hards, ABH i Skrewdriver, consolidant així el projecte de crear un segell autogestionat pels líders de l'escena *skin* neonazi a Anglaterra. La música *R.A.C.* ja era un fet, i Skrewdriver el màxim exponent arreu del món.

En definitiva, un tipus de música que no deixa de ser, en molts dels casos, vulgar *rock'n'roll*, que no hauria fet fortuna si no fos per les lletres incendiàries i provocatives, que cada cop atrauen més joves en pro de la "revolució blanca".

3.2 Implantació del rock neonazi a Espanya

Podem afirmar que la música R.A.C. gaudia d'una forta implantació arreu d'Europa, Oceania i el continent americà, on sorgeixen gran nombre de grups, com els francesos Brutal Combat, Legion 88 o Bunker 84, els alemanys Böhse Onkelz, Noie Werte o Body Checks i els anglesos No Remorse, Skullhead o Lionheart. Aquest fet es devia, en bona part, a la creació d'una organització paral·lela de caps rapats neonazis anomenada *Blood & Honour*¹⁹ (B&H), si bé a Espanya pràcticament era un fenomen desconegut.

Blood & Honour, teòricament, sols és el nom d'una publicació politicomusical neonazi, però al darrere s'hi estructura una organització mundial vertebrada en diverses cèl·lules nacionals; la majoria de països europeus en tenen una secció i també se n'han establert delegacions als Estats Units d'Amèrica. Cal dir que, formada per grups musicals que van abandonar el *White Noise Club*²⁷, B&H es convertí en l'avantguarda dels *skins* neonazis d'arreu del món.

Per una altra banda, Espanya, durant el període 1975-1982, va viure una transició política tensa vers la democràcia i un segment de la seva població juvenil s'implicà, en bona mesura, en la lluita política, per enderrocar el règim dictatorial del general Franco o per preservar-lo²⁸.

En la primera meitat dels anys vuitanta es generà el que es coneix com "*Movida madrileña*"²⁹, un conjunt de propostes artístiques molt innovadores per l'època: en l'àmbit musical aparegueren grups com Alaska i los Pegamoides, Derribos Arias, Glutamato Ye-yé, Sindicato Malone o Iniciados, i sales de concerts com la coneguda Rock-Ola.

Alhora, Barcelona experimentà un esclat de joves bandes lligades, la majoria, a subcultures juvenils emergents (com els *modernists* o els *rockers*), que aconseguirien un cert reconeixement: grups com Loquillo i los Trogloditas, Los Rebeldes, els *mods* de Brighton 64 o la pionera *skinhead* Decibelios.

I l'any 1983 es donà a conèixer l'anomenat Rock Radical Basc (RRB) en la màxima expressió, una conjunció de rebel·lia *punk* i conflictivitat nacional d'on sortirien formacions musicals com La Polla Records, Kortatu, Eskorbuto, Cicatriz o RIP, entre d'altres. Així, en cap d'aquestes joves generacions de músics no tenien cabuda els

ideals neonazis i racistes, malgrat que potser alguna banda en fos titllada³⁰.

Una de les raons de la implantació nul·la d'aquests ideals nazis i racistes fou, en primer lloc, la tardança de la subcultura *skinhead* a Espanya, que no hi arribà fins al 1985, quan aparegueren els primers nuclis *skins* a Barcelona³¹. Hi influí també la reduïda capacitat adquisitiva de bastants joves espanyols, que no afavoria l'entrada de música d'importació provinent de Gran Bretanya. Mentrestant, a Espanya vivia el màxim esplendor una de les subcultures juvenils que més aviat va arrelar, amb un grau d'acceptació molt notable: es tractava dels *Heavys*³², que ràpidament va quallar entre els joves, en l'època del "*pico y la litrona*". Popularment, al·ludeix a dos dels tòpics més estesos entre la població quan es parla dels joves d'inicis dels vuitanta, les drogues (simbolitzades en aquest cas pel "*pico*", la injecció de l'heroïna per via intravenosa) i la "*litrona*" (la ingestió de gran quantitat de cerveses de litre a les vies públiques).

No hem d'oblidar que els primers *skinheads* apareguts a Espanya van ser contemporanis d'aquests *heavys*, i que fou a la ciutat de Barcelona on arrelà amb major força la subcultura *skinhead* en els inicis. El 1987, però, aparegueren els primers caps rapats neonazis a Espanya, la majoria vinculats a grups de seguidors radicals de clubs de

futbol, principalment de la ciutat de Barcelona, com fou el cas de molts del membres de les *Brigadas Blanquiazules*³³ del *R.C.D. Español*, grup organitzat de seguidors d'aquest equip caracteritzats per les seves actituds violentes i xenòfobes. En opinió de periodistes de l'Avui³⁴, força integrants tenen estrets lligams amb l'extrema dreta catalana, com Santiago Royuela o Chafik Ayachi Sánchez, "Chafi", i Antonio Caro Barberán, "Tete", segons fonts del diari³⁵. A més, dos germans que "*passaran a la petita història del feixisme local*", segons el setmanari El Temps: Fernando, "Fredy el gordo", i Carlos San Mamés, "Carlitos".³⁶

Així, la majoria de grups de seguidors dels equips de futbol arribaren a tenir membres *skins*; també el FC Barcelona, amb els Boixos Nois (BN), nascuts l'any 1982 com a grup d'animació al gol sud del Camp Nou.

A poc a poc, es va anar estenent aquesta estètica entre els joves espanyols, tot i que el nombre n'era encara molt reduït, i es començà a configurar el "triangle skin" per excel·lència, Madrid-València-Barcelona, en el qual ocurrerien les accions agressives més "espectaculares" mediàticament³⁷.

Hem de remarcar que els caps rapats neonazis, malgrat que a Espanya es pot arribar a acceptar la denominació de neofeixistes en molts casos, comencen a vertebrar el que autoanomenen escena. La seva *vida social* se centra a

realitzar o llegir *skinzines*³⁸ -la principal eina de cohesió interna grupal-, apallissar membres del que denominen lacres socials (*"los inmigrantes, no sólo de negros y de moros, sino de todos los extranjeros que vienen aquí a quitarnos el trabajo"*³⁹) i assistir a concerts o concentracions en l'àmbit nacional o internacional.

Respecte de les concentracions, les primeres organitzades a Espanya daten de 1986; concretament l'1 de maig d'aquell any es va preparar la trobada preliminar a Roses, sota el lema *"Derecho al trabajo blanco"*⁴⁰. Tradicionalment, aquesta vila era molt freqüentada per *skins* provinents de França que visitaven Catalunya per passar-hi bona part de les vacances estiuenques, sobretot de localitats properes del sud de França, com Perpinyà. L'enllaç a la localitat empordanesa, segons el periodista Jordi Abril, era Sergio Durán, un conegut cap rapat membre de les Brigadas Blanquiazules i vinculat a l'organització ultradretana JJEE (Juntas Españolas)⁴¹. Cal fer constar que aquests contactes van permetre la creació d'un important i actiu nucli neonazi a la ciutat.

La segona concentració de caps rapats neonazis s'organitzà a Lloret de Mar el 30 d'agost del mateix any, aprofitant també l'estada de molts rapats estrangers que hi estiuiejaven; hi participaren rapats provinents de Madrid, Barcelona, València, Gijón, Saragossa i Valladolid.

Quant a les tres reunions següents, es van programar coincidint amb les celebracions que les organitzacions d'extrema dreta duïen a terme a Madrid per commemorar el 20-N⁴², els anys 1987 i 1989.

Posteriorment, els *skinzines* "Zyklon-B" i "Skinhead", tot dos de Barcelona, convocaren dues trobades més (una el 22 d'abril de 1989) a finals del mes d'abril per commemorar la diada de Sant Jordi i el naixement d'Adolf Hitler.

Amb tot, l'escena *skin* neonazi espanyola era molt desconeguda, principalment perquè ningú no transmetia els missatges a l'exterior; els rapats europeus no tenien cap referent musical de bandes neonazis espanyoles, no pel fet que no tenir promoció fora de les fronteres sinó simplement per no existència.

Aquesta frustració es fa latent en els primers rapats espanyols, com mostren en una de les primeres publicacions de caràcter neonazi, "Oi! Madrid", on constaten aquesta realitat: *"Camaradas, el movimiento skinhead en España está creciendo (...) pero, ¿qué pasa con los grupos? En toda Europa existen bandas nacionalistas, en Inglaterra hay más de 10 bandas skinheads, en Alemania y en Francia unas ocho bandas nacionalistas en cada uno, en Italia más de 5 y en pequeños países como Bélgica, Irlanda o Portugal tienen sus propias bandas. Pero en España apenas existen grupos (...) es una vergüenza que en los catálogos de grupos skinheads no aparezca ningún grupo español, y los únicos grupos de*

Oi! conocidos en el extranjero sean los Decibelios (unos traidores), o los Kortatu (unos rojos separatistas de mierda)(...)Para ello nosotros hacemos un llamamiento a todos los skins y en particular a los de Madrid, para formar bandas en toda la geografía."⁴³

Com a conseqüència, cap a finals de la dècada dels vuitanta alguns caps rapats espanyols decideixen agafar els instruments i donar el primer pas: apareixen bandes com Fuerza Joven (abans Generación Violenta), a Miranda de Ebro; Alternativa 3, a Roses, o Producto Nacional, a Barcelona, que paradoxalment als concerts solien interpretar versions del grup basc Kortatu, conegut pel posicionament polític *abertzale*⁴⁴. Fuerza Joven fins i tot va arribar a distribuir una maqueta, gravada amb uns mitjans molt pobres, que contenia onze cançons. V^a Columna fou una altra banda sorgida a Barcelona, segons el *fanzine* "Skinhead": "*son la otra cara de la moneda, una banda nacional-socialista orgullosa de serlo que no esconde sus ideales*"⁴⁵. Formada al mes de maig de 1987, comencen a assajar als baixos d'un edifici empleats com a garatge i, quant a influències, es fixen en bandes capdavanteres dins el panorama R.A.C. europeu -com els anglesos Skrewdriver i No Remorse o els francesos Bunker 84⁴⁶. Rebutgen les drogues i la immigració, i es declaren partidaris de la repatriació immediata de tots els estrangers residents a Europa. Pel que fa al repertori, hi destaquen temes com

"Nicaragua", "Gradas de sangre" i "Yo tenía un camarada". Com a adreça de contacte, utilitzen l'apartat de correus d'un dels "zines" neonazis editat a Barcelona, "Zyklon B", en al·lusió al gas empleat en els camps d'extermini nazi durant la II Guerra Mundial.

Per una altra banda, hem de tenir en compte que les primeres bandes musicals formades pels rapats neonazis durant els anys vuitanta a Espanya eren poques, i musicalment precàries. Era l'anomenada edat daurada del *punk* espanyol, amb grups com Las Vulpess, Kangrena, Desechables, Último Resorte, Larsen o els abans esmentats RIP o Eskorbuto, que acaparaven bona part de la poca atenció mediàtica que despertaven els nous ambients juvenils en la societat del moment. Amb tot, a finals de la dècada les coses canviaren i el moviment neonazi assolí una escena musical considerable.

3.3 Els anys noranta: Consolidació o expansió?

Primerament, hi ha un fet que marca un punt d'inflexió en la música neonazi a Espanya: es tracta del projecte d'organitzar, per primera vegada, un festival de música racista amb grups foranis de fama internacional per aconseguir una gran assistència de rapats de tot Europa.

De tota manera, no va ser el primer encontre musical a Espanya, perquè uns anys abans -entorn del primer bienni dels noranta- Màlaga fou la seu d'un parell d'actuacions de

grups europeus, els italians Verde Bianco Rosso i els francesos Chauves Pourris i 5ème Colonne⁴⁷. Amb això i tot, no podem comparar, ni de bon tros, la magnitud d'aquests concerts -semblants a una festa entre amics- amb l'agosarat projecte valencià. En aquest cas, el disseny de la gran trobada va anar a càrrec d'una de les més destacades i actives organitzacions amb caps rapats neonazis d'Espanya, originària de València: *Acción Radical*.

Amb seu a la capital del Túria, AR era una coordinadora de tres col·lectius neonazis valencians apareguda el 20 d'abril⁴⁸ de l'any 1988, i naixia amb la voluntat d'integrar tota la joventut *radical* de València, constituint el que s'anomenà una veritable alternativa als altres grups de la ciutat. Les organitzacions que formaren part d'AR en els inicis foren la Asociación de Estudiantes (AE), Resistencia Universitaria (RU) i les Juventudes Nacionalsocialistas (JNS)⁴⁹.

Quant a les JNS, nascudes el mes de març de 1988, es van presentar en societat en la vaga general del 14 de desembre -el popular 14-D- d'aquell mateix any, amb el lema "Kontra el kapital, lluita radikal"⁵⁰; durant la manifestació es van produir enfrontaments amb altres grups d'extrema esquerra, en favor de les millores salarials dels treballadors, quan es descobrí la veritable filiació política. Segons l'historiador Xavier Casals, AR "recuperà l'experiència basista"⁵¹ en el seu caràcter activista, la

presència de nombrosos caps rapats entre els seus seguidors i en el seu llenguatge i estètica, patent a les seves publicacions Bandera Negra i Cirrosis⁵²."

Sense una estructura jerarquitzada definida, AR posseïa un nombre reduït d'actius militants encarregats de diverses funcions, la principal de les quals consistia a donar-se a conèixer entre els joves. Entre les activitats destacaven trobades habituals: acampades, dos sopars de "camaraderia" anuals (un per celebrar el solstici d'hivern i l'altre, cap a finals d'abril, per commemorar la fundació d'AR, la mort de Hitler i el dia del treballador, el dia 1 de maig) i la concentració amb motiu del solstici d'estiu⁵³.

Pel que fa a la ideologia, es declaren nacional-revolucionaris⁵⁴, un terme molt utilitzat a partir dels noranta per la majoria de grups de caps rapats més polititzats, però que era present dins la vida política de la ultradreta espanyola des dels anys seixanta⁵⁵. Pretenen desvincular-se del passat feixista que suposà la dictadura del general Franco, fet que origina polèmiques entre el grup, fortament ideologitzat, i altres rapats amb tendències neofeixistes que no reneguen de la dictadura⁵⁶.

Encara que no s'autodefineixen com una organització *skinhead*, cosa que els podia suposar problemes d'imatge greus i alhora reduir el potencial de captació de nous membres, els rapats duïen el control i dirigien les

activitats del grup. S'arribà a formar una grupuscle intern, segons el seu butlletí *"en Acción Radikal, los skinheads no somos mayoría pero componemos la llamada sección skin dentro de la organización."*⁵⁷ Això es va comprovar l'any 1992, quan van aconseguir organitzar el "Concierto en defensa de la Raza-Fallas'92".

La convocatòria, feta sota mà mitjançant pamflets explicatius enviats per correu a diverses adreces, fixava la data del dissabte 14 de març, i afegia: *"sólo los jóvenes nacional revolucionarios serán bien recibidos."* L'editorial del número 11 de "Bandera Negra" explicava: *"se trata de una concentración política, por lo tanto ni las drogas que nuestra ideología no aprueban ni los rencores futbolísticos serán tolerados por los organizadores."* Es tractava d'oferir una imatge de seriositat i responsabilitat davant la resta d'Europa, i no es podia permetre que rivalitats personals espatllessin l'acte, continua afegint: *"demostrando (...) que no somos una pandilla de subnormales que se enfrentan entre si por doce meningíticos corriendo detrás de un balón y que ganan más en un partido de fútbol que nosotros currando toda una vida, sino grupos de jóvenes que van a por algo, mucho más difícil y peligroso, a hundir al poder e imponer nuestra ideología."*

El cartell el formaven grups musicals que comptaven amb un ampli seguiment per part del públic neonazi: els

valencians Divisi3n 250 i els britànics Violent Storm, Battle Zone i No Remorse, una de les formacions de m3sica racista amb m3s discos publicats arreu⁵⁸.

En relaci3n amb l'emplaçament del concert, es va voler mantenir en secret fins al darrer moment per evitar possibles concentracions de grups antifeixistes o simplement per evitar-ne la prohibici3n de les autoritats. Amb aquesta intenci3n, s'havia especificat un lloc de reuni3n per despr3s dirigir-se cap a la sala de l'acte: el triat fou l'estaci3n d'autobusos de Val3ncia.

L'aparici3n p3blica, dies abans, de l'octaveta que feia propaganda del concert, va mobilitzar la premsa, i la pressi3n popular finalment va aconseguir que es trasllad3s a un altre recinte. El primer lloc on s'havia de fer era la discoteca Vaiv3n, que el va rebutjar pel contingut real i les pressions dels ve3ns de la zona. Al final, segons fonts del diari El Pa3s⁵⁹, es va realitzar a la sala Don Mendo, ubicada a la carretera que va de la platja del Saler a Alfafar, llogada per unes 400.000 pessetes dies abans per quatre homes ben vestits, segons declar3 el gerent del local, que creia que s'hi anava a organitzar un acte faller.

De tota manera, una de les bandes del cartell no podria arribar-hi a tocar mai, ja que el grup gal3s Violent Storm va sofrir un accident automobil3stic quan es dirigia a Val3ncia, amb el resultat d'un acompanyant i tots els

membres morts a l'acte, amb l'excepció de Billy, el cantant. Aquest últim, poc després, va formar un altre conjunt anomenat Celtic Warrior, també racista.

Ja en relació al concert, els neonazis espanyols van aconseguir aplegar uns 300 caps rapats vinguts d'arreu d'Europa, que arribaren a la ciutat a la tarda, sobretot provinents d'Itàlia, tot i que també hi havia rapats alemanys, austríacs, portuguesos i d'altres nacionalitats. El grup més nombrós es concentrà a la platja de la Malva-Rosa, davant del balneari de les Arenas⁶⁰. Grups de rapats valencians recorrien els carrers motoritzats per donar als nouvinguts les instruccions per poder arribar a la nova ubicació del festival i, finalment, al concert tan sols es van poder aplegar un parell de centenars de caps rapats.

Els primers en sortir a escena foren Battle Zone, un cop acabat el minut de silenci en memòria dels accidentats Violent Storm, i després ho feren els espanyols División 250, seguits dels No Remorse, que no comptaven amb el baixista habitual, reemplaçat pel de Battle Zone⁶¹. Enmig de càntics i eslògans racistes, al final el concert es va poder realitzar, fet que ja es considerarà com una victòria pels problemes de logística que comportava muntar-lo.

Així, AR havia aconseguit l'objectiu: dotar el moviment neonazi espanyol de visibilitat, tant al propi país (gràcies a la presència mediàtica obtinguda⁶²) com a tot Europa (on policia, mitjans de comunicació i govern

magnificaren la situació de "persecució" que sofrien els camarades espanyols). No tan sols van poder dur a terme l'acte, sinó que es va enfortir més la imatge que molts caps rapats tenien d'AR, que van valorar-la a partir de llavors com un referent a escala mundial, una organització política ben estructurada i bàsicament formada per rapats.

Sobre AR, cal explicar que la formaven al voltant d'un o dos centenars d'individus, residents a València i rodalies. L'antic local, situat al carrer Finestrat, fou inspeccionat durant més de quatre hores el 12 de novembre de 1993, i a partir d'aleshores s'efectuaren també escorcolls en dos domicilis particulars de militants de l'organització, en què la Policia Nacional va intervenir material propagandístic, armes blanques i objectes contundents⁶³.

Més endavant, l'octubre de 1995, una sentència no recorrible del Jutjat Penal número 8 de València condemnava "*por asociación ilícita*" nou joves (entre 19 i 27 anys) a dos mesos d'arrest per pertànyer a AR. La sentència establí que AR era un grup "*cuyo sustrato ideológico procede del nacionalsocialismo y defiende la supremacía de la raza aria y de una Europa unida y blanca, antisionista y anticapitalista*" i que "*posee planteamientos de fuerza y acción directa para la consecución de sus objetivos, con cierto carácter paramilitar*"⁶⁴. En aquell moment també es va determinar la desaparició de Acción Radical i de la

Asociación Unicornio⁶⁵ (registrada a la Generalitat Valenciana l'any 1992).

Amb això i tot, sembla probable que molts dels antics militants d'AR segueixen participant decididament en les activitats de l'extrema dreta, i que el nucli de caps rapats continua establint contactes, tant a l'estranger com a Espanya, amb altres grups similars. Participen en tot tipus de concentracions o concerts, sobretot a Itàlia, on mantenen encara molt bones relacions amb rapats neonazis de ciutats com Milà⁶⁶ o Roma.

Però aquella generació activa que va participar a AR - molts són a punt, si no ho han fet ja, de superar la trentena- ha deixat pas a membres nous, fins i tot alguns de la "vella guàrdia" han optat per militar en altres organitzacions de l'extrema dreta espanyola, com DM (Democràcia Nacional).⁶⁷ De tota manera, a Espanya continuen essent un referent per a bona part de l'escena neonazi, i un dels reductes *skin* més polititzats.

Precisament, del nucli de militants d'AR sorgiren dues de les primeres formacions espanyoles de música R.A.C., Klan i División 250, totes dues amb afiliats d'AR. Com manifesten els Klan en una entrevista apareguda al *fanzine* Skinhead Girls, "*somos cuatro militantes de Acción radical que un día decidimos divulgar nuestra ideología mediante la música.*"⁶⁸

Respecte de Klan, es formà el juny de 1991, amb quatre membres (formació clàssica de qualsevol banda de rock'n'roll: guitarra, baix, bateria i veu), algun dels quals havia format part també de Producto Nacional. El cantant, conegut com Toro, era un destacat militant de l'organització⁶⁹. El grup mostrava clarament la seva visió del moviment skin, *"para nosotros ser un skin es una forma de vida, ser militantes políticos que luchan por la revolución popular blanca en Europa"*⁷⁰, i el lligam amb la política, *"no concebimos el movimiento skin separado de la lucha política."* Editaren l'LP de debut, "Hordas Celtíberas", l'any 1993, amb el segell madrileny Rata-ta-ta-tá⁷¹, discogràfica de música R.A.C. espanyola creada per persones de l'entorn de Bases Autónomas (BBAA)⁷². Aquesta va ser la segona referència del catàleg del segell madrileny, l'antecessora de la qual fou el Mini-LP dels madrilenys Estirpe Imperial, grup R.A.C. de la capital.

Si parlem del vinil de Klan, direm que conté onze cançons, una de les quals és una versió del grup alemany Böhse Onkelz⁷³, rebatejada amb el nom "Es por tu nación". El disc s'inicia amb un "¡Arriba España!" i segueix amb els primers acords de "Un recuerdo de gloria", una cançó plena d'al·legories èpiques, com la Reconquesta -dels segles XI al XV- o les figures històriques de la reina Isabel la Catòlica i Rodrigo Díaz de Vivar, "el Cid Campeador". Sis anys després, el disc es reedità en format CD, amb la

peculiaritat que dels onze temes únicament n'aparegueren sis⁷⁴. Per causa del canvi legislatiu en matèria d'apologia de la xenofòbia, la discogràfica optà per reeditar (en un Mini-CD) només els temes que evitessin transgredir el nou codi penal espanyol actual -referent a la incitació a l'odi racial- per impedir accions legals en contra seva.

Una altra formació destacada inicialment dins el panorama neonazi espanyol fou División 250, constituïda el setembre de 1991 i amb forta càrrega simbòlica; 250 era el número de la *División Española de Voluntarios*⁷⁵, popularment coneguda com *División Azul*, que va lluitar al costat dels cossos de voluntaris no alemanys de la *Wehrmacht*⁷⁶ del III Reich, al front soviètic de la II Guerra Mundial, de l'octubre de 1941 a l'octubre de 1943 (coneguda amb aquest nom pel caràcter falangista i comandada durant bona part de la campanya bèl·lica pel general Muñoz Grandes⁷⁷).

Per tant, es declaren *"nacionalistas en el puro sentido de la palabra, somos de esta tierra y esta tierra es parte de nosotros, sus gentes, sus lenguas y luchamos por protegerla de la invasión extranjera que sufre y de la colonización yanki-sionista. Estamos orgullosos de todo lo nuestro, de ser blancos, valencianos y españoles, lo que no está reñido con el deseo, y la necesidad como europeos de lograr un estado unitario europeo que libere a Europa de las cadenas de la dominación económico, militar y cultural*

*judía. Nuestro máximo deseo sería fundar un imperio de 400 millones de hombres con una unidad de Europa, nuestra patria."*¹⁸

Aquests valencians van publicar el primer LP, "Sangre de conquistadores", el 1992, al segell francès Rebelles Europeens de Brest, propietat de Gael Bodilis -destacat militant de l'extrema dreta-, el qual va firmar un acord per editar el disc, alhora que es va comprometre a cobrir les despeses per a l'estudi de gravació a València. El disc, en format LP, conté deu temes, i està dedicat a *"todos los españoles que lucharon por Europa en los ejércitos del III Reich. También queremos dedicarlo a los jóvenes que hoy combaten por nuestra raza. Especialmente a los camaradas de Acció Radical."* Les cançons òbviament són plenes de referències a la lluita racial, com el tema "Eh, negro!", en què l'explicita lletra diu: *"negro vuelve a la selva/ Europa es blanca, no es tu tierra/ creeis que podeis sin más venir/ robando y mendigando quereis vivir/ los jóvenes blancos/orgullosos skins/ tarde o temprano os sacaremos de aquí"*, amanida amb eslògans com *"Stop Inmigración"*. També hi destaca "Mai deixarem que tornen", un tema que parla de la reconquesta cristiana vers els sarraïns, l'únic cantat en català: *"Mai deixarem que tornen, mai deixarem que ens tornen a envair"*. Altres títols són "Nuestra tierra", "Democracia", "Cabezas rapadas" o "In Memoriam", una balada d'homenatge a Rudolf

Hess, l'antic lloctinent d'Hitler. Musicalment influenciats per altres grups musicals racistes com Skullhead⁷⁹, No Remorse, Public Enemy⁸⁰, Skrewdriver, Legion 88⁸¹, Peggior Amico⁸², Bunker 84⁸³ o Störkraft⁸⁴, segons ells les seves lletres parlen "de nuestra ideología nacional revolucionaria, del problema de la inmigración, del orgullo nacional y racial, y de la justicia social."⁸⁵ La banda més internacional d'Espanya edità el segon disc dos anys més tard en un altre segell europeu, aquest cop italià: Tuono records fou l'encarregat d'editar "Revuelta" en format CD, dedicat a "*todos los camaradas con los que codo con codo sufrimos la represión de este sistema.*" El disc conté dotze cançons, una també en català, "La nostra terra", i la del títol és una versió del grup veronès Plastic Surgery, que l'any 1986 edità en el seu senzill homònim "Rivolta" a Itàlia⁸⁶. Aquest LP inclou temes com "No moriremos nunca", "España nos pertenece", "¿Rojos? No, gracias" o "Contra el capital", que mostren un cop més els estretíssims lligams entre la seva opció ideològica militant, la seva postura de tercera via (anticapitalista i antimarxista, postulada per l'organització a la qual pertanyen) i la seva música: "*una patria explotada por el capital/ su zarpa maldita vamos a cortar/ hombres y mujeres contra el capital/ al estado traidor hemos de explotar/ Contra el capital, lucha radical/ contra el capital, acción radical*".

Per tal d'oferir una bona mostra del seu ideari neonazi, distant del passat espanyol franquista i alhora recuperador de la tradició Jonsista de l'acció directa, inclouen en aquest segon llarga durada el tema "Pólvora y sangre", un homenatge en clau èpica a la figura de Ramiro Ledesma Ramos, fundador i principal dirigent de les J.O.N.S. (*Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalistas*): *"Y unos pocos hombres en las JONS afiliados/ la justicia exigía, de la patria eran soldados/ Ramiro Ledesma Ramos a la conquista del estado/ Por tu lucha contra el capital/ en prisión fuiste encerrado/ por tu lucha contra Marx en el 36 caiste asesinado."* A finals de 1999 apareix "Imperium"⁸⁷, tercer disc de División 250, per primera vegada editat per una discogràfica espanyola -Rata-ta-ta-tá records-, amb onze temes que inclouen versions dels companys de Klan i també dels alemanys Böhse Onkelz. En aquesta ocasió, nous atacs contra l'avortament, el Partit Popular i l'actual president del Govern espanyol, José María Aznar; concretament a la cançó "Aznarakagar" diuen: *"Pujol y Arzallus tus amigos/ España entera se han comido/ Banca e inmigrantes, los extranjeros pasan delante/ no te hartas de repetir España va bien ¡para ti!/ Sin pensiones médicos y escuelas/ si nos descuidamos, nos dejas/ en tu democracia ¡la banca y el dinero son los que mandan/ ¿Aznar vete a cagar! Pepe, ¡lárgate ya!"*. Cal recordar que han actuat molt, tant a Espanya com a Itàlia⁸⁸. Per això, gràcies a la

tasca, a Espanya i -principalment- a Europa, de les bandes pioneres del R.A.C. espanyol i del segell Rata-ta-ta-tá, han sorgit noves formacions amb el mateix ideari. Es tracta de grups com Estirpe Imperial, Batallón de Castigo, Zetme 88, Primera Línea, Céltica, Iberos Saiti, Odio, Patria, Ofensiva 88, Rebelión, Praxis, Siete Muelles, Toletum, tormenta Blanca, Legión Negra, Torquemada 1488 o Sección de Asalto.

A més, el buit produït després de l'ostracisme de l'organització neonazi espanyola Círculo Español de Amigos de Europa (CEDADE), que la va dur fins a la dissolució oficial l'octubre de 1993⁸⁹, ha afavorit en gran mesura que els grups de caps rapats d'extrema dreta es reclamin com els seus únics i veritables successors, en un moment en què cap organització ni partit vinculat a la ultradreta s'autodefineix com a neonazi. Els rapats han ocupat aquest espai ideològic que tots els altres partits i organitzacions extremistes, que podrien establir certs lligams programàtics o d'unitat d'acció, defugen. Són els caps rapats qui s'autoreclamen com a hereus de la tradició nacionalsocialista quan ningú se'n defineix ja com a tal. D'aquesta manera, mentre abans gaudien d'una presència que es podria qualificar de testimonial, tot i la seva màxima visibilitat en moments puntuals generalment associats a aspectes delictius -des d'agressions fins a assassinats-, ara omplen un espai doctrinari que abans els era esquerp

oficiosament⁹⁰, però que amb la desintegració ha confirmat l'assumpció dels postulats neonazis únicament per part dels rapats, que s'han quedat com a valedors aïllats d'aquestes idees a Espanya. Parlem d'una de les claus interpretatives que permet entendre el constatat augment numèric de joves que adopten la imatge *skin* i alhora fan seus ideals totalitaris, així com el paral·lel i continu degoteig de noves formacions musicals neonazis a Espanya, on mai fins ara havien viscut aquesta situació, amb un nombre tan gran de grups musicals neonazis.

Precisament, la primera referència del catàleg propi de la primera discogràfica espanyola neonazi, l'abans citada Rata-ta-ta-tá, fou un Mini-LP titulat "Estirpe Imperial", que contenia quatre temes de l'homònim grup madrileny, un dels més prolífics fins al moment i que compta amb un major nombre de seguidors que professen veritable admiració per la banda.

El segon disc, aquest cop un llarga durada, fou "Herederos de una historia", al qual seguiria un nou lliurament, "Himnos de gloria", amb deu temes de *rock* sobre els habituals tòpics al·legòrics en record al vell continent, "Vieja Europa", a l'antiga croada de reconquesta contra els sarraïns o a l'exaltació patriòtica, present a "Salutación a la bandera". També s'hi inclou un tall instrumental amb el títol "Spanish Bull Bollocks". Més tard, seria reeditat conjuntament amb el primer treball en

un nou disc, "Una, grande, fuerte", que conté una colorista composició del disseny de la galeta interior que emula els colors de la bandera espanyola. Combina lletres compromeses amb l'ideari i la música *rock* amb la notable influència de les clàssiques bandes de *hard-rock* espanyoles, barrejant la velada influència èpica medieval amb el llegat del -segons ells- passat gloriós de l'Imperi espanyol. D'aquesta manera, s'hi entrecreuen referències a les croades, a guerres èpiques i a joves patriotes que emprenen el camí de la batalla, com en el tema "Guerra al invasor" o el titulat "La vuelta del cruzado", *"vencedor del turco fiero/ vuelve el valiente cruzado/ del Sol el rostro tostado/ y tinto en sangre el acero (...) Y las lunas abatidas/ de los árabes cautivos/ cien caballos, cien cautivos/ cien cimitarras vencidas"*. També hi figuraren al CD recopilatori "White Pride World Wide vol.3", editat pel segell suec racista Nordland, juntament amb altres grups internacionals com Squadron Totenkopf o Rahowa⁹¹, amb l'aportació dels temes "Morir o vencer" i "Es por ti".

Cal dir que continuen fent apologies en defensa de la pàtria espanyola, contra el que anomenen "invasor", que en les lletres sol encarnar sempre el turc, l'àrab o el musulmà. I fan referència sempre al passat de la Reconquesta, per evitar qualsevol problema amb la justícia si s'apliqués la nova legislació en matèria d'incitació a l'odi racial. Es consideren *"nacionalistas, anticomunistas*

y contrarios a todo tipo de pensamiento afin a la democracia."

Per altra banda, musicalment han derivat cap a un so més metàl·lic, que podriem equiparar al *heavy metal*, i s'han erigit com a referència dins l'escena hispànica, hereus del corrent que s'imposa en l'Europa neonazi. Segons ells, *"era algo inevitable, ya que la escena necesitaba un cambio hacia una música de mayor calidad"*, i puntualitzen, *"la música no va solo dirigida a skinheads, sino también a todo tipo de nacionalistas orgullosos de su gente y de su tierra, que no necesariamente están involucrados en el movimiento skin."*⁹² Gràcies a això, aconsegueixen desmarcar-se dels fins llavors arquetips sonors que s'associaven als caps rapats neonazis (recordem que en l'origen es vincularen estretament amb la *moguda Oi!*), com era tradicional en la nova onada *skinhead* dels anys vuitanta. Aquest distanciament progressiu de les arrels musicals dels *skins* patris sembla satisfer molt -de retruc- els seus *enemics* potencials, els *skinheads* antiracistes, que veuen com recuperen un espai que, segons ells, *"havien envaït els nazis."*

Així, el canvi o evolució es pot produir per dos factors: pel natural distanciament de composicions més sorolloses i juvenils vers posicions més madures, per aconseguir reputació entre els fidels potencials, o bé per una simple qüestió tàctica de crear una escena musical

pròpia i absolutament desmarcada del que es propugnava des de les posicions de l'extrema esquerra radical, tradicionalment més propera a les expressions del *punk* i altres manifestacions més marginals.

Estirpe Imperial aglutina al seu entorn nous joves entusiastes nacional-revolucionaris; s'entén com la minoritària demanda d'unes líriques, amb un missatge amb clares connotacions antisistema i neonazis, es veia reflectida quan apareixia qualsevol grup per omplir el buit amb la seva proposta musical.

Una altra formació nova eren els sevillans Primera Línea, que publicaren el debut en format CD sota el nom "España:¡Despierta Ya!", que incloïa "Por España", "Skinhead", "Con la selección", "Quieren joder a mi país" o "Camarada", tema dedicat a la memòria d'Eduardo García, membre de la Guàrdia Civil mort l'any 1995 a Barcelona⁹³. També es va dur a terme gràcies al segell madrileny. Després de dissoldre la formació, alguns dels seus components han creat un nou grup: Ofensiva 88⁹⁴.

Hem de considerar una transformació evident en l'àmbit musical, principalment gràcies a la influència de les modes, tant d'Europa com dels Estats Units, on les mutacions musicals se succeïren.

Els integrants de moltes bandes *R.A.C.* començaren a acostar-se a altres estils musicals, i les seves composicions seran el màxim exponent d'aquestes

influències, molts cops generades per la fascinació que entre els caps rapats neonazis desperta tot allò que té a veure amb l'odinisme èpic⁹⁵. Aquest corrent va començar a gestar-se entre els grups neonazis del nord d'Europa, en països escandinaus com Noruega, Suècia o Finlàndia, principalment, que se sentien atrets per la vella estètica de bandes metàl·liques, que novament emergien als seus països amb molt èxit⁹⁶. Grups com Division S, Svastika, Triskelon o Pluton Svea⁹⁷ són bons exemples que il·lustren la moda que ràpidament s'implantà en totes les escenes neonazis locals, i arribà també a Espanya. Entre els seguidors d'aquest corrent destaca un grup per sobre dels altres: es tracta de Batallón de Castigo. El cas d'aquesta banda és molt paradoxal, ja que ha desenvolupat bona part de la seva trajectòria, juntament amb els companys de Zetme 88, a la presó. Són els casos més anecdòtics i peculiars del R.A.C. espanyol, perquè aquesta característica els fa diferents dels homòlegs anteriors: els membres d'ambdues formacions són a la presó i allà han enregistrat els seus treballs i han dut a terme concerts.

Quant a Batallón de Castigo, edità quatre demos⁹⁸ per donar-se a conèixer, "Bajo presión"⁹⁹, "Sangre y honor", "Revolución" (de deu temes, amb versió inclosa del grup *heavy* Barricada) i "La Venganza de los lobos", en què també adapten el tema "Mandatory suicide" dels anglesos Slade¹⁰⁰. El grup es va formar a finals de 1992 al Centre

Penitenciari Alcalá-2 de Madrid, tot i que abans es presentà com Cirrosis Hepática. De fet, l'essència del grup és la seva formació voluble, pels canvis que ocasionen els alliberaments d'antics membres o l'entrada de nous convictes. Musicalment, es decanten pel vessant més allunyat del tòpic skin, *"nunca hemos pretendido que nuestra música fuera Oi! o cosas parecidas. Somos metaleros de toda la vida y es lo que hacemos: heavy-metal inclinado a su vertiente más cruda (trash, death...)"*i amb les influències també ho deixen clar: *"Black Sabbath, Iron Maiden o los primeros Metallica."*¹⁰¹ Opinen, com Estirpe Imperial, respecte del canvi estilístic dins l'escena musical R.A.C.; Eduardo Clavero (cantant i guitarra del grup) afirma: *"me parece tardío pero lógico (...) un mensaje violento y/o apasionado como el de los skins encaja mucho mejor en éste tipo de música. Visto lo editado, han empezado bien y el camino musical es correcto. No tengo nada en contra del Oi! o estilos afines, de hecho hay grupos que me gustan mucho, pero me reafirmo en lo dicho de que el mensaje debe adaptarse a una música que transmita mejor"* i afegeix *"no es fácil, pero el resultado merece la pena."* Respecte a la seva convivència diària dins les cel·les amb els altres presos diuen *"normalmente no hay bronca con nadie, y cuando la hay nunca es por asuntos políticos. Lo normal es que el personal vaya a lo suyo y punto. Por otro lado habría que preguntarse si lo mejorcito*

de la sociedad está aquí dentro o, sin embargo, campa impunemente por ahí fuera."

Pel que fa a concerts, en realitzaren a les instal·lacions penitenciàries, i l'acollida del públic fou bona, *"sobretudo las tías"* -puntualitzen-, perquè la majoria dels directes es feien al pavelló de la Zona-B de l'ala femenina. Tan sols havien de demanar el permís per poder realitzar l'acte, *"cuando lo queremos montar por nuestra cuenta lo solicitamos indicando: la hora, quienes forman el grupo, y el equipo de apoyo: luces, sonido... por regla general no hay problema. Si son ellos los que nos llaman por alguna ocasión festiva... o para telonear a algun grupo que viene, nos enteramos de cómo va la movida y si nos conviene, tocamos (...) en alguna actuación suele haber algún funcionario vigilando al público y algún educador vigilándonos a nosotros."*¹⁰² Finalment, apareix el seu primer CD, *"Caña de España"*, i l'any 1999 el segon, *"Desperta Ferro"*, a Rata-ta-ta-tá records.

Zetme 88, per altra banda, va enregistrar una maqueta que duia per nom *"Siempre fieles"*, apareguda el mes de desembre de 1995. En principi, la cinta era compartida amb els companys de Batallón de Castigo i només contenia sistemes; posteriorment, s'edità amb deu cançons, com *"Dresde"*, *"Luchar hasta vencer"* (una versió del *"Exploited Klimbers"*, de Decibelios) o *"Cubos"* (dedicada als rapats que acostumaven a reunir-se a la plaça que duu aquest nom

situada al centre de Madrid). Les oportunitats que tenen per assajar són similars a les de Batallón de Castigo, *"el tiempo de que disponemos para ensayar es muy poco, apenas una o dos horas semanalmente. Cuando lo hacemos es a solas, sin ningún tipo de vigilancia. El local está destinado para actividades musicales cubiertas por una banda musical de amigos nuestros. Somos completamente clandestinos"*¹⁰³, en la mateixa entrevista afegeixen: *"no estamos bien vistos y en ocasiones los rigurosos controles y ataques son desconcertantes (...) aquí vivimos la represión en su grado máximo."*

En aquest cas és la música, tant l'estil com en molts casos els intèrprets; un segment de joves demanaven, per damunt de tot, sentir musicades les seves opcions ideològiques, necessitat que feia viable superar barreres i obstacles que anys enrere havien semblat inaccessibles. En la dècada dels vuitanta, els joves caps rapats neonazis no haurien permès l'aproximació a altres estètiques, no volien cap tipus de relació amb altres subcultures juvenils, i en moltes ocasions la convivència paral·lela no va estar exempta d'agressives topades als carrers¹⁰⁴.

Però el desig de fer realitat el somni de crear una infraestructura musical R.A.C. a Espanya no es volia deixar escapar. És en aquest marc que es pot arribar a entendre quan es produeix l'apropament de diversos sectors de joves entorn del que podríem anomenar *neonazisme musicat*. Es

tendeix cap a la unitat, tot oblidant guerres del passat i obviant les disputes futbolístiques que van centrar la vida subcultural des de mitjans dels anys vuitanta. A Catalunya aquest fenomen també es donà, amb la irrupció de Patria i Torquemada 1488, les dues formacions que actualment aglutinen l'atenció dels joves neonazis catalans.

La primera, Patria, encapçala l'avantguarda musical neonazi barcelonina, juntament amb els també barcelonins Torquemada 1488. Patria és una banda relativament jove dins l'escena R.A.C. espanyola, que ben aviat ha assolit cert renom. S'ha autoproduït la maqueta de presentació "La voz de España" (1998), amb un so més proper a les arrels *punks* de la subcultura *skinhead*, però amb lletres incendiàries. S'ha envoltat d'un important grup de fidels seguidors, molts vinculats a l'organitzat grupuscle neonazi Sector Radical de Barcelona¹⁰⁵, que gràcies als seus contactes internacionals doten la formació d'anomenada a l'estranger.

L'any 1999, amb una formació més o menys consolidada, enregistren el primer CD-debut que havia de publicar el nou segell barceloní Hitler Tenía Razón records (H.T.R. records), la primera discogràfica neonazi ubicada a Catalunya, que ajuda el grup en l'edició del CD, que inclou temes com "Soldados patriotas", "Skinheads Europa", "Imperio español", "Bandera sagrada", "Terrorismo" i "Sangre y Honor", on preconitzen "*Juventud de España ponte en pie de guerra/ no os creais sus farsas ni su libertad/*

*creednos a nosotros somos la cruda realidad/ la que no os deja ver y que intentan manipular/ En nuestra querida patria surge una nueva amenaza/ rojos inmigrantes terrorismo separata/ deambulan por las calles sin ningún temor/ que se vayan preparando pasaremos a la acción."*¹⁰⁶

L'altre grup destacat del panorama català és Torquemada 1488¹⁰⁷, amb estretíssims lligams amb l'ultra Brigadas Blanquiazules. Amb un estil més metàl·lic que el dels compatriotes, després d'enregistrar la maqueta, ràpidament decideix gravar el primer compacte, titulat "A Degüello", que aparegué el 1998 al segell madrileny Rata-ta-ta-tá records. Es tracta de deu temes que repassen els habituals tòpics de l'escena musical R.A.C. espanyola, des de la División Azul o el terrorisme d'E.T.A. ("*nunca fuiste un soldado/ solo un vulgar asesino/ mucha gente esta pagando/ por todos tus desatinos/ has sembrado impunemente/ la destrucción y el terror/ has llenado tantas vidas/ de sufrimiento y dolor*") fins a la unitat pàtria (amb la consegüent càrrega simbòlica addicional que comporta aquest fet a Catalunya), passant per les iròniques referències a les tribus urbanes i el seu ampli ressó mediàtic¹⁰⁸: "*realmente son culpables de todas las situaciones/ ellos evaden impuestos y cobran comisiones/ recortan los presupuestos, ellos bajan las pensiones/ son los culpables del paro y hacen las reconversiones/ son los culpables de todo, son un cancer a extirpar/ darán un golpe de estado si*

los dejan actuar/ pero nosotros velamos siempre por su seguridad/ y además lo que entretienen la atención al personal." Amb contactes valuosos dins el moviment neonazi espanyol i internacional, per la seva veterania, es fan també un forat enmig del conjunt de formacions racistes; realitzen una gens menyspreable quantitat de concerts, on s'inclouen algunes incursions a l'estranger, fins i tot a França o Alemanya.

Per tant, aquests dos grups són l'embrió de la música neonazi a Catalunya, superats els intents anteriors fallits, com van ser els casos de Combat Rune (Barcelona) o Cínic Klan (Manresa). Amb material ja editat i la creació del primer segell de R.A.C. català (H.T.R. records), els neonazis catalans pretenen reorganitzar-se i reprendre la força d'anys anteriors.

En definitiva, quan es pensava haver reduït el fenomen de l'extrema dreta a Catalunya a la mínima expressió, joves procedents de la tradició dels caps rapats intenten bastir un model organitzatiu nou, encara per definir, que els dugui a captar molts més fidels per a la *causa*. La unió de diversos grupuscles, abans enfrontats per lideratges personals o rivalitats esportives, semblen deixar enrere antigues disputes. La reorganització sembla un fet indiscutible, i fora de dubte, si atenem a l'expansió del fenomen R.A.C. i a la seva plasmació amb la creació de la secció espanyola de B&H, *Blood & Honour Spain*.

3.4 SHARP o RASH: l'antítesi

Com s'evidencia en diversos estudis sociològics i antropològics¹⁰⁹, no tots aquells que llueixen l'estètica *skinhead* comparteixen els postulats racistes i xenòfobs propis de l'ideari nacionalsocialista. Precisament per lluitar contra l'estereotipada imatge difosa, en bona part, pels mitjans de comunicació a escala mundial, un grup de *skins* decidí crear una organització per, segons ells, renovar el maltractat *look skinhead*: amb aquests objectius naixia S.H.A.R.P. (*Skinheads Against Racial Prejudice*, Skinheads contra els prejudicis racials).

Sorgeixen als Estats Units a finals de la dècada dels vuitanta i enllacen, en primera instància, amb la forta tradició *skinhead* del sud-oest del país, amb forta implantació en àrees com Califòrnia (on la visibilitat de *skins trads*¹¹⁰ és notable), tot i que també apareixen en nuclis importants de la costa atlàntica, en ciutats com Xicago¹¹¹.

Mentrestant, a Europa S.H.A.R.P. era inexistent i alhora desconeguda, la seva implantació al vell continent resultà un xic curiosa, si més no. Fou Roddy Moreno (conegut fundador de la banda galesa The Oppressed) qui, en un viatge als Estats Units, va descobrir el moviment S.H.A.R.P. Moreno era també el cap d'una de les petites discogràfiques independents, especialitzades en música *punk*, que proliferaven per aquelles dates a Gran Bretanya:

Oi! records. Per aquesta raó, va decidir viatjar als Estats Units, per contactar amb algunes bandes del país i veure si era factible editar-ne material d'alguna, i realment va quedar sorprès del gran nivell, que es materialitzaria en l'edició de la col·lecció "Skins & Punks", de cinc volums, on aparegueren -entre d'altres- The Press, The Radicts o Last Rough Cause¹¹².

En una de les actuacions que va presenciar als Estats Units, aconseguí un pamflet preparat per un *skin* anomenat Marcus¹¹³, on s'explicaven les bases doctrinals d'una organització d'*skins* antiracistes anomenada S.H.A.R.P.; va assumir els plantejaments que allà es manifestaven i decidí exportar a Europa aquell ideari¹¹⁴.

La primera feina de Roddy Moreno fou organitzar a Gran Bretanya una divisió de S.H.A.R.P. per poder-ne difondre la idea original, tasca per a la qual va comptar amb l'ajuda de Daryl McDougal, un *skin* negre de Bourmeouth, que formava part de la banda de música ska Big Shot. Ells foren els primers *skins* que adoptaren les tesis de S.H.A.R.P. a Europa, encara que ben aviat molts d'altres s'hi sumaren i la propagació fou molt ràpida: se'n constituïren divisions a Bèlgica, França, Irlanda, Noruega, Holanda, Alemanya i Espanya, un dels llocs on la idea va enganxar amb més força. El desig, segons ells, de "*netejar l'embrutada imatge del moviment*" fou prioritari per intentar una presa de consciència dels seus membres respecte la tasca

propagandística per desenvolupar. Així, a les nacions on els caps rapats neonazis i neofeixistes tenien més presència va ser on S.H.A.R.P. va aparèixer amb major virulència quant a nombre. D'aquesta manera es pot entendre el que va suposar, en el seu moment, S.H.A.R.P. a Espanya.

Com a contrapartida a la llavors creixent i perillosa activitat neonazi als carrers, els *skins* de finals dels anys vuitanta i inicis de la dècada dels noranta es decidiren a unir forces per tenir un major grau de resposta si calia però, sobretot, per "*difondre el veritable esperit skinhead i denunciar la manipulació que els mitjans exercien sobre la figura de l'skin.*"¹¹⁵

Paral·lelament, apareixen les primeres ramificacions a Catalunya de S.H.A.R.P. (un dels feus més importants des de la seva creació en el conjunt de l'Estat)¹¹⁶, en viles com Barcelona, Manresa, Sabadell, Figueres, Igualada, Santa Coloma de Gramenet o Mata, moltes lligades a petits grups d'*skins* vinculats a organitzacions properes a l'extrema esquerra independentista, com el Moviment de Defensa de la Terra (M.D.T.), o d'altres sorgides de l'entorn d'alguns *skinzines*, com a Sabadell el "James Bond 007" o a Manresa "The Gangsters". Al voltant de 1990, aquesta primera etapa organitzativa es deixa enrere, un període cobert amb escreix per la interacció dels membres i la publicació dels butlletins d'informació local.

Així, es passa a una segona època, marcada per la nova Assemblea de S.H.A.R.P. -en què s'acorda la creació de S.H.A.R.P.-Països Catalans-, en la qual participa un col·lectiu representatiu de la secció valenciana. Es fa pública una declaració de principis que consta de deu punts que donen a conèixer les principals directrius organitzatives, entre les quals destaca la intenció *"d'eradicar el feixisme i el racisme tant de l'escena skinhead com de la societat"*. Es mostrava *"solidària amb tots els col·lectius socials agredits"*, no es tancava a cap de les tendències *skins*, no tenia una dependència partidista (reclamant una independència política), es reafirmava com una organització assembleària, s'afavoria la creació de comitès comarcals i també s'explicitava l'ús de la força: *"La violència només serà acceptada com a resposta d'alguna agressió física o verbal."*¹¹⁷ Cal esmentar com aquesta declaració programàtica de deu punts va ser presa com a exemple a l'hora de donar a conèixer altres divisions, com les de Castella o més tard la italiana. Aquest va ser el primer intent de dotar d'una mínima estructura coherentment vertebrada el moviment *skin* en l'àmbit geogràfic català, i aquest fet va generar un considerable impacte mediàtic, amb articles i reportatges en mitjans de premsa escrita¹¹⁸.

Evidentment, el desenvolupament de S.H.A.R.P. arreu d'Espanya fou molt desigual, amb molta més força en zones

com Euskadi, tot i que les ciutats de Madrid, Burgos i Segovia també aportaren secció local¹¹⁹. Malgrat els intents de crear una potent estructura supraestatal, mai no es va materialitzar, molts cops per manca d'interès i d'altres per manca d'acord a l'hora de marcar les bases (calia una vertebració federativa o bé un òrgan central), mai no va reeixir. L'únic que s'aconseguí va ser concretar més trobades, que teòricament tindrien certa periodicitat, però que es reduïren a una primera i única assemblea, realitzada a Iruña el 1994, i a un intent posterior de reanimació, l'any següent a Lleida. Més endavant, S.H.A.R.P. perdé part dels antics valedors inicials i el que va ser una organització mínimament estructurada on totes les divisions estaven en permanent contacte, passà a ser unes sigles sense cap altre rerefons que la identificació amb l'antiracisme. Es tancava una fase, la més disciplinada i militant quant a implicació social, per esdevenir un emblema del passat per a les noves generacions *skinheads*: el sol fet d'utilitzar-ne la iconografia ja significava formar part de l'organització, fet que distava molt dels plantejaments inicials.

L'evolució del moviment a l'Estat, amb l'esclat de noves fornades de *skins*, l'aparició d'agrupacions més militants i obertament polititzades -cosa refusada a S.H.A.R.P., com és el cas de R.A.S.H. (*Red and Anarchist SkinHeads*, Skinheads Rojos i Anarquistes)- anà marginant

cada vegada més les antigues directrius organitzatives, acostant-se cap a posicions més militants. Les acusacions d'apoliticisme llençades des d'uns sectors i de fer política des d'altres, i la desmobilització, poden ser algunes de les claus que ens permetin entendre com s'ha produït aquesta evolució d'organització *skinhead* exemplar a simple referent simbòlic per a les joves generacions d'*skins*.

En aquest context, el 13 d'agost de 1994 es creà, a la ciutat de Nova York, *Red and Anarchist Skinheads* (RASH)¹²⁰, com a conseqüència de les desavinences dins S.H.A.R.P. En la presentació, en forma de manifest públic, els *skins* rojos i anarquistes manifestaven la intenció d'aglutinar sota les seves sigles tots els que compartissin els ideals antiracistes i antifeixistes, però alhora també la tradició de classe obrera inherent a la subcultura *skinhead*. Segons ells, aquestes arrels tenien un marcat accent d'esquerreres, raó per la qual no s'entrava en cap contradicció si treballaven conjuntament amb altres grups, partits o entitats progressistes, generalment vinculades a l'espectre de l'extrema esquerra extraparlamentària.

En les seves files es poden trobar joves de diverses opcions ideològiques, provinents de l'anarquisme, el socialisme o el comunisme, perquè de bon principi tenen clars quins han de ser el objectius que cal batre: "*l'estat burgès, el capitalisme i els seus servents feixistes.*"

A Espanya, R.A.S.H. ha gaudit d'una forta implantació, sobretot a les zones on es mantenen oberts conflictes nacionals, com són els casos del País Basc o Catalunya, pel major nombre d'expressions de resistència política entre el jovent. L'extensió de les sigles arreu del món s'ha produït en pocs anys, amb més èxit en països llatinoamericans, com Colòmbia, Uruguai o Mèxic (gràcies als greus problemes socials que pateixen i al llegat de lluites revolucionàries), i en determinats estats europeus com Alemanya o Itàlia (amb una llarga tradició de lluita social urbana antisistema).

El desenvolupament a Espanya arriba més tard, els primers nuclis es creen a Madrid i voltants, Gijón o Catalunya. A Catalunya, R.A.S.H. s'estén quan molts *skins* volen aprofundir més en el matís ideològic, portar més enllà el simple rebuig al racisme; l'organització per excel·lència dels anomenats *redskins*¹²¹ catalans és Orgull Boltxevic. Aquesta organització sorgí a Barcelona com a punt de convergència dels diversos *skins* d'esquerres, tant de la pròpia ciutat com de les rodalies (principalment l'àrea metropolitana), malgrat que posteriorment volgué abastar tot el territori català. Enquadra joves exmilitants independentistes radicals, procedents de l'M.D.T. i, malgrat el que es pugui pensar, es tracta de grups que no deixen de ser petites organitzacions, que disten molt del model exemplar de militància disciplinada i políticament

formada. Així, al seu parer, la seva definició ideològica és marcada pel simbolisme, la iconografia i l'estètica, deixant de banda anàlisis denses; doten la pròpia imatge d'un alt contingut polític, on els símbols són els principals valedors, i sostenen una marcada actitud militant, però mancada alhora d'elements d'estudi politicosocials¹²².

Tenint en compte l'escàs nombre d'efectius, R.A.S.H. ha aconseguit bona part dels principals objectius, com ara dotar el moviment antifeixista *skinhead* de referents d'esquerres (des dels sectors independentistes fins als llibertaris), superant, en molts casos, velles reticències entorn qualsevol mena d'expressió política. Una altra de les seves intencions ha estat intentar oferir a la societat una imatge fins ara desconeguda, molt distant dels fins llavors estereotips mediàtics imperants, que trencaven molts dels tòpics, un vessant totalment antitètic de la percepció social majoritària fins al moment.

¹ Fundat el 1967, fou el partit dominant de l'extrema dreta britànica als anys setanta, i es calcula que entre 1967 i 1979 passaren per les seves files un total de 64000 membres, amb una màxim de 17000 militants acreditats. Sobre el NF vegeu M. Billig. A social psychological view of the National Front. Academic Press, London, 1978; S. Taylor. The National Front in english politics. Macmillan, London, 1982.

² Creat el 1968 per Colin Jordan, fou la continuació del National Socialist Movement (NSM), de propostes més radicals entorn el nacionalsocialisme tradicional germànic que el propi NF. Vegeu L. Cheles; R. Ferguson; M. Vaughan. The far right in western & eastern Europe. Logman, London, 1995.

³ Gestat l'any 1982 per John Tyndall, un exlíder del National Front, per una escisió; els seus efectius es calculen entre 2000 i 3000 membres actius. El seu major èxit electoral fou als comicis municipals de setembre de 1993, on Derek Beackon fou escollit regidor pel districte de Tower Hamlets, vegeu "Fanning the flames of hatred", *Searchlight*, 279 (setembre 1998), pp. 4-5; VVAA. Rapport 95. Racisme, extrême droite et antisémitisme en Europe. CRIDA, Paris, 1994; R. Thurlow. Fascism in Britain. I. B. Tauris, London, 1998.

⁴ Sobre aquest tema, vegeu N. Lowles; S. Silver. White Noise. Inside the international nazi skinhead scene. Searchlight, London, 1999; G. Marshall. Spirit of 69. a skinhead Bible. S. T. Publishing, Dunoon, 1991; N. Knight. Skinhead. Omnibus Press, London, 1982; VVAA. The Skinhead International. A

Worldwide survey of neo-nazi skinheads. ADL, New York, 1995 i C. Dimenstein. "Question de crâne". a *Article 31*, 37 (març 1988), p. 16; "Britain: spiritual home of nazi skinheads", *Searchlight*, 256 (octubre 1996), p. 10.

⁵ Sobre la societat britànica de postguerra veieu A. Marwick. The Penguin Social History of Britain: British Society since 1945. Penguin Books, 1996; R. Hattersley. 50 Years on. Abacus, 1998; H. Glennerster. British Social Policy since 1945. Blackwell Publishers, 1995; R. Lowe. The Welfare state in Britain since 1945. Macmillan Press, 1998 o D. Childs. Britain since 1945. Rotledge, London, 1992.

⁶ Vegeu "When the Tiber failed to foam", *Searchlight*, 273 (Març 1998), pp. 8-9.

⁷ Vegeu P. Ignazi. L'Estrema destra in Europa. Il Mulino, Bologna, 1994, pp. 70-72.

⁸ Vegeu G. Marshall, *op. cit.*, p. 8.

⁹ Com ja feren en el seu moment els capdavanters de la música *punk*, els també anglesos The Sex Pistols. De fet, foren els encarregats de donar a conèixer al món sencer la música *punk*, gràcies a una entrevista televisada al programa de Bill Grundy "Today" de la London Weekend Television el dia 1 de desembre de 1976. Fou llavors que Johnny Rotten, àlies pel qual era conegut el cantant de la banda, va utilitzar la paraula *fuck*, un fet inadmissible en una cadena de televisió d'aquell país. Les provocacions dels Pistols van escandalitzar tot el món, fins i tot el propi presentador fou suspès. Sobre aquests fets, vegeu F. J. Satué. Sex Pistols. Càtedra, Madrid, 1996, pp. 78-84.

¹⁰ Brossa, literalment de l'anglès. Sota el terme *punk* s'aixoplugà la naixent subcultura juvenil, importada dels Estats Units en el vessant més musical.

¹¹ *Graffiti* molt popular a les parets de l'època. Arreu hom podia llegir aquest *slogan*, pres com ensenya per la nova generació *punk*, que veia el seu futur amb sinistres perspectives. Posteriorment, el grup Exploited, titulà un dels seus LP's més exitosos amb una variant de la mateixa frase, "Punk's Not Dead", convertit anys després en tot un clàssic objecte de culte pels mitòmans del *punk*.

¹² Sobre els Sex Pistols, vegeu Satué, Francisco J. Sex Pistols. Càtedra, Madrid, 1996; Heylin, Clinton. Never Mind the Bollocks: here's the Sex Pistols. Schirmer, 1998; Walsh, Gavin. God Save the Sex Pistols. Plexus Publishing, London, 1995; Paytress, Mark. The Complete Guide to the music of the Sex Pistols. Omnibus Press, London, 1999; Vermorel, Fred; Vermorel, Judy. Sex Pistols: the inside story. Omnibus Press, London, 1987.

¹³ Aparegut al disc "Never Mind the Bollocks. Here's the Sex Pistols", Virgin records, 1977.

¹⁴ Sigles que signifiquen *Rock Against Communism* (Rock contra el comunisme).

¹⁵ Nom que significa tornavis.

¹⁶ Stuart va arribar a ser organitzador de la seva àrea del *National Front*, i també fou empresonat com a editor de *Bulldog*, l'òrgan d'expressió del *Young National Front* (Jove Front Nacional), la branca juvenil del partit. Vegeu J. Pearce. Skrewdriver. The first ten years. The way it's got to be. Skrewdriver services, London, 1987, p. 3.

¹⁷ "You're so Dumb/Better Off Crazy", Chiswick records, 15 de juny 1977.

¹⁸ Sembla ser que fou el propi Ian Stuart l'introduïdor del *look skinhead* a Skrewdriver. Tot després d'assistir a un concert d'una de les bandes capdavanteres de la música Oi!, els Cock Sparrer, a la ciutat de Londres. Allà, Stuart quedà fascinat per aquells joves malcarats que plantaven cara a tothom i que duïen una imatge molt lligada al seu esperit de *punk* rebel. Veieu G. Marshall. *op. cit.*, pp. 66.

¹⁹ "All Skrewed Up", Chiswick records, 4 de novembre de 1977. Consta de dos premssatges inicialment. El primer de 3000 còpies contenia 13 cançons, mentre que el segon en duia 15.

²⁰ Com a mostra de les novetats discogràfiques generades al voltant de la música *punk* l'any 1977 vegeu Strangers, "No More Heroes", 1977; Ian Dury, "New Boots and panties", Stiff records, 1977; The Valves, "For Adolfs only", Zoom records, 1977; Menace. "Insane Society", Illegal records, 1977; 999, "I'm Alive", LaBritain records, 1977; The Drones, "Temptations of a white collar worker", OHMS records, 1977 o The Adverts. "Gary Gilmore's Eyes", Anchor records, 1977.

²¹ Vegeu Pearce, Joe, *op. cit.*, p. 3.

²² Vegeu Pearce, Joe, *op. cit.*, p. 19.

²³ Cançó inclosa a l'EP "White Pride" que aparegué a principis dels vuitanta al segell londinenc Last Resort records. L'altre tema que acompanya el que dona títol al single tampoc deixa cap mena de dubte, "Smash the IRA", una cançó que demana no oblidar les víctimes de les bombes ni la pena de mort pels activistes de l'IRA, tota una lloança dels paramilitars unionistes. De fet, no és estranya aquesta fixació amb el problema irlandès, encara avui dia molts caps rapats neonazis estan reclosos a presons de l'Ulster per la seva vinculació a grups armats protestants d'Irlanda del Nord, com l'UDA (*Ulster Defence Association*) o l'UVF (*Ulster Volunteer Force*), fins s'han arribat a provar els contactes entre aquestes darreres organitzacions i grups neonazis violents formats per caps rapats com Combat 18. Sobre aquestes estretes relacions vegeu *Searchlight*, 290, agost 1999, pp. 16-17.

²⁴ Skrewdriver, "White Power/Smash the IRA", White Noise records, 1982.

²⁵ Skrewdriver, "Voice of Britain/Sick society", White Noise records, 1983.

²⁶ Nascuda l'any 1986 sota el lideratge d'Ian Stuart Donaldson i el suport de Nicky Crane (un personatge clau dins l'escena skin neonazi, vinculat al *British Movement*), *Blood & Honour* (Sang i Honor) fou la resposta dels rapats neonazis a la burocràcia dels partits d'extrema dreta anglesos i al seu apropament a moviments antisionistes no blancs, com els islamistes. Sobre la seva història, vegeu N. Lowles; S. Silver. *White noise. Inside the international nazi skinhead scene*. Searchlight, London, 1998 o VVAA. *The Skinhead International. A Worldwide of neo-nazi skinheads*. ADL, New York, 1995.

²⁷ Aquest és el nom que es donava a l'entitat que agrupava tots els grups musicals de l'anomenada "*white power music*" (música del poder blanc) i que era controlada pel *National Front*. Era a la vegada qui s'encarregava d'organitzar els concerts de *Rock Against Communism*.

²⁸ Sobre la transició espanyola vegeu Á. Soto. *La transición a la democracia. España 1975-1982*. Alianza editorial, Madrid, 1998; B. Muniesa. *Dictadura y monarquía en España. De 1939 hasta la actualidad*. Ariel, Barcelona, 1996 o J. Tusell. *La transición española. La recuperación de las libertades*. Historia 16, Madrid, 1997.

²⁹ Sobre la movida madrilenya, vegeu T. M. Vilarós. *El mono del desencanto. Una crítica cultural de la transición española (1973-1993)*. Siglo XXI, Madrid, 1998.

³⁰ En referència als barcelonins Decibelios, que patiren aquests rumors quan alguns caps rapats neonazis començaren a assistir als seus recitals. Per la seva presència, segons membres de la banda, el grup va haver de deixar l'activitat dalt dels escenaris. Vegeu "Decibelios celebra sus diez años de vida", *La Vanguardia* (15/II/1990); M. B. Formentor; L. Hidalgo. "Decibelios. Boina!!!", *Rock de Lux*, 24 (novembre 1986), pp. 5-7 o J. Gonzalo, "El andamio es su trinchera", *Ruta 66*, 154 (octubre 1999), pp. 60-61.

³¹ Vegeu S. T., "El Raval, escenario de violentas peleas entre grupos de punks y skinheads", *La Vanguardia* (21/I/1986); J. Roglán, "La política abre una crisis de crecimiento entre los skins", *El Periódico* (18/VI/1986), p. 18.

³² Dur, de l'anglès. L'expressió *heavy metal*s'ha popularitzat mundialment, la seva traducció correspon a rock dur. Els seguidors d'aquest estil musical són els anomenats, per extensió, *heavys*.

³³ Sobre aquestes relacions vegeu "Un grup ultra apallissa i amenaça ja fa temps Barcelona i la rodalia", *Avui* (15/III/1987); "Confirmen el lligam entre ultres i Brigadas Blanquiazules", *Avui* (28/IV/1987); J. Playà; A. Batista. "Les Brigadas Blanquiazules i els Boixos Nois tenen ultres en comú", *Avui* (17/IV/1998); R. Huguet. "La trama de adolescentes se extiende a las Brigadas Blanquiazules", *El Periódico* (5/VI/1998).

³⁴ J. Playà i A. Batista. "Els skins i la ultradreta", *Avui* (17/IV/1988).

³⁵ Al primer se'l relaciona amb Juntas Españolas i al segon se'l cita com a militant de base de CEDADE (Círculo Español de Amigos de Europa), l'organització neonazi amb més implantació a Espanya fins a la seva oficial dissolució l'any 1993. "Confirmen el lligam entre ultres i Brigadas Blanquiazules", *Avui* (28/IV/1987).

³⁶ O. Malló; J. Sebastià, "La impunitat feixista", *El Temps*, 464, 10 maig 1993, p. 10.

³⁷ Vegeu J. Bernabau, "Cabezas rapadas atacan a africanos en el Maresme", *El Periódico* (15/VII/1990); M. Velasco, "Skinheads, violencia mortal", *El País* (10/VIII/1990); B. C., "El juez procesa a cinco skinheads como supuestos autores del homicidio de un joven en Premià de Mar", *El País* (12/VIII/1990); A. González i Mª D. García, "Barcelona genera sus propios grupos violentos de skinheads", *El Periódico* (3/IX/1990); Mª J. Sangenis, "Violento odio racial de los cabezas rapadas", *Cambio 16*, 984, pp. 36-39, 1 octubre 1990.

³⁸ Nom amb què són conegudes les publicacions realitzades per *skinheads*, de poc tiratge i difusió reduïda al circuit *skin*. Normalment quartilles fotocopiades que contenen entrevistes o reportatges amb grups musicals i/o opinions polítiques o d'altre caire.

³⁹ A. Salmerón, "Uniforme y violencia", *Ajoblanco*, 40 (febrer 1992), p. 71.

⁴⁰ La importància de la vila de Roses per als rapats neonazis es fa evident a J. Abril, "Roses: perill skin-nazi", *El Triangle*, 3 setembre 1990.

⁴¹ Veieu J. Abril, *op. cit.*, p. 5.

⁴² Data emblemàtica per a la ultradreta espanyola en què es commemora la mort de l'exdictador, el general Francisco Franco, i la del líder falangista Jose Antonio Primo de Rivera.

⁴³ *Oi! Madrid*, n° 2, Madrid, 1991.

⁴⁴ Fins i tot posteriorment el que podríem anomenar líder del grup, el seu guitarrista i cantant Fermín Muguruza, presentà candidatura a les eleccions al Parlament Europeu, primer dins les llistes d'Herri Batasuna i després en les de la seva coalició hereva Euskal Herritarrok.

⁴⁵ *Skinhead*, n° 3, Barcelona, 1989.

⁴⁶ Cal citar tot el simbolisme que, sovint, s'amaga darrere els noms dels grups musicals neonazis, amb una forta càrrega plena de secretisme i de missatge, només entenedora per als caps rapats.

⁴⁷ Tots tres, grups de música R.A.C.

⁴⁸ Data de l'aniversari del fundador del NSDAP (National Sozialistische Deutsche Arbeit Partei), Adolf Hitler.

⁴⁹ Grups de relativa importància dins l'escena ultra valenciana, amb una minvada militància d'efectius, però perfectament vertebrats en tres àmbits totalment diferents: les escoles i instituts d'ensenyança secundària, la universitat i la lluita activa al carrer, respectivament. Vegeu *Bandera Negra*, 3, València, 1989.

⁵⁰ O. Malló; J. Sebastià, "La impunitat feixista", *El Temps*, 464, 10 maig 1993, p. 8.

⁵¹ En al·lusió al grup d'extrema dreta espanyol Bases Autónomas (BBAA). Per més informació, vegeu X. Casals, *Neonazis en España. De las audiciones wagnerianas a los skinheads*. Grijalbo, Barcelona (1995), pp. 213-227.

⁵² La primera va ser el pioner òrgan d'expressió de marcat contingut ideològic, i anys després va aparèixer la segona publicació de to més ironitzant; precisament, fou en el número 20 on es va publicar l'estiu de 1995 una denominada llista negra amb les adreces i telèfons de 100 persones, titllades d'enemigues i objectius a batre. Aquest fet va provocar molt moviment social i fins i tot interpel·lacions de diputats de partits polítics com IU i PSOE al Congrés. També editaven un butlletí anomenat "Sangre y suelo", de marcat contingut ideològic i distribució interna amb la funció de formar els seus quadres.

⁵³ És habitual dins els cercles neonazis d'arreu del món realitzar determinats ritus provinents del paganisme. En el cas d'AR, solien celebrar el solstici d'estiu amb una gran festa a la muntanya, el canvi d'estacions amb el ritus del foc, com ells ho anomenaven. Allà s'organitzaven competicions de tir amb arc, es feia un gran sopar que acabava amb l'encesa d'una enorme pira de branques que simulaven una creu cèltica voltada de caps rapats amb torxes a les mans. Sobre la relació entre paganisme i neonazisme, vegeu *Bandera Negra*, 6, València, 1991, p. 3 o *Bandera Negra*, 8, València, 1991, p. 5.

⁵⁴ Generalment acostumen a utilitzar per definir-se els termes NR (nacional-revolucionaris), on reivindiquen la tercera via (ni capitalisme ni comunisme), i també NS (nacional-socialista).

⁵⁵ Sobre la utilització del terme NR, vegeu l'entrevista publicada a *Interviú* (10 de maig de 1979) amb Juan de Dios Rubio, llavors cap de la Juventud Nacionalista Revolucionaria (JNR), on comenta "no empleamos el término de Juventud Nacional Socialista porque nos podría traer problemas si salimos así a la calle. Pero es cierto que somos nacional-revolucionarios porque creemos en la revolución nacional y esto está reflejado en nuestro nombre" a P. Rei; E. San Martín. *Alcalá 20-N*, Txalaparta, Donostia, 1996, p. 192.

⁵⁶ Una de les més paradoxals es dona al final d'un concert del grup neonazi valencià Klan, celebrat a Sevilla el 17 d'octubre de 1992 per commemorar els 500 anys del Descobriment d'Amèrica, on el poc públic assistent, al voltant d'unes 60 persones, va començar a entonar el "Cara al sol", fet que fou reprovat pels membres d'Acción Radical que acompanyaven la banda. El fanzine neonazi *Garrote Vil* en el número 4 en feia la lectura: "en un momento determinado alguien empezó a cantar el Cara al Sol, que fue entonado por gran parte de los allí presentes, canción esta que aunque "trasnochada" para algunos camaradas, seguirá siendo himno de otros muchos los cuales se identifican con ella como lo hicieran nuestros mayores (aunque Franco se lo apropiara también como suyo).

⁵⁷ *Bandera Negra*, 4, València (1990).

⁵⁸ Sobre la discografia de No Remorse, vegeu "Time will tell" EP, Rebelles Europeens; "Smash the Reds" EP, Rebelles Europeens; "See You in Valhalla" EP, Rock-O-Rama; "Sons of Odin" EP, Rock-O-Rama; "The New Stormtroopers" LP, Rock-O-Rama o "Blood Against Gold" LP, Rock-O-Rama.

⁵⁹ Vegeu "Cuatro hombres alquilaron el local para el Concierto de la Raza asegurando que era para un acto fallero", *El País* (16/III/1992).

⁶⁰ Segons testimonis extrets d'entrevistes realitzades per l'autor, en el mesos d'octubre i novembre de 1992, a individus que hi assistiren i que volen mantenir l'anonimat.

⁶¹ Una versió en format VHS per vídeo fou enregistrada durant el concert i posteriorment posada a la venda a l'apartat de correus d'AR.

⁶² Vegeu J. Sebastià, "Capital de la ultradreta", *El Temps*, 404 (16 març 1992), pp. 19-21; J. Vidal, "Muchos ni se enteraron", *El País* (16/III/1992); així com també els noticiaris emesos els dies 14, 15 i 16 de març de 1992 per Antena 3 Televisión i TV3 Televisió de Catalunya.

⁶³ P. G. Del Burgo, "La revista que publica la lista negra con cien nombres la editan los neonazis valencianos", *Levante* (29/VIII/1995), p. 16.

⁶⁴ Informe anual de S.O.S. Racisme, VVAA. *El racismo en el Estado Español. Informe 1995*. SOS Racisme-Gakoa, Donostia, 1996.

⁶⁵ La suposada entitat tenia com a objectius al seus estatuts promoure la cultura i l'amistat entre els estudiants d'Europa. En realitat s'emprava per fer peticions formals i no donar així el nom d'AR.

⁶⁶ Anys enrere eren estrets els contactes entre AR i Azione Skinhead de Milà, una organització de caps rapats neofeixistes de similars característiques.

⁶⁷ Vegeu Pilar G. Del Burgo. "Los líderes del grupo neonazi Acción Radical se han integrado en Democracia Nacional", *Levante* (1/IX/1995), p. 16.

⁶⁸ *Skinhead Girls*, 1, Barcelona (?).

⁶⁹ És l'autor d'un assaig polític *Vivir como un revolucionario*, editat i distribuït per AR, on tracta diversos aspectes referents a la militància, com ell mateix diu: "no es más que un estudio hecho a diferentes aspectos de lo que es la revolución en sí, en estos días difíciles que pasamos, unas páginas basadas en los comentarios del libro "Guerrilla urbana falangista" de E. Mila Rodríguez."

⁷⁰ *Bandera Negra*, número especial (estiu 1992).

⁷¹ El seu logotip reprèn la figura de la "rata negra", que també fou símbol de BBAA. Vegeu X. Casals, "Una mascota per al neofeixisme europeu", *L'Avenç*, 176 (desembre 1993), p. 15; i el còmic "Ratas Autónomas" a *Acción Directa*, 8 (febrer 1989), on per primera vegada a Espanya aparegué reproduïda la rata negra en els cercles de l'extrema dreta.

⁷² Segons explica el periodista M. Sánchez Soler. *Descenso a los fascismos*. Ediciones B, Barcelona, 1998, p. 84.

⁷³ Un dels grups més famosos a Alemanya a la dècada dels vuitanta. Actualment han passat a ser tot un grup de culte per a bona part dels *skinheads* del món. La seva trajectòria els ha dut de tenir censurat el primer LP, "Der Nette Mann", pel govern alemany, pel contingut de les líriques, a ser una de les bandes més importants del país, tot i que ara practiquen una música, *heavy rock*, molt allunyada dels seus orígens. Sobre els Böhse Onkelz vegeu E. Hartsch. *Böhse Onkelz. Danke für nichts*. Frankfurt am Main, 1997.

⁷⁴ El Mini-CD inclou les cançons "Hordas Celtíberas", "¡Skinhead por siempre!", "Cabezas rapadas", "Es por tu nación", "Revolucionario español" i "Un recuerdo de gloria".

⁷⁵ Vegeu "Revisionismo: La División Azul" a *Celtiberian*, 1, gener 1994, pp.12-14.

⁷⁶ Mot alemany amb què es coneix el seu exèrcit.

⁷⁷ Sobre la División Azul, vegeu Castañón, José Manuel. *Diario de una aventura con la División Azul 1941-1942*. Fundación Dolores Medio, Madrid, 1991; Vadillo, Fernando. *Balada de la División Azul*. Dyrsa, Madrid, 1984; Vidal y Gadca, José Antonio. *Breves notas sobre la División Azul*. García Hispán, Alacant, 1991.

⁷⁸ *Bandera negra*, 11, València (1992).

⁷⁹ Calavera, de l' anglès. Grup britànic de música *R.A.C.* vinculat des de la seva creació l'any 1984 al *White Noise Club* i, posteriorment, a *Blood & Honour*. De la seva discografia, vegeu "Blame the Bosses" EP, Third Way; "Look Ahead" 12", White Noise; "White warrior" LP, United records; "Odin's Law" LP, United records o "Cry of Pain" LP, United records.

⁸⁰ També fou una banda britànica de *R.A.C.*, menys prolífica que els seus antecessors, però amb un nom simptomàtic: *enemic públic*.

⁸¹ Banda francesa de música racista, creada a la primera meitat dels anys vuitanta. En destaca el nom, que amaga un missatge en clau. 88 és un joc numèric que es refereix a la vuitena lletra de l'alfabet, la H., de la seva repetició 88, és a dir HH, en surt el missatge *Heil Hitler*. Així fan arribar aquest eslògan arreu sense aixecar sospites per la desconeixença social, fet que no passa desapercebut pels militants neonazis.

⁸² Grup musical italià de caps rapats neonazis., molt popular a partir de la segona meitat dels anys vuitanta i inicis dels noranta. Edità el material fonogràfic amb la discogràfica neonazi italiana Tuono records.

⁸³ Banda *R.A.C.* francesa dels anys vuitanta. Precisament, el 84 indica l'any de la seva formació. Molt popular al seu país juntament amb els esmentats Legion 88.

⁸⁴ Poder destructiu, de l'alemany. Banda *R.A.C.* de llarga trajectòria.

⁸⁵ *Skinheads del sur de Europa*, 7, Barcelona (1992), p.26.

⁸⁶ Un cop més són evidents les interrelacions entre els grups de caps rapats neonazis italians i espanyols, que sobrepassen les amistats personals i desemboquen en agermanament entre organitzacions, com és el cas dels membres d'AR i els d'*Azione Skinhead* (AS) de Milà o els compatriotes del *Veneto Fronte Skinhead* (VFS) de Venècia.

⁸⁷ "Imperium" (Rata-Ta-Ta-Tà, 1999). El títol no té cap tipus de lligam amb l'homònim de l'escriptor Francis Parker Yockey. *Imperium: the philosophy of history and politics*. The Truth seeker, New York, 1962.

⁸⁸ El 18 d'abril de 1992 a Milà, per commemorar l'aniversari del naixement d'Adolf Hitler, i ho havien de fer el 28 d'agost del mateix any a Roma, al festival *Ritorno a Camelot*, on havien d'actuar juntament

amb els alemanys Störkraft, però fou suspès per la policia. A Espanya han actuat en diversos events de l'organització AR, com les festes que organitzen pel solstici d'estiu, i també a Barcelona, en un concert d'homenatge a l'assassinat Rainer Sonntag (líder del partit neonazi alemany FAP), en una segona edició del concert de les Falles el 27 de març de 1993, al costat dels camarades Klan, o el 19 de març de 1994 també per la festivitat de les Falles.

⁸⁹ Vegeu X. Casals. *Neonazis en España. De las audiciones wagnerianas a los skinheads*. Grijalbo, Barcelona, 1995, p. 187.

⁹⁰ Fins el president de CEDADE Pedro Varela va arribar a declarar: "*los skins usurpan nuestra ideología nacionalsocialista (...) son gente desarraigada y sin cultura que utilizan nuestra ideología y nuestros eslóganes como pretexto*", vegeu *El Periódico* (1992).

⁹¹ Rahowa és un grup de música racista dels Estats Units que amaga al seu darrere el missatge, *RAcial HOLY WAR* (guerra racial sagrada). La citada expressió és d'ús comú als Estats Units, emprada per organitzacions racistes nord-americanes, com *White Aryan Resistance* (WAR), *Aryan Nations* (AN) o el propi *Ku Klux Klan* (KKK). Sobre RAHOWA vegeu *Resistance*, 8.

⁹² *Inquisición*, 2 (estiu 1996).

⁹³ A aquest membre de la Guàrdia Civil se'l va relacionar en el moment de la seva mort amb l'extrema dreta. Amb aquesta dedicatòria sembla confirmar-se la seva vinculació amb grups de caps rapats neonazis, com avançaren els mitjans de comunicació, vegeu C. Muñoz; J. G. Albalat, "El agente asesinado en la plaza Tetuan salía con skins", *El Periódico* (10/VIII/1995); C. Muñoz; J. G. Albalat, "El guardia asesinado vestía ropa de skin y leía panfletos nazis". *El Periódico* (11/VIII/1995), p. 20.

⁹⁴ Novament apareix el simbolisme del número 88, molt prolífic en els noms de bandes de rock neonazi.

⁹⁵ Seguint així amb la tradició marcada per Hitler, durant els anys trenta, quan introduí el paganisme com un dels trets essencials de la seva personal opció ideològica nacionalsocialista. Sobre la relació entre nazisme i les diverses tendències religioses i esotèriques, vegeu X. Casals. *Neonazis en España. De las audiciones wagnerianas a los skinheads* (1966-1995). Grijalbo, Barcelona, 1995, pp. 251-265. El propi David Lane, un dels líders neonazis amb més seguiment als anys noranta, predica. "*los odinistas no son intolerantes. No combatimos otras religiones mientras compartan el objetivo de la preservación racial*", a "Odinismo", pàgina web (extret el 8/VIII/1998).

⁹⁶ Dins aquestes bandes també podem trobar-hi grups propers al neonazisme, com els heavys noruecs Burzum. Vegeu *Resistance*, 8, pp. 47-48.

⁹⁷ Tots quatre són grups de música R.A.C. suecs. Sobre Svastika vegeu *Resistance*, 8, pp. 26-29.

⁹⁸ Nom amb què es coneixen les maquetes, les primeres gravacions que enregistren els grups i que normalment s'editen en format casset per garantir-ne l'àmplia difusió, pels reduïts preus de cost.

⁹⁹ Enviaren la primera producció a diverses revistes especialitzades en música heavy i en van obtenir una bona acollida, tot i que apunten "*a la revista Heavy Rock (...) y les gustó la música, aunque no las letras, en particular Poder Blanco.*", la repercursió els va sorprendre "*mucha gente nos escribió a raíz de aquello, a pedir cintas, a informarse de lo que iba esto, etc... incluidas varias emisoras de radio y pubs de distintas ciudades.*"

¹⁰⁰ Grup anglès dels anys setanta que en els inicis lluí una estètica *skin*, per després passar a ser la banda més reconeguda de la música *glam-rock*.

¹⁰¹ *Celtiberian*, 7, juliol 1996, pp. 8-9.

¹⁰² *Celtiberian*, 7, juliol 1996, pp. 8-9.

¹⁰³ *Celtiberian*, 7, juliol 1996, p. 2.

¹⁰⁴ Vegeu "El Raval, escenario de violentas peleas entre grupos de punks y skinheads", *La Vanguardia* (21/I/1986); "Barcelona: dos heridos en una pelea entre grupos de punks y skinheads", *La Vanguardia* (1/IX/1986); "Una banda ultra apallisa joves catalanistes i punks", *Avui* (15/III/1987), p. 3.

¹⁰⁵ Grup d'implantació molt reduïda, aparegut a la finals de la dècada dels noranta a Barcelona. Reuneix sota les seves sigles joves que s'autodefineixen NS (nacionalsocialistes) i reclamen la unitat de tots els rapats neonazis de la ciutat.

¹⁰⁶ Patria, "Clase obrera skinheads" HTR records, 2000.

¹⁰⁷ El nom recorda la memòria del gran Inquisidor de l'església catòlica espanyola Torquemada, els anys que apareixen a continuació poden fer referència a una determinada simbologia neonazi que oculta dos missatges: d'una banda, 14 es pot referir a *14 words*, *We must secure the existence of our people and a future for white children* (han d'assegurar l'existència del nostre poble i un futur per als nens blancs), un llegat mundial en forma de cita que reclama un futur blanc per als seus descendents; a *Resistance*, 8, pp. 20-25. El 88 té el significat abans esmentat de *Heil Hitler*: la vuitena lletra de l'alfabet.

¹⁰⁸ Vegeu Mª J. Cañizares, "La violencia de las tribus urbanas ha dado lugar a 200 detenciones este año.", *ABC* (2/XI/1999).

¹⁰⁹ Vegeu T. Adán. Ultras y skinheads: la juventud visible. Nobel, Oviedo, 1996, pp. 58-59; P. O. Costa; J. M^a. Pérez Tornero; F. Tropea. Tribus urbanas. Paidós. Barcelona, 1996, pp. 67-68 o D. Hebdige. Sottocultura. Il fascino di uno stile innaturale. Costa & Nolan. Genova, 1990, pp. 58-62.

¹¹⁰ Nom amb el què es coneixen els *skinheads* que segueixen més fidelment les arrels subculturals, tant en el pla estètic com musical (*trad* prové de l'anglès tradicional).

¹¹¹ Vegeu Skinhead Times. 3, 1990, p. 1.

¹¹² "Skins & Punks vol. 1-5", Oi! Records. A la dècada dels noranta foren reeditats en format CD per la discogràfica britànica Step 1.

¹¹³ Figura envoltada de misticisme dins la pròpia escena *skinhead* SHARP. A Europa s'identifica amb Roddy Moreno, al qual es confon com el seu creador.

¹¹⁴ Skinhead Times. 2, estiu 1990, p. 1.

¹¹⁵ SHARP Informa. 2, maig 1991.

¹¹⁶ Vegeu R. Ferrer. "Skins antirracistas", *Primera Línea* (juny 1994), pp. 70-75.

¹¹⁷ "Declaració de principis de S.H.A.R.P.-Països Catalans".

¹¹⁸ Vegeu "Enfrentados por el estigma", El Observador (21/II/1991); L. Carrasco, "Skinheads: la lluita contra els tòpics", El Temps, 393, 30/XII/1991, p. 18; B. Simón, "Señas de identidad", Egin (25/XI/1991); "SHARP-Euskadi. Skinheads contra boneheads", Egin (28/XI/1991); M. Borràs, "Els skins som antiracistes, els altres van disfressats", Diari de Barcelona (21/V/1992); L. De Zubiaurre, "Rapados contra el racismo", Cambio 16, 1161 (21/II/1994), pp. 56-60.

¹¹⁹ Vegeu Boots and Roots. 2, SHARP Sevilla; SHARP-Anoia Informa. 3, SHARP-Anoia; SHARP Kadiz. 0, SHARP Cadis; Remember your roots. 0, 1993, SHARP Osona; SHARP Mallorca. 2, 1994, SHARP Mallorca; SHARP Euskadi. 3, SHARP Euskadi.

¹²⁰ Skinheads Rojos i anarquistes, de l'anglès. Sobre RASH vegeu C. Viñas, "Skins sense un pèl de nazis", El Temps, 781 (1/VI/1999), p. 68-70.

¹²¹ Mot provinent de l'anglès amb el qual també es coneixen els *skinheads* rojos.

¹²² Com a exemple podem citar les seves crides vers un socialisme políticament indefinit, en cap de les publicacions o manifestacions s'hi observen elements d'anàlisi propis d'alguna de les tendències socialistes o comunistes. Vegeu La veu dels upstarts. RASH La Ribera; Estel Rojo. 0, RASH Ciutat de Mallorca; Força Redskin. 0, RASH La Ribera.

4. CONCLUSIONS

En l'àmbit que ens ocupa, el català, i sense grans exercicis d'interpretació vers la resta del panorama d'Espanya -no exempt de matisacions- cal evidenciar que la subcultura *skinhead* encara avui continua en plena expansió. A pesar d'una aturada momentània a mitjans de la dècada dels noranta -que va fer creure en una davallada definitiva- ha perdurat tot i la pressió policial, l'àmplia difusió i, mitjançant els processos de metamorfosi a què forçosament s'ha vist sotmesa, recrear una identitat nova tan semblant com fos possible a l'original, sota formes de grupalitat i d'identificació en molts casos completament noves.

Passat el punt d'inflexió que significà l'entrada massiva de les drogues sintètiques¹ o de disseny, incorporades al món dels joves espanyols l'any 1990² (la qual cosa sacsejà de retruc la subcultura *skinhead*³ i ocasionà un fenomen absolutament nou i desconegut a la resta d'Europa, com els anomenats "pastilleros" o "bakalas"⁴, amb una desviació de certs elements estètics⁵), ara ens trobem en una situació completament nova.

Cal dir que l'emergència d'adhesions, en diversos àmbits, per part de sectors del jovent de la moda *skin*, planteja un desafiament en adoptar formes manifestament

antisistèmiques i alhora socialment satanitzades. Aquesta idea ja s'expressà en la dècada dels setanta per Stanley Cohen i els antropòlegs de l'escola de Birmingham, quan observaren com les subcultures britàniques de postguerra (*mods* i *rockers*, inicialment) suscitarren un determinat pànic moral social que les acabà convertint en *folk devils* (dimonis populars)⁶. Precisament aquest últim aspecte és un dels més atractius per als adolescents d'avui dia, ja que hi troben un element diferenciador respecte d'anteriors generacions -personificades en la figura dels pares- que en fa suggeridora l'assumpció.

Així, la recreació de formes de sociabilitat a l'entorn d'un referent triat fa que en molts casos aquests nois i noies s'apropin a les denominades -segons els mitjans de comunicació - tribus urbanes⁷, un terme que han popularitzat i que utilitzen per designar aquelles subcultures juvenils aparegudes a les principals poblacions del país⁸, en què desenvolupen una intensa *activitat* paral·lela a la socialment preestablerta. Deixen de ser sotmesos per les directrius parentals per passar a poder escollir veritablement sota quins paràmetres volen viure la seva curta etapa adolescent, tot i que molts autors apunten a una altra fase vital que es desenvoluparia a posteriori: la postadolescència⁹.

Pel que fa als *skins* catalans dels noranta, no tenen res a veure amb els de la dècada anterior, perquè el que es

considerava un *moviment incorrupte*, per causa del purisme de qualsevol primera època, es veu superat per les desviacions que anys després el transformaren notablement.

4.1 La influència mediàtica: factor determinant?

La desconeixença inicial amb què s'ignoraren els primers *skinheads* no guarda cap mena de paral·lelisme amb l'atenció actual de la majoria dels mitjans de comunicació del país¹⁰. En bona part, es deu a la irrupció dins aquesta subcultura d'un factor novedós -que propicià el seguiment per part de la premsa-, com fou la importació de la tendència anglesa, que arrossegà molts dels joves *skins* cap a posicionaments propers a l'extrema dreta britànica. També, arribà a Espanya la figura de l'*skin* neofeixista o neonazi, pràcticament desconeguda fins llavors entre els caps rapats espanyols. La seva desmesurada visibilitat, absolutament desproporcionada si tenim en compte el veritable nombre d'individus, fou propiciada per la gran atenció mediàtica de la premsa, no mancada en ocasions d'un marcat sensacionalisme. Així, els rapats acaparen portades als diaris i han esdevingut les bèsties negres que sacsegen la societat¹¹. És evident que moltes de les seves accions mereixen un tractament ampli, però, com afirma Concepción Fernández, és la premsa la principal difusora de l'estereotip *skin* i la tòpica violència vers els joves, segons la seva perspectiva psicosocial respecte de

l'amplificació de la violència: *"cuando una agresión de un grupo de jóvenes consigue relevancia mediática, les sirve para ejercer un control importante sobre un espacio físico, potencia la cohesión y el imaginario grupales, refuerza una identidad positivamente valorada subculturalmente y, por ello, el terreno queda abonado para que este tipo de hechos pueda repetirse"*¹²; l'antropòleg Manuel Delgado hi afegeix: *"cabe alegrarse de que no se haya contado con la complicidad de los antropólogos en esa tarea, en que los medios de comunicación de masas aparecen empeñados, consistente en criminalizar a los jóvenes a base de presentarlos no sólo como un auténtico grupo de riesgo para la sociedad (...) sino también como organizados en violentas cofradías que se inspiran en las tribus urbanas (...), ese tratamiento otorgado a determinados grupos juveniles como entidades de naturaleza intrínsecamente perversa, completaría una maquinaria de estigmatización social."*¹³ La conseqüència més directa de tot això fou que el que en un primer moment semblava una moda passatgera, com succeí en ocasions anteriors amb altres looks i comportaments juvenils també importats de l'estranger (com els de *mods* i *heavys*), passà a implantar-se ràpidament en tot el territori.

Per tant, els mitjans de comunicació han aconseguit, amb l'ampli seguiment de les accions dels caps rapats, ser-ne un dels principals difusors. Segons especifica el primer

Informe temàtic descriptiu sobre la violència juvenil urbana, *"esos medios (televisión a la cabeza), no promueven tanto una relación de dominación (fuerza), ni de adhesión (ideología), sino más bien de seducción (sensación).¹⁴"* Concepción Fernández també coincideix a afirmar que *"se ha exagerado el fenómeno de estereotipia y demonización de este tipo de estilo por parte de los medios de comunicación y la opinión pública"* i conclou en relació amb la profusió de notícies entorn les accions violentes dels caps rapats: *"también existe el temor de que hablar mucho del fenómeno, informar a la sociedad de todos los incidentes que se están produciendo, favorezca el aumento de la violencia.¹⁵"*

4.2 La difusió a Catalunya: claus interpretatives

En primer lloc, no oblidem que les ciutats on els *skins* eren més visibles fins llavors, com Barcelona, Madrid i València, deixaren pas a una geografia nova on la subcultura es desenvolupà gràcies a la influència mediàtica. Poblacions amb un nombre d'habitants inferior a les citades comencen a aixoplugar petits grupuscles de caps rapats, inicialment en viles de menor importància demogràfica, com Bilbao, Saragossa, Sevilla, Vigo o Santander.

A Catalunya, que pot ser considerada bressol de la subcultura *skinhead* a Espanya, aquest procés fou molt espontani, no es planificà en cap moment i es duqué a terme

de manera extremadament accelerada. La gran rapidesa amb què apareixeren nous joves *skins* resultà clau; aviat qualsevol població catalana petita tingué els propis caps rapats autòctons, amb les habituals trobades a la plaça major, el punt de reunió grupal. L'Empordà, amb localitats com Roses o Figueres, fou una de les àrees geogràfiques més prolífiques quant a nombre de rapats en els primers anys d'expansió, gràcies als contactes puntuals amb els veïns francesos¹⁶.

Si bé encara resta pendent l'interrogant de per què això succeí amb celeritat extrema, tot sembla apuntar cap a una regeneració constant del fenomen *skin*, amb continuades anades i vingudes de nous joves, sovint comparades amb els fenòmens tribals de ritus de pas. Es tracta d'un pas efímer que es pot explicar per diversos factors externs a la subcultura i més propers a les conductes socials establertes: l'aparellament sexual, la repressió (tant per part de les forces d'ordre públic com pel propi estament judicial) i la pressió familiar i laboral (amb unes normes estrictes respecte determinades aparences -com el fet de dur el cap rapat- que suposen greus obstacles a l'hora de trobar una feina per a la majoria d'aquests nois i noies, que hi acaben cedint majoritàriament).

Així, doncs, el sostre mínim d'edat dels joves ultres se situaria, segons l'informe Raxen, entorn els tretze o catorze anys, inferior al de fa uns anys. Sembla clar, a la

vista del nostre procés d'investigació, que aquest extrem apuntat pel Movimiento contra la Intolerancia seria força fidedigne; en els últims anys, a partir de la segona meitat de la dècada dels noranta, l'expansió de la subcultura *skinhead* ha trobat un camp abonat entre nois i noies cada vegada més joves, tot i que cal fer diferències.

També destaca, sorprenentment fins i tot pels caps rapats més veterans, la irrupció dins l'escena *skin* d'un gran nombre de noies, quan sempre s'ha lligat aquesta subcultura juvenil amb actituds masclistes i de submissió de la dona enfront la figura del guerrer, representada per l'home¹⁷. El que és clar és la gran participació social que la dona, anomenada *skinheadgirl* o *skingirl*¹⁸, té en la vida grupal *skin*, quan anteriorment aquesta es veia més relegada a un segon terme.

4.3 La música com a cohesionador identitari

A pesar d'aquests aspectes, que produeixen un relatiu segment transitori dins la pròpia subcultura, la música s'erigeix com el factor més important a l'hora d'atreure joves que s'apropen al moviment *skin*, no per l'estètica sinó pels ritmes.

No cal descobrir ara quins són els efectes que qualsevol manifestació musical produeix en els adolescents; per a molts són el primer contacte amb un ideal que defuig la realitat, una virtualitat que, gràcies a les lletres i

músiques, els transporta a altres mons -com representen els càntics alliberadors del *gospel* o les recargolades metàfores místiques del *reggae* rastafari¹⁹- i els permet recrear un univers paral·lel on tots els somnis s'acompleixen.

Un cop integrada a la subcultura *skinhead*, la música juga aquest element de realisme virtual que aconsegueix generar escenes desitjades per la majoria del públic potencial: és el *Do it yourself* portat a l'extrem, la filosofia del fes-t'ho tu mateix aplicada clarament en el món *skin*. Cap plantejament comercial, que cerqués profit lucratiu, de qualsevol manifestació artística en el camp musical potencià una proposta destinada a aquesta determinada audiència. Massa inconvenients i maldecaps, quant a imatge empresarial, podia originar un apropament de les multinacionals discogràfiques o de les petites firmes independents vers els grups musicals *skins*, com ja va succeir en el seu moment amb el final del *punk* a inicis dels anys vuitanta, quan moltes de les grans formacions signaren contractes exclusius amb els grans segells²⁰. Quan a partir de 1976 els més importants s'interessaren per aquells nois que duïen caçadores de cuir negre i feien malsonar les seves guitarres amb quatre simples acords, res feia pensar que alguna d'aquelles potents discogràfiques s'arribés a fixar seriosament en cap de les formacions *punk* del moment²¹.

Quan anys més tard la segona fornada de bandes addictes al *punk*, la denominada generació Oi!, va voler revitalitzar una escena en decadència i acusada de comercialitat, va topar-se amb el rebuig total per part de les discogràfiques, que no volien repetir els errors del passat. Començà llavors una campanya de desprestigi des de molts mitjans (amb l'excepció del magazine musical *Sounds*) que tractà de vincular *skins*, música i feixisme, la qual cosa acabà ràpidament amb la majoria de grups, en bona part desmotivats i cansats de rebre contínuament acusacions.

A Catalunya, l'aparició de grups de rock racistes no es produí fins a mitjans de la dècada dels anys noranta, perquè fins llavors el panorama *skin* estatal estava clarament dominat per grups ideològicament propers a postulats d'extrema esquerra. És important analitzar la irrupció del fenomen del rock neonazi -també conegut com *R.A.C.*- i considerar per què es produeix aquest retard cronològic en la seva implantació a Espanya.

En relació amb això, una de les causes és l'exclusió d'Espanya i, per extensió, de Catalunya, dels països amb una forta organització de rapats neonazis. Tot i la seva visibilitat i potencial perillositat, (cal recordar els assassinats duts a terme per caps rapats espanyols), mai fins ara no s'ha vertebrat cap tipus de sistema operatiu de tots els *skins* espanyols, fet que sí s'ha produït com hem assenyalat en altres països com Suècia o Dinamarca. No

només no s'ha produït aquesta unió, sinó que ens trobem davant de posicionaments totalment enfrontats en força casos, molt distants de l'ideal d'unitat d'acció que és present en altres estats europeus. Malgrat tot, els intents per aconseguir aquesta unitat anhelada són continus, la qual ajudaria a fer un salt qualitatiu notable vers una major visibilitat, implantació i reconeixement tant en l'àmbit estatal com internacional²².

El camí cap a la unificació de les tendències neonazis a Catalunya ja s'ha iniciat²³, amb la intenció de llimar diferències i trencar barreres de personalismes enfrontats, un dels factors clau per entendre el desmembrament de l'escena dels rapats neonazis catalans, lligat íntimament a les rivalitats esportives de dues realitats, F.C.Barcelona i R.C.D. Espanyol, que s'imaginaven irreconciliables²⁴.

Així, a més de l'apropament dels sectors, es busca l'augment numèric dels rapats més militants i alhora compromesos amb el que denominen la *causa*. Cada vegada té menys pes l'aspecte estètic i, en canvi, es valora més el nivell de compromís ideològic personal. Aquesta és una dada important, perquè anteriorment l'aglutinador principal fou únicament la imatge; ara els rapats neonazis disten molt d'antics estereotips, primen la practicitat i altres valors diferents dels anteriors (que eren molt més provocadors i visibles externament). El fet de passar desapercebuts els ofereix notables avantatges per dur a terme les seves

actuacions, per la qual cosa es comprèn que molts deixin enrere els arquetips estandaritzats del que es coneixia com a *skin* -profusament difosos socialment- per altres variants civícament més acceptades: és el que podríem considerar com a part de l'esmentada metamorfosi *skin*, ocorreguda a la dècada dels noranta i que ha derivat en mutacions provinents de l'escena *skinhead* original.

Tot aquest procés iniciat vers la unificació del neonazisme rapat espanyol ocorre en bona mesura pels contactes establerts a partir de la difusió de la música racista autòctona, la qual és vista com un mitjà per difondre determinades proclames ideològiques, com s'afirma a "Raza y honor": *"todos sabemos que la izquierda ha sabido modernizarse, corromper y engañar a la gente de forma que en algunas ciudades son más numerosos que nosotros. Pienso que si han podido lavar el cerebro a tanta gente ha sido gracias a la música de grupos guarros que lanzan ese mensaje absurdo y falso a una juventud que necesito creer en algo; sin embargo ahora es el momento de cambiar las tornas y cuando nos acercamos al 2000 la música NR-NS (Nacional-revolucionària i Nacionalsocialista) va creciendo a pesar de las trabas del sistema y creo que este será el medio de propaganda por el cual la juventud europea y española despertará de ese sueño judeo-marxista."*²⁵ Aquest és l'objectiu que intrínsecament va lligat a les cançons de les bandes R.A.C. espanyoles i internacionals, la

possibilitat d'oferir al jovent una alternativa al que fins ara podien escoltar, però sota el prisma subjectiu del neonazisme, per -a través dels ritmes del rock'n'roll- accedir a adolescents que d'una altra manera potser mai haurien entrat en contacte amb els postulats extremistes.

De fet, les formacions musicals a Espanya han augmentat espectacularment en els darrers cinc anys, passant de dues a gairebé una vintena, una proporció que pot deixar entreveure el desenvolupament paral·lel de l'anomenada *escena skin* neonazi a Espanya. Malgrat aquestes xifres i el seu procés de creixement clar, encara es troben molt per sota de les que, per exemple, hi ha a Alemanya, on l'informe anual de protecció de la constitució, presentat pel ministre federal d'interior Otto Schily, reproduïa un augment força més elevat. Concretament, cita que a Alemanya l'any 1993 existien 23 conjunts musicals racistes, que realitzaren una trentena de concerts, mentre que l'any 1999 ja eren 93 grups i els concerts organitzats superaren el centenar.²⁶ És evident que es tracta d'un fenomen en expansió mundial, tot i que Espanya té quotes de música racista bastant modestes si les comparem amb les alemanyes; el cas és que existeixen intents per expandir encara més el potencial mercat de música ultradretana, alhora que les perspectives de futur apunten cap a un increment progressiu dels grups musicals anticomunistes.

Si ens basem en les dades de l'anàlisi de les lletres dels grups de rock neofeixistes espanyols, sobre un univers estadístic que englobaria el 90% del total de la producció musical R.A.C. espanyola: revisades més de 130 cançons, de prop d'una vintena de grups, podem extreure'n diverses conclusions.

En primer lloc, és constata la implicació política de la gran majoria: només un 3% fa referència a aspectes més trivials com el futbol o l'oci, mentre que l'altre 97% té clares connotacions polítiques.

En segon lloc, les temàtiques predilectes pels rockers racistes espanyols són la defensa de la unitat i la identitat de la pàtria (amb gairebé el 22%), les proclames nacionalsocialistes (13,74%) i l'exaltació de la condició de caps rapats (9, 92%), seguides de tòpics com la lloança del racisme, les crítiques a la democràcia, els homenatges a la División Azul o bé la demanda de pena de mort per als delictes de terrorisme²⁷.

Per tant, podem concloure que la música s'utilitza per a una simple acció propagandística, en què les diferents formacions expressen -o més aviat reiteren- els habituals tòpics d'una extrema dreta poc formada políticament, que tan sols repeteix consignes de manera superficial. Així és com arriben als joves que posteriorment les exterioritzen, mitjançant entrevistes de premsa o pintades a les parets, fent visibles els plantejaments d'aquests grups musicals.

Tot i que no sempre la música és la causa d'aquesta expressivitat homogènia, sí que hi contribueix de manera considerable i pren més força amb el pas del temps.

4.4 L'impacte d'Internet

Resulta obvi que la ràpida implantació de les noves tecnologies en la nostra societat també afecta els moviments subculturals juvenils. La revolució tècnica que suposa l'aparició de la xarxa Internet, que facilita la intercomunicació personal a pesar de les distàncies gràcies a ginyes com el correu electrònic, les pàgines web o les xerrades mitjançant canals de xat, actualment és un dels factors clau en les formes d'interacció entre *skinheads*.

Bàsicament, les pàgines web i el correu electrònic són dos dels sistemes més utilitzats, per diversos motius. Les primeres són de fàcil accés -a Espanya solen regalar l'espai si es contracten els serveis de la majoria de servidors d'Internet- i inicialment garanteixen l'anonimat del *hosting* o persona que manté una determinat *site* o pàgina. Aquest darrer factor ha estat el més atractiu per a molts caps rapats, que han vist com Internet oferia unes excel·lents possibilitats a l'hora de fer arribar a gran quantitat de gent les proclames, és a dir, amb la xarxa com a principal font de prosselitisme.

En aquest sentit, és considerable el nombre de pàgines web sostingudes per caps rapats neonazis espanyols amb tota

mena de consignes racistes i xenòfobes²⁸, sense que de moment se'n puguin controlar els continguts, malgrat actuacions puntuals.²⁹ Hi manifesten reflexions lligades a la doctrina nacionalsocialista del III Reich, com per exemple en la pàgina que duu per nom "Raza y Honor", on s'afirma: *"nos identificamos como skinheads nacionalsocialistas y advertimos que el contenido de estas páginas puede ofender y ofenderá a negros, judíos, comunistas, SHARPs y demás escoria."*³⁰ El grau de llibertat amb què es desenvolupa el creixement diari de pàgines racistes és absolut ara per ara; tan sols campanyes de pressió engegades per usuaris colapsant-ne els servidors han arribat a limitar-ne l'espai.

De la mateixa manera, els anomenats *redskins* i els *skinheads* anti-racistes han creat un entramat propi a la xarxa, amb gran varietat de webs, la majoria de les quals amb l'objectiu de donar a conèixer la versió sobre els orígens de la pròpia subcultura, com ara la creada per RASH-Madrid, anomenada "Resistencia Skinhead", en què promouen activitats i proclamen principis ideològics: *"tenemos la intención de realizar campañas comunes, organizar conciertos, apoyar a presos... todo ello enmarcado dentro de una política de izquierdas autónoma e independiente de cualquier partido político."*³¹

Així, doncs, Internet ha afavorit l'intercanvi d'idees entre les *escenes skins* d'arreu del món i la difusió de

certs materials prohibits en alguns països, com és el cas d'Alemanya³². Allà l'acció propagandística nazi està penada per la llei, encara que la xarxa permet desenvolupar-la sense gaires dificultats, mantenint els servidors que hostatgen les pàgines en països on la legislació permet la divulgació d'idees antisemites, com per exemple els Estats Units.

Per una altra banda, també el correu electrònic és una eina de comunicació que probablement supera els antics controls policials sobre la correspondència escrita. Ara, a més de resultar més fluid el contacte entre caps rapats, s'afegeix un grau de confidencialitat major que afavoreix molt aquest tipus de relacions, com per exemple la difusió de concerts i altres events socials, que abans eren descoberts amb antelació per la vigilància sobre certes adreces o apartats de correus de persones o organitzacions vinculades amb els *skinheads*, com va succeir amb el *Concierto por la Raza-Fallas '92*, que finalment es va poder dur a terme a València.

Tots aquests avantatges tecnològics van en detriment del control sobre aquests grups, per causa de la facilitat amb què es poden moure a través de la xarxa, com Xavier Casals indica: *"el acceso a páginas web ha permitido salvar vacíos legales y difundir determinadas teorías en países donde existen prohibiciones para divulgarlas."*³³ Caldrà veure com es desenvolupen i com evolucionen en un futur

pròxim els intents de creació de polítiques censors amb la xarxa i com això pot afectar aquest volum de webs rapades que promouen la xenofòbia.

4.5 Present de la subcultura skinhead a Catalunya

Malgrat totes les dades analitzades i exposades en aquest treball, no cal perdre de vista quina és, realment, la veritable implantació numèrica de la subcultura *skinhead* a Catalunya. Molt allunyada, segons la nostra opinió, de les xifres alarmants que imaginem tant les institucions públiques com els cossos de seguretat de l'Estat.

El propi Parlament Europeu, en un informe elaborat per la Comissió especial d'investigació del racisme i la xenofòbia, considera que "*l'aconteixement més preocupant (...) des de l'informe de la darrera comissió d'investigació en l'àmbit no parlamentari ha estat el desenvolupament del moviment dels caps rapats*"³⁴. Aquest fet és evidentment constatable, segons l'*Anti Defamation League* (ADL), si tenim en compte que el vessant ideologitzat més proper a posicionaments d'extrema dreta és present en 33 països d'arreu del món i que es xifra en 70.000 el nombre de joves adscrits³⁵, dels quals qualifica la meitat com a activistes perillosos i la resta com a simples seguidors de les corrents supremacistes³⁶, en al·lusió a tesis racistes. Aquest darrer informe de l'ADL, de l'any 1995, mostra l'existència d'uns 500 caps rapats

vinculats a la ultradreta espanyola, xifra objectivament més propera a la realitat que no pas les socialment alarmants publicades en l'informe "Raxen" de l'ONG Movimiento contra la Intolerancia l'any 1999³⁷, si calculem els individus implicats veritablement en l'acció política perifèrica. Si l'anàlisi fos més àmplia i englobés també el conjunt de joves que hi comparteixen una estètica i fins i tot uns definits trets de conducta³⁸, llavors sí que podríem parlar de xifres de major magnitud, però mai si fem referència als reduïts i minoritaris grups objecte d'aquest estudi. Com bé puntualitza l'historiador Xavier Casals, *"no parece que los cabezas rapadas vayan a aumentar numéricamente, pero sí perpetuarse como colectivos abonados para recoger un poso de descontento y rebeldía juvenil, capaz de protagonizar actos de intensa violencia y poco dispuesto a ser aglutinado bajo formaciones políticas."*³⁹

Per tant, tractem un fenomen encara en vies de desenvolupament i en contínua mutació quant a imatge, que pren altres formes de manifestació estètica; no és el mateix l'estereotip de l'*skin* dels vuitanta que el dels noranta. Amb tot, no significa que augmentin en nombre, sinó que es tracta de períodes vitals acotats en la majoria dels casos estretament lligats a l'etapa adolescent en conjunció amb diversos condicionants socials afavoridors, com la precarietat laboral, la manca de perspectives de

futur o la impossibilitat d'independitzar-se del nucli familiar fins a edats més avançades que les pròpies de generacions anteriors.

Si bé és certa l'existència de caps rapats que adopten formes de manifestació obertament violentes, cal relativitzar-ne la importància dins l'ampli segment que configuren els joves; al cap i a la fi no representen més que una minoria, encara que no hem d'oblidar una perillositat potencial demostrada en els assassinats i les agressions de la darrera dècada a Espanya.

Respecte aquesta actitud violenta, cal precisar que en el cas dels rapats neonazis no suposa més que reiteracions de la tradicional agressivitat dels elements relacionats amb la ultradreta en anys anteriors. L'extrema dreta, en el seu vessant juvenil, tendeix a mostrar agressivitat per reclamar la pròpia fortalesa davant altres opcions ideològiques; estariem parlant, doncs, d'una violència cíclica que aniria reproduint-se amb el pas del temps. L'exemple més clar el trobaríem en el paral·lelisme entre les batusses organitzades pels caps rapats neofeixistes espanyols als anys noranta i la mort virulenta d'un jove l'any 1979 a mans d'un grup d'ultradretans madrilenys. Posat que aprofundim una mica en aquell cas, la mort del jove José Luis Alcazo, hi trobem importants similituds que fan aclaridora la hipòtesi abans plantejada.

Cal explicar que en tots dos successos es tractava de grups d'adolescents, els caps rapats i els "*bateadores del Retiro*", que tenien relatius lligams amb ideologies ultres; se sol vincular els primers amb aquests postulats, però en comptades ocasions se n'han pogut demostrar els vincles i, respecte dels segons, alguns havien militat a Fuerza Joven, la branca juvenil de Fuerza Nueva. A més, es coneixia els "*bateadores del Retiro*" per aquest nom perquè van utilitzar bats de beisbol en l'homicidi, precisament l'arma predilecta i tradicional dels rapats neonazis. També cal esmentar el mòbil inductor en tots dos casos, ja que els caps rapats solen actuar amb una violència -habitualment qualificada d'arbitrària i gratuïta (tot i poder establir uns determinats grups de risc)- capaç d'agredir qualsevol persona. Així, la motivació dels ultradretans fou la neteja del seu territori (molt similar a la "*limpieza de las calles*" que proclamen els rapats), com van explicar al judici "*el caos del Retiro, que estaba lleno de drogadictos, homosexuales y delincuentes, varios de los cuales habían agredido a unos amigos*"⁴⁰; l'objectiu de l'atac fou un grup de joves als quals agrediren per l'aspecte: "*su pelo largo, las barbas, los pantalones vaqueros y la vestimenta informal*"⁴¹. Aquesta trivialitat a l'hora d'escollir les víctimes, en què es cerca l'enfrontament amb el contrari -tant ideològicament com

estèticament-, es reproduïx de manera continuada en les dècades a terme dues dècades després pels joves neonazis⁴³.

Com hem observat, cal precisió a l'hora de tractar la subcultura *skinhead*, sense caure en alarmismes ni en actituds passives i mancades de criteri. Certament, hi ha petits grupuscles més o menys cohesionats entorn les idees racistes -com també al voltant de l'extremisme d'esquerrres- que generen una bipolarització molt fragmentària i polititzada, tot i que hem de mesurar acuradament el terme política quan ens referim als individus que estudiem, ja que és fonamental concretar sobre quins valors estem realment parlant.

Per tant, els conceptes de "perifèria de la política", "lumpen polític" o "*lunatic fringe*" són extremadament encertats en el cas que ens ocupa, i ens poden oferir una via excel·lent per comprendre els moviments antisistèmics que proliferen en l'actualitat, per establir-ne la magnitud real sense oblidar el perill que poden suposar aquestes actituds extremes si es manifesten violentament, com puntualment ocorre amb els caps rapats neonazis⁴³.

¹ Vegeu l'exhaustiu treball d'A. Escobedo. Historia general de las drogas. Espasa, Madrid, 1998.

² L'aparició d'aquest tipus de drogues a Espanya ha anat augmentat progressivament fins als alts índexs actuals, segons la "Memoria del Plan Nacional Sobre Drogas" de desembre de 1995, "*el consumo de las llamadas drogas de diseño se ha disparado entre los jóvenes españoles de 14 a 24 años, detectándose el empleo habitual de más de 60 tipos de pastillas*" a G. Cánovas. Adolescencia y drogas de diseño. Mensajero, Bilbao, 1997, p. 16.

³ Vegeu "Detienen a seis cabezas rapadas por su relación con el narcotráfico", La Gaceta regional (16/I/1994); J. Blasi, "Detinguts per tràfic de èxtasi i speed sis skinheads que feien campanya antidroga", Nou Diari (16/I/1994); "Sis skins passen a disposició del jutge acusats de narcotràfic", Avui (16/I/1994); À. Piñol, "El primer grupo de cabezas rapadas juzgado por tráfico de drogas se enfrenta a 29 años de cárcel", El País (22/VI/1994); "Condemnen els set caps rapats que traficaven amb drogues", El Punt (1/VIII/1994); "Detinguts tres skins per lesions i tràfic de drogues", Avui (15/XI/1994).

⁴ Amb aquest nom es coneixen els amplis sectors de la joventut espanyola que des d'inicis dels anys noranta se senten atrets tant per les drogues de disseny com per l'anomenada música *makina*, estil imperant entre els joves i derivat de la música electrònica generada mitjançant les noves tecnologies digitals.

⁵ Vegeu X. Prats, "Metamorfosis skin", *Ya* (5/XII/1996); J. M. Romero/J. M. Ahrens, "Los skins cambian de estética en Madrid para burlar a la Policía", *El País* (20/VII/1996).

⁶ Vegeu S. Cohen. *Folk devils and moral panics: the recreation of the mods and rockers*. McGibbon & Kee, London, 1972.

⁷ Sobre la freqüent utilització d'aquest terme per part dels mitjans de comunicació, vegeu A. Fernández; L. Algorri, "Tribus urbanas. De qué van nuestros hijos". *Tiempo* (14/III/1994), pp. 13-19; I. Vaquero, "Los colores de la calle. Tribus urbanas", *EGM*, 411 (XII/1994), pp. 60-71; "Las tribus urbanas agitan Madrid", *El Periódico* (26/V/1995); "Tribus urbanas: la violencia al alcance de la mano", *El Mundo* (21/VII/1995).

⁸ Vegeu exemples d'aquest error conceptual a P. Colubi. *El ritmo de las tribus*. Alba, Barcelona, 1997; P.O. Costa; J. M. Pérez Tornero; F. Tropea. *Tribus urbanas. El ansia de identidad juvenil: entre el culto a la imagen y la autoafirmación a través de la violencia*. Paidós, Barcelona, 1996; J. M^a. Vázquez (dir.) "Tribus urbanas", *Cuadernos de realidades sociales*, 45-46 (1995).

⁹ Vegeu C. Feixa. *La joventut com a metàfora*. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1993, p. 27.

¹⁰ Sobre això, només cal veure el volum d'articles que se n'han pogut compilar, pràcticament absents durant la dècada dels vuitanta, per passar a centrar l'atenció de la majoria dels mitjans de comunicació a partir de 1989 i 1990, amb la màxima difusió l'any 1992, segons els arxius de premsa de l'autor.

¹¹ Vegeu A. Fernández, "Los cabezas rapadas reciben instrucción militar y armas en Alemania", *Tiempo*, 519 (13/IV/1992), pp. 66-68; S. López Arteta, "La xenofobia como bandera", *El Mundo* (6/IX/1992); R. Palou, "Skinheads a badalona, entre Hitler i Mandela", *Revista de Badalona* (2/X/1992), pp. 9-11; "Barcelona sufre en 7 años 55 actos violentos de skins", *El Periódico* (19/X/1992), p. 20.

¹² Vegeu C. Fernández (ed). *Jóvenes violentos*. Icaria, Barcelona, 1998, p. 58.

¹³ Vegeu M. Delgado, "Cultura y parodia. Las microculturas juveniles en Cataluña", *Cuadernos de realidades sociales*, 45-46, 1995, pp. 80-81.

¹⁴ A "1er Informe temático descriptivo sobre la violencia juvenil urbana. Individuo, grupo y colectividad". Gabinete de Comunicación (15/VII/1992).

¹⁵ Vegeu C. Fernández (ed.). *op.cit.*, pp. 24-25.

¹⁶ Sobre aquest tema, vegeu el capítol 2, on es fa referència a aquests contactes amb skinheads provinents de França.

¹⁷ Sobre això, vegeu V. Marchi. *SMV Stile Maschio Violento. I demoni di fine millenio*. Costa & Nolan. Genova, 1994; M. Blondet. *I nuovi barbari gli skinheads parlano*. Effedieffe, Milano, 1993.

¹⁸ Mots anglesos amb què es coneixen les dones pertanyents a la subcultura *skin*, també n'existeix la variant alemanya *renee*, d'igual significat.

¹⁹ Segons Dick Hebdige, el *reggae* fou una de les manifestacions més interessants de la reinvençió de la identitat ètnica duta a terme pels immigrants extracontinentals que arribaren en les successives onades migratòries a Gran Bretanya en temps de la postguerra. Vegeu D. Hebdige. *Sottocultura. Il fascino di uno stile innaturale*. Costa & Nolan, Genova, 1990, pp. 33-49.

²⁰ Aquest fou el cas de grups com Sex Pistols, que van recórrer discogràfiques com EMI, A & M o Virgin; The Damned fixats per Stiff records, The Jam i Sham 69 per Polygram i The Vibrators i The Clash per CBS. Vegeu S. Luna. *The Clash*. Càtedra, Madrid, 1996, p. 36.

²¹ La previsió d'un jove empresari va trencar amb qualsevol prejudici, sobreposant a la moral establerta les ànsies de triomf econòmic. Fou així com Richard Branson, magnat de Virgin, donà l'impuls definitiu als Sex Pistols, ajudat per la campanya de màrqueting ideada pel propi mànager de la banda, Malcolm McLaren. Vegeu F. J. Satué. *Sex Pistols*. Càtedra, Madrid, 1996, p. 102.

²² D'aquí els intents per unificar a Espanya les diverses tendències de rapats neonazis en una sola organització, com la creació de les seccions autòctones de *Blood & Honour* i dels *Hammerskins*, ambdues de gran rellevància a Barcelona, on tenen gran nombre de simpatitzants.

²³ En referència a la creació de la primera secció oficial de l'organització mundial dels caps rapats d'extrema dreta a Espanya, anomenada *Blood & Honour Spain*.

²⁴ Personificades en dos dels clubs de futbol de la ciutat de Barcelona, el FC Barcelona i el RCD Espanyol S.A.D. i, per extensió, en els seus grups d'animació més radical: els BN (Boixos Nois) i les BBBB (Brigadas Blanquiazules), respectivament.

²⁵ "Raza y honor", pàgina web (extret el 8/VIII/1998).

²⁶ Vegeu E. Val, "Los skinheads alemanes no dan tregua". *La Vanguardia* (5/IV/2000), p. 14.

²⁷ Vegeu l'annex gràfic "Temàtiques grups R.A.C. espanyols" adjunt.

- ²⁸ Vegeu J. G. Albalat, "Organizaciones nazis critican a través de Internet el golpe a la librería Europa", El Periódico (19/XII/1996), p. 23; J. G. Albalat; J. Corachán, "Espanya exporta ideologia nazi i xenòfoba", El Periódico (21/XII/1997), pp. 2-5; J. G. Albalat, "Nazis espanyols usen Internet per organitzar-se", El Periódico (7/I/1998), p. 18.
- ²⁹ Vegeu D. Marchena, "La policía y la justicia bloquean una web de Internet usada por ciberpiratas y ultras", La Vanguardia (29/V/1997), p. 28.
- ³⁰ "Raza y Honor", pàgina web (extret el 8/VIII/1998).
- ³¹ "RASH Resistencia Skinhead", pàgina web (extret el 1/XII/1998).
- ³² Sobre la relació entre la música racista feta a Alemanya i Internet, vegeu D. Baacke; K. Farin; J. Lauffer, Rock von Rechts II. G.M.K., Berlín, 1999, pp. 160-170.
- ³³ Vegeu X. Casals, La tentación neofascista en España. Plaza & Janés, Barcelona, 1998, p. 310.
- ³⁴ A. G. Ford, Informe sobre el racismo y la xenofobia en Europa. Parlamento Europeo, Bruxelles, 1990, p. 42.
- ³⁵ A Anti Defamation League. The Skinhead International. A worldwide survey of neo-nazi skinheads. Anti Defamation League, New York, 1995, p. 1.
- ³⁶ *Id.*, p. 1.
- ³⁷ Es parla de l'existència de 20.000 joves ultres espanyols, dels quals 3000 s'ubicarien a Catalunya. D'aquesta manera, les dades policials de 1995, que tenien fixats 2300 joves, es veurien àmpliament multiplicades en tan sols quatre anys, sempre segons fonts del Movimiento Contra la Intolerancia. Sobre aquest punt, vegeu M. A. Martínez, "Un informe alerta que Catalunya és on han augmentat més els delictes racistes", El Punt (5/VIII/1999); "Els grups racistes violents s'han quintuplicat a l'Estat en quatre anys", Avui (5/VIII/1999); C. Novo, "El número de skins ultras se quintuplica en sólo cuatro años", La Vanguardia (5/VIII/1999); A. Iribar, "Los integrantes de grupos racistas se multiplican por cinco en cuatro años", El País (5/VIII/1999); O. Pereda, "El nombre de skins s'ha quintuplicat en 4 anys", El Periódico (5/VIII/1999).
- ³⁸ En clara al·lusió als abans esmentats *makineros*, que des de la segona meitat de la dècada dels noranta s'apropriaren bona part de la imatge estètica que socialment projectaven els *skins*. Sobre això, vegeu C. Viñas, "Skins de la terra", Illacrua, 35 (juny 1996), p. 44.
- ³⁹ X. Casals, Neonazis en España. De las audiciones wagnerianas a los skinheads. Grijalbo, Barcelona, 1995, p. 285.
- ⁴⁰ Vegeu M. Sánchez Soler, Los hijos del 20-N. Historia violenta del fascismo español. Temas de Hoy, Madrid, 1993, p. 218.
- ⁴¹ Vegeu M. Sánchez Soler. *op. cit.*, p. 218.
- ⁴² Sobre això, vegeu "Cuatro skins atacan y roban a un repartidor de pizzas", La Vanguardia (6/IV/1994); "Quince skins golpean a una pareja con bates de beisbol", El Periódico (21/V/1994); E. Marco, "Jutjat a València un skin que va agredir brutalment un professor universitari", Avui (14/X/1994); R. Francàs, "Una joven denuncia una agresión de skins por ser catalana", La Vanguardia (14/XI/1995); "Salvaje ataque de dos cabezas rapadas a una joven porque no les gustó su novio okupa", ABC (3/III/1995); F. J. Barroso, "Una banda de skins mata a puñaladas en Madrid a un joven que les miró mal", El País (22/V/1995).
- ⁴³ Als quals s'associa amb més d'una vintena d'assassinats comesos entre els anys 1991 i 2000, vegeu M. Navarro, "La violència urbana s'estén per tot Espanya", El Periódico (9/IV/2000), pp. 2-6. per a més informació sobre violència neonazi, vegeu els anuaris de SOS Racisme que comprenen el període 1995-1999.

BIBLIOGRAFÍA

- ADÁN, Teresa. Ultras y skinheads: la juventud visible. Nobel, Oviedo, 1996.
- . En la curva. La subcultura ultra en Italia desde 1970. Universidad de Bolonia, Bolonia, 1994.
- . Juventud y modelos subculturales en España desde 1980: el grupo ultra. Una propuesta de enfoque metodológico. Universidad de Salamanca, inédito.
- ALLAN, Jay. Bloody casuals. S. T. Publishing, Dunoon, 1989.
- ANTI DEFAMATION LEAGUE. "Young nazi killers. The rising skinhead danger". Anti Defamation League, New York, 1993.
- . The Skinhead International. A Wolrdwide survey of neo-nazi skinheads. Anti Defamation League, New York, 1995.
- . American neo-nazi skinheads. Anti Defamation League, New York, 1997.
- AUERBACH, Mike. Noheads. Ein skinhead-photobuch. Dip Verlag, Berlin, 1994.
- BAACKE, Dieter; FARIN, Klaus; LAUFFER, Jürgen. Rock von Rechts II. GMK, Berlin, 1999.
- BABAS, Kike; TURRÓN, Kike. De espaldas al quiosko: Guía histórica de fanzines y otros papelujos de alcantarilla. El Europeo, Madrid, 1996.

- BARNES, Richard. Mods! Over 150 photographs from the early sessanta of the original mods. Plexus, London, 1979.
- BARROW, Steve; DALTON, Peter. Reggae. The rough guide. Rough Guides, London, 1997.
- BARRUTI, Mila et al.. El Món dels joves a Barcelona. Imatges i estils juvenils. Projecte Jove, Ajuntament de Barcelona, Barcelona (1990).
- BIANCIOTTO, Jordi. La censura en el rock. La Màscara, València, 1997.
- BIENSTMAN, Marnix; MUYSOMS, Geert. Skins in Belgium. Flashware, Gent, 1997.
- BILLIG, Michael. A social psychological view of the National Front. Academic Press, London, 1978.
- BLONDET, M. I nuovi Barbari: gli skinheads parlano. Effedieffe, Milano, 1993.
- BONNET, Alastair. Anti-racism. Routledge, London, 2000.
- BRAKE, Edward. Comparative Youth Culture. Routledge & Kegan Paul, London, 1983.
- BRAMBILLA, Michele. Interrogatorio alle destre. Rizzoli, Milano, 1995.
- BUFFORD, Bill. Entre los vándalos. Anagrama, Barcelona, 1992.
- CAIOLI, L. et al.. Bande: un modo di dire. Rockabillies, mods, punks. Unicopili, Milano, 1986.

- CANEVACCI, M. et al.. Ragazzi senza tempo. Immagini, musica, conflitti delle culture giovanili. Costa & Nolan, Genova, 1996.
- CÁNOVAS, Guillermo. Adolescencia y drogas de diseño. Mensajero, Bilbao, 1997.
- CASALS, Xavier. Neonazis en España. De las audiciones wagnerianas a los skinheads. Grijalbo, Barcelona, 1995.
- . La Tentación neofascista en España. Plaza & Janés, Barcelona, 1998.
- . ¿Qué era? El Fascismo ¿Qué es?. Destino, Barcelona, 1998.
- CASTELLANI, Alessandra. Senza Chioma nè legge. Skins italiani. Manifestolibri, Roma, 1994.
- CATANZARO, Raimondo. Idelogie, movimenti, terrorismi. Il Mulino, Bologna, 1990.
- CHEBEL D'APOLLONIA, Ariane. Los racismos cotidianos. Bellaterra, Barcelona, 1998.
- CHELES, Luciano; FERGUSON, Ronnie; VAUGHAN, Michalina. The Far right in Western & Eastern Europe. Logman, london, 1995.
- CHILDS, David. Britain since 1945. Routledge, London, 1992.
- CHRISTENSEN, Loren. Skinhead Street Gangs. Paladin Press, Boulder, 1994.
- CLARKE, John. The skinheads and the study of Youth Culture. University of Birmingham, Birmingham, 1973.

- . Football hooliganism and the skinheads. University of Birmingham, Birmingham, 1973.
- COHEN, Stanley. Folk devils and moral panics: the creation of the mods and rockers. Blackwell Publishing, London, 1987.
- COLUBI, Pepe. El ritmo de las tribus. Alba, Barcelona, 1997.
- CORRIGAN, Paul. Schooling the smash street kids. MacMillan, London, 1979.
- COSTA, Pere-Oriol; PÉREZ TORNERO, José Manuel; TROPEA, Fabio. Tribus urbanas. El ansia de identidad juvenil: entre el culto a la imagen y la autoafirmación a través de la violencia. Paidós, Barcelona, 1996.
- DE LA HAYE, Amy; DINGWALL, Cathie. Surfers Soulies Skinheads & Skaters. Subcultural Style from the forties to the nineties. V&A Publications, London, 1996.
- DURHAM, Martin. Women and fascism. Routledge, London, 1998.
- ESCOHOTADO, Antonio. Historia general de las drogas. Espasa, Madrid, 1998.
- FARIN, Klaus. Die Skins. Mythos und Realität. Links, Berlin, 1997.
- . Skinhead. A way of life. Syndicat, Hamburg, 1996.
- . Skinheads. Beck, München, 1995.
- FEIXA, Carles. Joventut i identitat. Estudi General de Lleida, Lleida, 1985.

- . La tribu juvenil. L'Occhiello, Torino, 1988.
- . La joventut com a metàfora. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1993.
- . De jóvenes, bandas y tribus. Ariel, Barcelona, 1998.
- FERAL, Thierry. Le national-socialisme. Vocabulaire et chronologie. L'Harmattan, Paris, 1998.
- FERNÁNDEZ GARCÍA, Antonio; RODRÍGUEZ JIMÉNEZ, José Luis. Fascismo y Neofascismo. Arco Libros, Madrid, 1996.
- FERNÁNDEZ, Concepción (ed.). Jóvenes violentos. Icaria, Barcelona, 1998.
- FERRAROTTI, Franco. La tentazione dell'oblio. Razzismo, antisemitismo e neonazismo. Laterza, Bari, 1993.
- FIELDING, Garry. The Business. Loud, Proud 'N' Punk. S. T. Publishing, Dunoon, 1996.
- FLORENTÍN, Manuel. Guía de la Europa negra. Sesenta años de extrema derecha. Anaya & Mario Muchnik, Madrid, 1994.
- FORD, Glyn. "El movimiento Internacional de los cabezas rapadas", a FORD, Glenn. Informe Ford sobre el racismo en Europa. Instituto Nacional de Servicios Sociales, Madrid, 1990.
- . Fascist Europe. The Rise of Racism and Xenophobia. Pluto Press, London, 1992.
- FOSTER, Chuck. Roots, rock, reggae. An oral history of Reggae music. From ska to dancehall. Billboard books, New York, 1999.

- FUSTER, Jaume. La mort de Guillem. 314 edicions, València, 1996.
- GIL, Pablo. Guía de música independiente en España. Vosa, Madrid, 1998.
- GIMARC, George. Punk diary 1970-1979. An eyewitness record of the punk decade. Vintage, London, 1994.
- GLENNERSTER, Howard. British Social Policy since 1945. Blackwell Publishers, London, 1995.
- GRIFFIN, Roger. Fascism. Oxford University, Oxford, 1995.
- GRIFFITHS, Marc. Boss Sounds. Classic Skinhead Reggae. S. T. Publishing, Dunoon, 1995.
- GRÜNBERG, Karl; ECKMANN, Monique. A propos du phénomène des skinheads et du racisme en Suisse. IES editions, Genève, 1999.
- HAGEMANN, Marie. Lobo negro, un skin. Círculo de Lectores, Barcelona, 1995.
- HAINSWORTH, Paul (ed.). The Extreme Right in Europe and the USA. Pinter Publishers, London, 1992.
- HALL, Stuart; JEFFERSON, Tony. Resistance through rituals. Youth subcultures in post-war Britain. Routledge, London, 1996.
- HAMM, Mark S. American skinheads. The criminology and control of hate crime. Praeger, Westport, 1994.
- HARRIS, Geoffrey. The Dark side of Europe. Edinburgh University Press, Edinburgh, 1994.

- HARTSCH, Edmund. Böhse Onkelz danke für nichts. Frankfurt am Main, 1997.
- HASSELBACH, Ingo. Die Abrechnung. Ein neonazi steigt aus. Aufbau Verlag, Berlin, 1993.
- HATTERSLEY, Roy. 50 years on, Abacus, 1998.
- HEALY, Murray. Gay skin. Class, masculinity and queer appropriation. Cassel, London, 1996.
- HEBDIGE, Dick. Sottocultura. Il fascino di uno stile unnaturale. Costa & Nolan, Genova, 1990.
- . Reggae, rastas & rudies: style and the subversion of form. University of Birmingham, Birmingham.
- HOCKENOS, Paul. Free to hate. The rise of the right in Post-Communist Eastern Europe. Routledge, London, 1994.
- HOME, Stewart. Marci, sporchi e imbecili. 1976-1996: la rivolta punk non si è mai fermata. Castelveccchi, Roma, 1996.
- IGNAZI, Piero. L'Estrema destra in Europa. Il Mulino, Bologna, 1994.
- INSTITUTE OF JEWISH AFFAIRS. Antisemitism World Report. Institute Of Jewish Affairs, london, 1995.
- IRLES, Gerardo. ¡Sólo para fans! La música ye-yé y pop española en los años 60. Alianza editorial, Madrid, 1997.
- JOHNSON, Gary. The story of Oi! A view from the Dead-end of the street. Babylon Books, Manchester, 1982.

- KAY, Arthur. Watching the rich kids. S. T. Publishing, Dunoon, 1992.
- KING, Bernard. Las runas. Temas de Hoy, Madrid, 1994.
- KNIGHT, Nick. Skinhead. Omnibus Press, London, 1982.
- LAQUEUR, Walter. La centuria negra. Anaya & Mario Muchnik, Madrid, 1995.
- LARKIN, Colin. The Virgin Encyclopedia of Reggae. Virgin books, London, 1998.
- LAZELL, Barry (comp.). Indie Hits 1980-1989. The complete UK independent Charts. Red Oak Press, London, 1997.
- LEFFORT, D. Skinheads et B. D. les bandes dessinées et dessins de presse de l'extreme droite. Bédésup, Marseille, 1991.
- LEVICES, Jesús José; SERRANO, Araceli. "Estructura social y estructura musical", Revista Internacional de Sociología, 6 (IX/1993), número monográfico.
- LINEHAN, Thomas P. East London for Mosley. The British Union of Fascists in East London and South-West Essex. 1933-40. Cass, London, 1996.
- LÓPEZ AGUIRRE, Elena. Del txistu a la telecaster. Crónica del rock vasco. Aianai, Vitoria, 1996.
- LOWE, Rodney. The Welfare State in Britain since 1945. Macmillan Press, London, 1998.
- LOWLES, Nick; SILVER, Steve. White Noise. Inside the international nazi skinhead scene. Searchlight, London, 1999.

- LUNA, Sagrario. The Clash. Cátedra, Madrid, 1996.
- MADER, Matthias. Oi! The book vol. 1. Jeske, Berlin, 1996.
- MARCHI, Valerio. Blood and Honour. Rapporto Internazionale sulla Destra Skinhead. Koinè, Roma, 1993.
- . SMV Stile Maschio Violento. I demoni di fine millennio. Costa & Nolan, Genova, 1994.
- MARSHALL, George. Spirit of 69. A skinhead Bible. S. T. Publishing, Dunoon, 1991.
- . The Two Tone Story. S. T. Publishing, Dunoon, 1993.
- . Total Madness. S. T. Publishing, Dunoon, 1993.
- . Skinhead nation. S. T. Publishing, Dunoon, 1996.
- MARTÍNEZ, Sílvia. Enganxats al heavy. Cultura, música i transgressió. Pagès editors, Lleida, 1999.
- MARWICK, Arthur. The Penguin Social History of Britain: British Society since 1945. Penguin books, 1996.
- MATTOSO, Glauco. Skinhead letra por letra. O Rotten books, Santo André, 1995.
- McNEIL, Legs; MCCAIN, Gillian. Please kill me (the uncensored history of punk). Celeste, Madrid, 1999.
- MINTEGI IRAZUSTA, Josetxo. Junto a los ríos de Babilonia. Biografía de Bob Marley. Vosa, Madrid, 1995.
- MOORE, Jack B. Skinheads Shaved for battle. Popular Press, Bowling Green, 1993.
- ORDOVÁS, Jesús. Bob Marley. Júcar, Madrid, 1980.
- PAYNE, Stanley. Historia del fascismo. Planeta, Barcelona, 1995.

- . El fascismo. Alianza editorial, Madrid, 1982.
- PEARCE, Joe. Skrewdriver. The first ten years. The way it's got to be. Skrewdriver Services, London, 1987.
- PEDRINI, Riccardo. Skinhead. Lo stile della strada. Castelvechi, Roma, 1996.
- . Storia del Punk a Bologna. Castelvechi, Roma, 1998.
- PÉREZ-GALDÓS, Federico. "Extrema derecha SA. Nombres, conexiones y finanzas". Crítica, 8, Ed. España Crítica, Madrid, 1982.
- PÉREZ LEDESMA, Manuel (comp.). Los riesgos para la democracia. Fascismo y neofascismo. Ed. Pablo Iglesias, Madrid, 1997.
- POTASH, Chris. Reggae, rasta, revolution. Jamaican music from ska to dub. Schirmer books, New York, 1997.
- PUJADÓ, Miquel. Diccionari de la Cançó. D'Els Setze Jutges al Rock Català. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2000.
- REI, Pepe; SAN MARTIN, Edurne. Alcalá 20-N. Txalaparta, Donostia, 1996.
- REICH, Wilhelm. La Psicología de masas del fascismo. Martínez Roca, México, 1995.
- RIDGEWAY, James. Blood in the face. The Ku Klux Klan, aryan nations, nazi skinheads and the rise of a new white culture. Thunder's Mouth Press, New York, 1995.
- RÍOS, Ezequiel. Los Flechazos. Haciendo astillas el reloj. Guía de Música, Madrid, 1994.

- RODRÍGUEZ JIMÉNEZ, José Luis. ¿Nuevos fascismos?. Península, Barcelona, 1998.
- . La extrema derecha española en el siglo XX. Alianza editorial, Madrid, 1997.
- . Reaccionarios y golpistas. CSIC, Madrid, 1994.
- ROHMANN, Gabriele. SpaBkultur im Widerspruch skinheads in Berlin. Jugendkulturen E. V. , Berlin, 1999.
- ROSI, Eric. Jeunesse française des années 80-90: la tentation néo-fasciste. Université Panthéon-Assas, Paris, 1995.
- ROVERSI, Antonio. Calcio, tifo e violenza. Il Mulino, Bologna, 1992.
- SÁNCHEZ SOLER, Mariano. Descenso a los fascismos. Ediciones B, Barcelona, 1998.
- . Los hijos del 20-N. Historia violenta del fascismo español. Temas de Hoy, Madrid, 1993.
- SATUÉ, Francisco J. Sex Pistols. Cátedra, Madrid, 1996.
- SCHMIDT, Michael; VIDAL, César. La Alemania neonazi y sus ramificaciones en España y Europa. Anaya & Mario Muchnik, Madrid, 1995.
- SCHRODER, Thomas. Rechte Kerle: skinheads, faschos, hooligans. Rowohlt, Hamburg, 1992.
- SIERRA, Luis Antonio. Irlanda del Norte. Historia del conflicto. Sílex, Madrid, 1999.
- STUART, Ian. Skrewdriver Song Book. Skrewdriver Services, London.

- SVORAY, Yaron; TAYLOR, Nick. La sombra de Hitler. Ediciones B, Barcelona, 1994.
- TAYLOR, S. The National Front in english politics. Macmillan, London, 1982.
- THONE, Pat. The Foundations of the welfare state. Addison, Wesley Longman Higher education, London, 1996.
- THURLOW, Richard. Fascism in Britain. I.B. Tauris, London, 1998.
- . Fascism. Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
- TRASHER, Frederick. The Gang. A study of 1313 gangs in Chicago. University of Chicago Press, Chicago, 1963.
- VVAA. "Aproximación al movimiento punk en Barcelona". Projecte Jove, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1986.
- VVAA. El Racismo en el Estado Español. Informe 1995. SOS Racisme-Gakoa, Donostia, 1996.
- VVAA. Informe anual sobre el racismo en el Estado Español 1996. SOS Racisme, Barcelona, 1997.
- VVAA. Informe anual 1998 sobre el racismo en el Estado Español. SOS Racisme, Barcelona, 1998.
- VVAA. Informe anual 1999 sobre el racismo en el Estado Español. Icaria editorial, Barcelona, 1999.
- VVAA. Rapport 95. Panorama des actes racistes de l'extrémisme de droite en Europe. CRIDA, Paris, 1994.
- VVAA. Rapport 96. Panorama des actes racistes et de l'extrémisme de droite en Europe. CRIDA, Paris, 1995.

- VVAA. Rapport 97 Panorama des actes racistes et de l'extrémisme de droite en Europe. CRIDA, Paris, 1996.
- VVAA. Rapport 98. Panorama des actes racistes et de l'extrémisme de droite en Europe. CRIDA, Paris, 1998.
- VVAA. Rare record price guide 2000. Record collector, London, 1998.
- VÁZQUEZ, José María (dir.). "Tribus Urbanas", Cuadernos de Realidades Sociales, 45-46 (1995), número monogràfic.
- VIDAL, César. La revisión del Holocausto. Anaya & Mario Muchnik, Madrid, 1994.
- VILARÓS, Teresa M. El mono del desencanto. Una crítica cultural de la transición española (1973-1993). Siglo XXI, Madrid, 1998.
- WILLIAMS, Paul. You're Wondering Now. A History of the Specials. S. T. Publishing, Dunnon, 1995.

DOCUMENTACIÓ CONSULTADA:

A Por Ellos, n° 9, BBAA, Madrid (?).

A Por Ellos, n° 3, II època, BBAA, Madrid (26 novembre 1992).

A Por Ellos, n° 5, II època, BBAA, Madrid (28 gener 1993).

A Por Ellos, n° 8, II època, BBAA, Madrid (13 maig 1993).

A Por Ellos, n° 9, II època, BBAA, Madrid (14 juny 1993).

A Por Ellos, n° 13, II època, BBAA, Madrid (28 desembre 1995).

Alpha Boy's, n° 2, Girona (1999).

Assalto Sonoro, n° 6, Milà (gener 1996).

Bandera Negra, n° 3, AR, València (1989).

Bandera Negra, n° 4, AR, València (1990).

Bandera Negra, n° 5, AR, València (?).

Bandera Negra, n° 6, AR, València (1991).

Bandera Negra, n° 7, AR, València (1991).

Bandera Negra, n° 8, AR, València (estiu 1991).

Bandera Negra, n° 9, AR, València (1991).

Bandera Negra, n° 10, AR, València (1992).

Bandera Negra, n° 11, AR, València (1992).

Bandera Negra, n° ?, AR, València (estiu 1992).

Blancs i Catalans, n° 1, Barcelona (1986).

Blood & Honour, n° 1, London (1986).

Blood & Honour, n° 3, London.

Blood & Honour, n° 7, London.

Blood & Honour, nº 8, London.

Blood & Honour, nº 11, London (1991).

Blood & Honour, nº 12, London.

Blood & Honour, nº 15, London (1999).

Blood & Honour, nº 16, London (1999).

Boots 'N' Barrel, nº 0, Barcelona (desembre 1999).

Boots 'N' Barrel, nº 1, Barcelona (abril 2000).

Celtiberian, nº 1, Resistencia Joven, Barcelona (gener 1994).

Celtiberian, nº 2, Resistencia Joven, Barcelona (febrer 1994).

Celtiberian, nº 7, Resistencia Joven, Barcelona (juliol 1996).

Clase Obrera, nº 3, Barcelona (1987).

Clase Obrera Patriótica, nº 5, Quinta Base, Logroño (1993).

Combat Rune, nº 1, Barcelona (juny 1992).

Combat Rune, nº 2, Barcelona (desembre 1992).

Contracorriente, nº 0, Sevilla (?).

Das Reich, nº 1, Manresa (febrer 1989).

Das Reich, nº 2, Manresa (març 1989).

Das Reich, nº 4, Manresa (1989).

División Barcelona, nº 1, Barcelona (?).

División Barcelona, nº 3, Barcelona (?).

Europa Nación, nº 1, Barcelona B&H, Barcelona (?).

Final Conflict, nº 13, ITP, Londres (estiu 1997).

Garrote Vil, nº 4, Algeciras (octubre 1992).

Garrote Vil, nº 5, Algeciras (?).

Inquisición, nº 2, Madrid (estiu 1996).

Inquisición, nº 3, Madrid (maig 1997).

James Bond, nº 0, Sabadell (1991).

Juventud Radical, nº 8, BBAA, Burgos (?).

La Estaca, nº 4, FRAT, Madrid (?).

Luz del Norte, nº 1, Barcelona (1987).

Luz del Norte, nº 2, Barcelona (1988).

Morir o Vencer, nº ?, Sector Radical, Barcelona (?).

No Surrender, nº 1, II època, Sector Radical, Barcelona
(?).

Odin's Daughter, nº 0, Barcelona (?).

Oi! Madrid, nº 2, Madrid (1991).

Oi! Sevilla, nº 7, Sevilla (?).

Oi! Sevilla, nº 9, Sevilla (1994).

Orgullo Imperial, nº 6, Thule, Saragossa (?).

Orgullo Imperial, nº 7, Thule, Saragossa (?).

Punk Invasion, nº 1, Barcelona (novembre 1999).

Race & Nation, nº 1, Barcelona B&H, Barcelona (1996).

Raza y Nación, nº 1, Resistencia Joven, Barcelona (març
1994).

Respuesta Sonora, nº 1, Respuesta Sonora, Madrid (gener
1998).

Respuesta Sonora, nº 2, Soportes Sonoros, Madrid (gener
1999).

Revolucionario Joven Skinhead, nº 3, Madrid (?).

Sangre Española, n° 1, Sector Radical, Barcelona (?).

Séptima Legión, n° ?, Manresa (octubre 1993).

Séptima Legión, n° ?, Manresa (febrer 1994).

Séptima Legión, n° ?, Manresa (març 1997).

Séptima Legión, n° ¿, Manresa (desembre 1998).

Skinhead, n° 2, Barcelona (1989).

Skinhead, n° 3, Barcelona (1989).

Skinheads Zona Norte, n° ?, Zona Norte, Castro Urdiales
(?).

Skinheads del sur de Europa, n° 8, Barcelona (?).

Solução Final, n° 2, Portugal (Juny 1991).

Sonido Anti Sistema, n° 1, SAS, València (?).

Sonido Anti Sistema, n° 2, SAS, València (abril 1997).

Spirit of 69, n° 5, Bilbao (març 2000).

Street Kids, n° 7, Madrid (gener 2000).

Super Ultra Magazine, n° 2, Barcelona (novembre 1990).

Tercera Vía Imperial, n° especial, Grupo Tercera Vía,
Toledo (?).

Vivir como un revolucionario, València (XI/1992).

White Roses, n° 2, Barcelona (1990).

WOTAN, n° 1, CHS, França (?).

WOTAN, n° 2, CHS, França (?).

Zyklon B, n° ?, Barcelona (?).

SIGLES EMPRADES

ADL	Anti Defamation League
AE	Asociación de Estudiantes
AN	Aryan Nations
AR	Acción Radical
AS	Azione Skinhead
BBAA	Bases Autónomas
BBBB	Brigadas Blanquiazules
B&H	Blood and Honour
BM	British Movement
BN	Bandera Negra
BN	Boixos Nois
BNP	British National Party
C18	Combat 18
CEDADE	Círculo Español de Amigos de Europa
CHS	Charlemagne Hammer Skins
DN	Democracia Nacional
EH	Euskal Herritarrok
ETA	Euskadi Ta Askatasuna
FAP	Freiheitliche Arbeite Partei
FN	Front National
FRAT	Frente Autónomo
HB	Herri Batasuna
HTR	Hitler Tenía Razón
IRA	Irish Republican Army

ITP	International Third Position
IU	Izquierda Unida
JJEE	Juntas Españolas
JNR	Juventud Nacionalista Revolucionaria
JNS	Juventudes Nacional Socialistas
JONS	Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalistas
KKK	Ku Klux Klan
MANB	Moviment d'Alliberament Nacional Basc
MDT	Moviment de Defensa de la Terra
NSDAP	National Sozialistische Deutsche Arbeite Partei
NF	National Front
NR	Nacional Revolucionaris
NS	Nacional Socialistes
NSM	National Socialist Movement
OB	Orgull Boltxevic
PSOE	Partido Socialista Obrero Español
RAC	Rock Against Communism
RAHOWA	Racial Holy War
RASH	Red and Anarchist Skinheads
RCDE	Reial Club Deportiu Espanyol
RRB	Rock Radical Basc
RU	Resistencia Universitaria
SHARP	Skinheads Against Racial Prejudice
SHARP-PPCC	Skinheads Against Racial Prejudice-Països Catalans

SR	Sector Radical
UDA	Ulster Defence Association
UVF	Ulster Volunteer Force
VFS	Veneto Fronte Skinhead
WAR	White Aryan Resistance
WP	White Power
YNF	Young National Front

GLOSSARI DE TERMES

- 2Tone** Discogràfica creada per Jerry Dammers (teclista de The Specials), per editar els treballs propis, que es convertí en el segell més important del gènere en què arribaren a editar grups com The Selecter, Madness o Elvis Costello. També dona nom a l'època de màxim esplendor del revival *ska* britànic de finals dels setanta i primers vuitanta.
- Acción Radical** Grupuscle polític valencià d'extrema dreta aparegut l'any 1988, organitzà el Concierto en Defensa de la Raza Fallas'92. Comptava amb una presència notable de caps rapats neofeixistes.
- Bakalas** Nom amb què es coneixen els joves que comparteixen part de l'estètica *skinhead*, assidus de les discoteques, consumidors habituals de les drogues de disseny i addictes a una variant de la música techno anomenada *makina*, sorgits a l'inici de la dècada dels noranta.
- Blood & Honour** Organització internacional que reuneix tots els caps rapats neonazis; té diverses seccions nacionals i dona nom a una

publicació racista molt popular entre els rapats supremacistes blancs.

Boixos Nois Penya de joves aficionats del Futbol Club Barcelona, fundada l'any 1982. A partir de mitjans anys vuitanta foren visibles gran quantitat de *skinheads* en les seves files, i actualment se'ls associa amb la ultradreta catalana, malgrat ser -en la seva creació- un grup amb forts lligams amb l'independentisme marxista català més extrem.

Bootboys Apareixen a l'entorn de l'any 1972 i engloben els joves que solien assistir als estadis de futbol i anaven calçats amb botes, d'aquí el nom.

BBBB Brigadas Blanquiazules, grup de seguidors radicals del Reial Club Deportivo Espanyol de Barcelona, sovint vinculats amb activitats d'extrema dreta espanyola.

BM Sigles que corresponen al British Movement, organització d'extrema dreta britànica fundada l'any 1968 pel neonazi Colin Jordan, que s'inspirà en l'antecessor National Socialist Movement (NSM).

BNP	British National Party, nascut gràcies a l'escissió del National Front, l'any 1982, de la mà de John Tyndall, un dels líders. És un dels partits més rellevants de la ultradreta britànica.
Calypso	Estil musical provinent de l'illa de Trinidad que es popularitza a Jamaica coincidint amb el <i>boom</i> turístic dels anys cinquanta.
Casuals	Variant del hooliganisme anglès (manifestacions violentes dels seguidors dels equips) apareguda a la dècada dels vuitanta a causa de la pressió policial. Consistia a no lluir cap tipus de distintiu del propi equip per practicar agressions indiscriminades i escapolar-se posteriorment amb facilitat.
Crew	Nom amb què es denomina una agrupació de joves.
Eggheads	Cap d'ou (vegeu <i>skinheads</i>).
Fanzines	Publicacions realitzades per membres de les pròpies subcultures, generalment de maquetació modesta i limitada tirada, que fan les funcions d'intercomunicador. També són conegudes com "zines".

Fleets	Mot amb què es referien a les bandes juvenils arreu d'Escòcia.
Gangs	Nom que rebien les bandes de carrer que agrupaven els joves dels diversos barris.
Hard mods	Branca dura del moviment <i>mod</i> que rebutjà el <i>hippisme</i> que envaï el moviment, tot reafirmant a la vegada la tradició de la classe obrera blanca britànica. També se'ls anomenava <i>Gang mods</i> i constituïren els antecedents dels primers <i>skinheads</i> .
Heavys	Subcultura juvenil gestada entorn els anys setanta i que en la dècada següent va viure la màxima expansió, per l'àmplia difusió mediàtica que aconseguiren els seus grups musicals.
Lemonheads	Cap de llimona (vegeu <i>skinheads</i>).
Makineros	Vegeu bakalas.
Mento	Música popular originària de Jamaica, apareguda a la dècada de 1930, malgrat que les seves arrels puguin derivar-se d'influències musicals de finals del segle XIX, quan eren l'acompanyament de les danses adaptades pels esclaus africans que arribaren a l'illa.
Modernists	Subcultura juvenil nascuda a Gran Bretanya l'any 1962, que canalitzà la rebel·lia

contra la societat dels joves de l'època. Coetània dels *rockers*, amb els quals mantigué una forta rivalitat, popularment es coneix com *mods*.

National Front Partit d'extrema dreta britànic fundat l'any 1967 que als anys vuitanta va captar nombrosos caps rapats com a militants.

Oi! Music Variant musical del *punk* sorgida a la dècada dels vuitanta, a Gran Bretanya, com a resposta al grau de comercialització que n'estava pervertint l'esperit original, segons els impulsors d'aquest so.

Paki-bashing Manifestacions i agressions violentes contra ciutadans d'origen pakistanès, dutes a terme a Gran Bretanya per caps rapats als anys setanta.

Pastilleros Vegeu bakalas.

Peanuts Cacauet (vegeu *skinheads*).

Punk Subcultura juvenil, íntimament lligada a l'estil musical homònim, nascuda oficiosament l'any 1977 per la popularitat del grup britànic Sex Pistols. El punk barreja estètica dura, música agressiva i formes d'expressivitat properes a l'anarquisme per configurar una visió pròpia de la societat, caracteritzada per

una perspectiva crítica i desesperançada sintetitzada en l'eslògan *No future* (no hi ha futur).

Rata-Ta-Ta-Tá Primera empresa discogràfica espanyola de música R.A.C., amb seu a Madrid, que s'associa amb persones anteriorment vinculades al grup ultradretà Bases Autónomas (BBAA).

RAC Rock Against Communism (Rock contra el comunisme), eslògan que aixopluga el conjunt de grups de rock racista al món.

RASH Acrònim de *Red and Anarchist SkinHeads*. Organització que agrupa els denominats redskins o skinheads d'esquerres, amb seccions arreu del món des que es creà, als Estats Units.

Rastafaris Nom que reben els seguidors de la cultura rastafari, lligada íntimament a la música *reggae* (en el vessant més religiós) i popularitzada per Bob Marley.

Redskins Són els denominats *skins* rojos, ideològicament propers a l'extrema esquerra revolucionària, amb implantació tant a Europa com als Estats Units.

Reggae Estil genèric que recull la música jamaicana, principalment feta a partir

dels inicis de 1970 fins al 1980, popularitzat per Bob Marley als anys setanta i profusament difós anys després a Gran Bretanya gràcies a la colònia d'origen caribeny resident. A partir de llavors s'abandonaren les referències rastafaris i es popularitzà el *Dance hall*, que acabà derivant en el *Ragga* des de 1985.

Rockers Subcultura juvenil apareguda a la dècada dels cinquanta, amants del rock'n'roll més clàssic, idolatren Elvis Presley, Chuck Berry o Jerry Lee Lewis. Enfrontats per tradició amb els *mods*.

Rude boys "Nois rudes" o *rudies*, un dels antecedents dels *skinheads*. Eren els fills dels immigrants de segona generació arribats a Gran Bretanya provinents de Jamaica, d'on traslladaren un particular estil a l'hora de vestir i també els ritmes autòctons propis de l'illa.

SHARP *Skinheads Against Racial Prejudice*, són els autoanomenats *skins* antiracistes. Creada l'any 1988 per donar a conèixer els veritables orígens de la subcultura *skinhead*, obtingué una bona acollida

inicial arreu, amb una ràpida difusió dels plantejaments antifeixistes.

Ska Gènere musical originari de Jamaica que aparegué a finals dels anys cinquanta i inicis dels seixanta amb la fusió de diversos ritmes com el *mento*, el *rhythm'n'blues*, el *boogie* o el jazz.

Skinhead Reggae Subgènere musical que barreja diverses influències jamaicanes, i un dels estils apropiat pels *skins*, d'aquí el nom.

Skinheads Subcultura juvenil apareguda a Gran Bretanya entorn l'any 1967, gràcies a la confluència de dues estètiques: la dels *mods* i la dels *rude boys*. A partir dels anys setanta expandiren arreu del món el seu *look*, caracteritzat pel cap rapat i les botes.

Skinzine Publicació-*fanzine* elaborada en l'àmbit *skin*.

Skrewdriver Banda estandard de la música R.A.C. en l'àmbit mundial creada i liderada per Ian Stuart Donaldson l'any 1977, que morí en accident de trànsit l'any 1993.

Skunks *Look* que compagina les imatges *punk* i *skin*.

Smoothies	Evolució estètica de l'estil <i>skinhead</i> , ja a la dècada dels anys setanta (1971-74); la majoria d'aquests abans foren caps rapats, però es començaren a deixar créixer el cabell i vestiren d'una manera més informal.
Soca	Estil musical provinent del Carib.
Streetpunk	<i>Punk</i> del carrer (vegeu <i>Punk</i>).
Suedeheads	Etapa prèvia als <i>smoothies</i> (1970-73), també provinents de les arrels <i>skins</i> , que es feren visibles a Londres i al sud del país, inicialment. El nom prové del tall de cabells que duïen, més llarg que l'habitual cap rapat anterior.
Supporters	Nom amb que es coneixen els aficionats dels equips de futbol a Gran Bretanya. Posteriorment els violents foren batejats com a <i>hooligans</i> .
Teddys	Una de les primeres manifestacions subculturals juvenils sorgida a Gran Bretanya als anys cinquanta. Pioners a l'hora de diferenciar-se estilísticament de la resta de joves, mitjançant els vestits <i>edwardian</i> i l'adoració pel Rockabilly, i també coneguts com <i>teddie boys</i> .

Trendy mods Una de les escissions dins la subcultura
 mod, altrament *Art College mods*,
 influenciats posteriorment pel *hippisme* i
 més decantats pel vessant estètic.

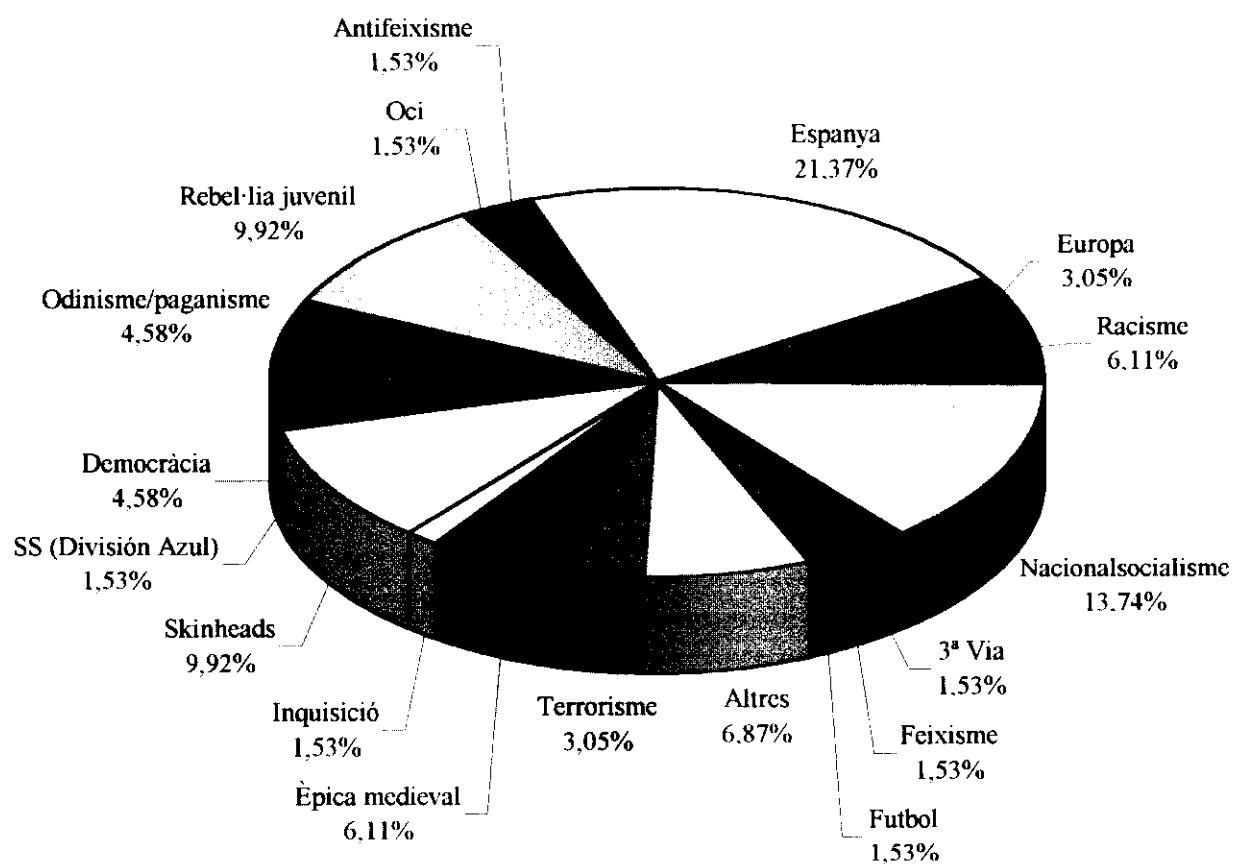
White Noise "Soroll blanc", així es coneix també
 l'anomenada música RAC.

White power "Poder blanc", terme que ha esdevingut un
 símbol utilitzat mundialment pels cercles
 neonazis i neofeixistes per referir-se a
 ells mateixos, autoreclamant-se com a
 valedors de la raça ària. Emprat també
 pels caps rapats racistes (*white power*
 skins).

GENEALOGIA DE LA SUBCULTURA SKINHEAD (1950-2000)

1950	TEDDYS	ROCKERS
1960	RUDE BOYS (60-70) MODS (62-67)	ROCKERS HIPPIES
1965	HARD MODS	
1967	SKINHEADS (67-71)	
1970	RASTAFARIS SMOTHIES (71-74) SUEDEHEADS (70-73)	GLAM BOOTBOY (72-77)
1977	PUNKS	
1978	1er REVIVAL SKINHEAD (OI! SKINS)	
1980	WHITE POWER CASUALS	REDSKINS
1988	SHARP	
1990	MAKINEROS-BAKALAS	

TEMÀTIQUES GRUPS R.A.C. ESPANYOLS

■ Terrorisme	■ Èpica medieval	□ Inquisició	□ Skinheads
■ SS (Divisió Azul)	■ Democràcia	■ Odinisme/paganisme	□ Rebel·lia juvenil
■ Oci	■ Antifeixisme	□ Espanya	■ Europa
■ Racisme	□ Nacionalsocialisme	■ 3ª Via	■ Feixisme
■ Futbol	□ Altres		

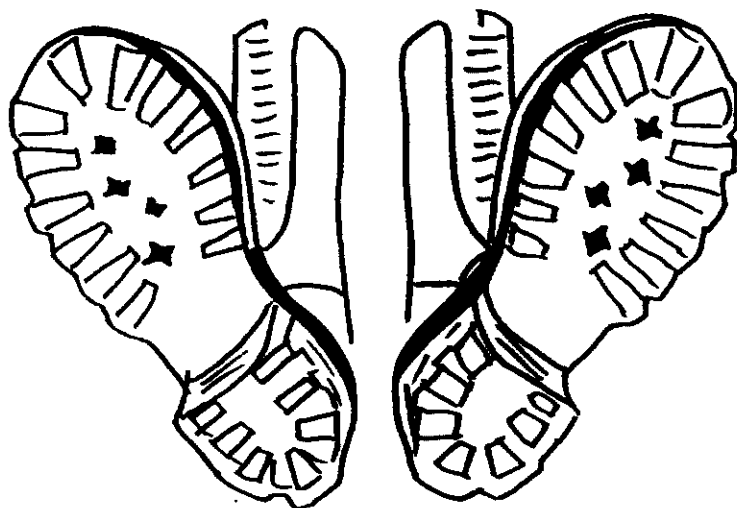
RELACIÓ D'IMATGES:

1. Portada del CD "Boots & Braces/Voice of Britain" del grup Skrewdriver.
2. Portada del magazine NS "Blood & Honour" n° 1 (1986).
3. Aparegut a "Blood & Honour" n° 3, magazine NS.
4. Logotip del grup NS "Blood & Honour" i alhora del seu magazine NS homònim.
5. Diversos models de samarretes apareguts a la pàgina de merchandising del magazine NS "Blood & Honour" n° 7, hi destaca el logotip de *Rock Against Communism* (R.A.C.)
6. Contraportada del fanzine NS "Odlam Skiny" de Polònia (1991).
7. Portada del fanzine NS "Triomfo Branco" d'Itàlia.
8. Octavetes del "Concierto en defensa de la Raza Fallas'92", organitzat per Acción Radical (AR).
9. Aparegut a "División Barcelona" n° 1, fanzine NS.
10. Contraportada de "Skinhead" n° 3, fanzine NS, Barcelona (1989).
11. Aparegut a "Super Ultra Magazine" n° 2, fanzine vinculat al món dels ultres de futbol, Barcelona (novembre 1990).
12. Portada de "Juventud Radical" n° 8, fanzine NS, Burgos.

13. Aparegut a "Wotan" nº 2, full informatiu NS de Charlemagne Hammer Skins (CHS-France).
14. Aparegut a "Clase Obrera Patriótica" nº 5, fanzine NS, Logronyo.
15. Aparegut a "Orgullo Imperial" nº 7, fanzine NS, publicat per Thule (Saragossa).
16. Aparegut a "Orgullo Imperial" nº 7, fanzine NS, publicat per Thule (Saragossa).
17. Aparegut a "Garrote Vil" nº 5, fanzine NS, Algecires.
18. Adhesiu de les Brigadas Blanquiazules (BBBB), ultres del RCD Espanyol.
19. Adhesiu Skins NS.
20. Adhesiu amb el logotip de les Brigadas Blanquiazules (BBBB), ultres del RCD Espanyol.
21. Adhesiu NS, Barcelona.
22. Adhesiu NS fet com a contrapunt de la campanya institucional "Somos iguales, somos distintos".
23. Octaveta NS editada pel fanzine "Nuestro Combate", Saragossa.
24. Octaveta NS anònima, Barcelona.
25. Aparegut a "Das Reich" nº 4, fanzine NS, Manresa (1989).
26. Portada de "Das Reich" nº 4, fanzine NS, Manresa (1989).
27. Octaveta skins NS apareguda als carrers de Barcelona l'any 1987.

28. Portada de "Bandera Negra" n° 11, publicació d'Acción Radical (AR), València, 1992.
29. Aparegut a "Bandera Negra" n° 3, publicació d'Acción Radical (AR), València, 1989.
30. Aparegut a "A por ellos" n° 8 (II època), publicació de Bases Autónomas (BBAA), Madrid, 13 de maig de 1993.
31. Portada del catàleg de venda per correu de Skrewdriver Services.
32. Portada del CD "Blood & Honour" de Skrewdriver.
33. Portada del CD "Sonido Anti Sistema", recopilatori amb Legión Negra, Rebelión i Sección de Asalto, editat per Rata-Ta-Ta-Tá records (1998).

Screwdriver

BOOTS AND BRACES / VOICE OF BRITAIN

BLOOD AND HONOUR

ISSUE 1

MAY 1986

**SKINHEADS DEFEND
YOUR COUNTRY!**

BLOOD & HONOR

The Independent Voice of Rock Against Communism

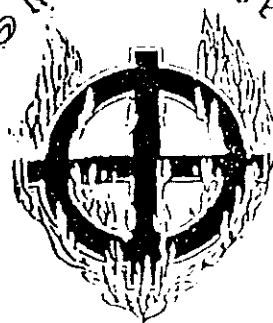
40

Screwdriver

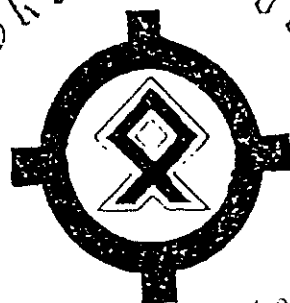
Strike Force.

Screwdriver

Rising

Screwdriver

Europe Awake

Screwdriver

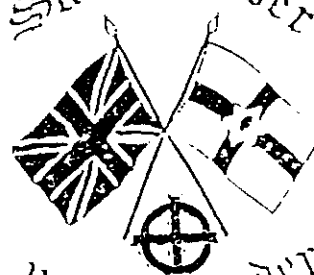
Great Britain

ROCK AGAINST

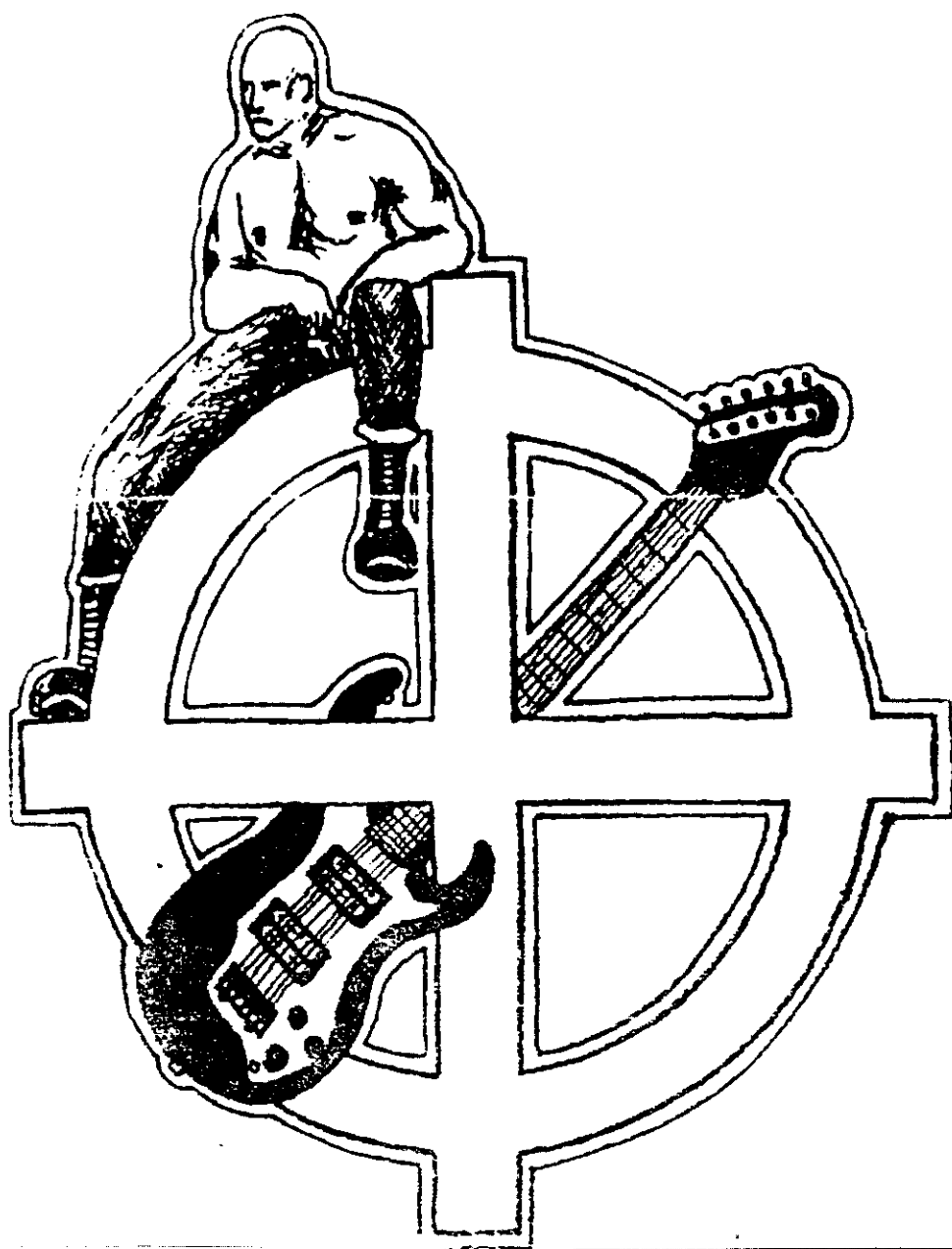

COMMUNISM

Screwdriver

No Surrender

PERIODICO

L. 2'500

CONCENTRACION SKINHEAD

VALENCIA, SABADO 14 DE MARZO

CONCIERTO EN DEFENSA DE LA RAZA

10-30pm. PVP 2.000 pts

SOLO LOS JOVENES NACIONAL

REVOLUCIONARIOS SERAN BIEN

RECIBIDOS.

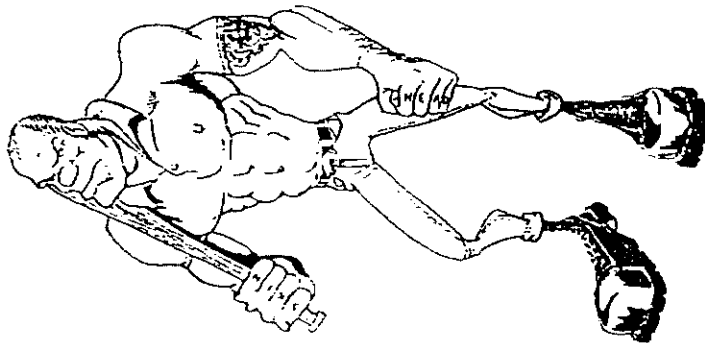
ACTUARAN:

Division 250

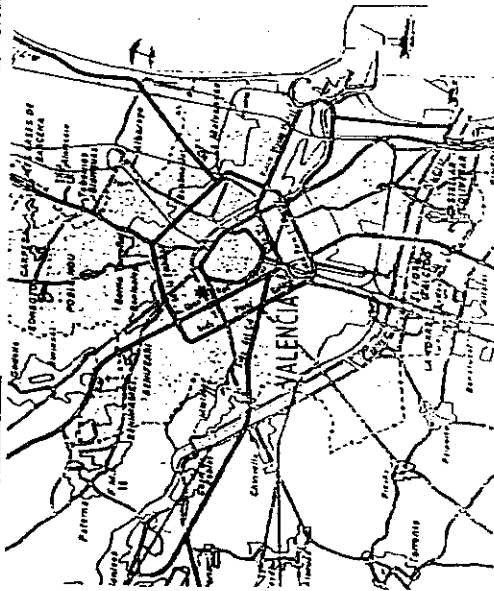
Violent Storm

BATTLE ZONE

120 Remorse

* LUGAR DE REUNION PARA IR AL CONCIERTO. ACUDIR A LAS 8:00pm
NI ANTES, NI DESPUES, PARA EVITAR PROBLEMAS. A LA ESTACION DE AUTOBUSES

MAR MEDITERRANEA

ORGANIZA

14 DE MARZO
CONCIERTO EN DEFENSA DE LA RAZA
10-30pm. PVP 2.000 pts
SOLO LOS JOVENES NACIONAL
REVOLUCIONARIOS SERAN BIEN
RECIBIDOS OIGANIZA
Accion Radical

OIL FALLAS
92

EN DIRECTO

Violent Storm

BATTLE ZONE

BATTLE ZONE

Division 250

Violent Storm

BATTLE ZONE

120 Remorse

Y

120

Remorse

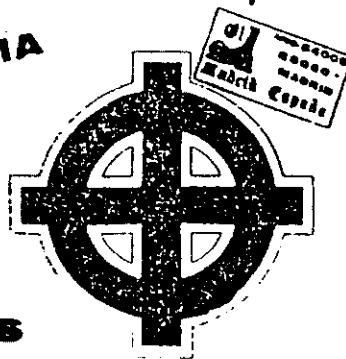

SOLO LOS JOVENES NACIONAL

NO A LA INMIGRACIÓN

**SOLO TRAE
DELINCUENCIA**

**ESPAÑA
ES DE LOS
ESPAÑOLES**

22 ABRIL 1989

REUNION SKINHEADS

CATALANES
LO ORGANIZAN
zyklon B • skinhead

SKINHEADS

White Power

JUVENTUD RADICAL

Nº 8 - FANZINE AUTÓNOMO -

P.V.P. 200 PTAS.

FUCK PEACE, WE'RE AT WAR!

**RUDOLF
HESS**

**VI
ANIVERSARIO
DE
SU
ASESINATO**

RUDOLF HESS MARTIR DE LA DEMOCRACIA

En 1945 fue sometido al falso proceso de Nuremberg y condenado a cadena perpetua.

Tras 46 años de cautiverio muere asesinado por este corrupto sistema democrático en la cárcel de Spandau.

Muy viejo y débil, incapaz de atarse los zapatos, supuestamente, se suicida.

Víctima clara de la democracia y héroe nacional-socialista.

**RUDOLF HESS YA NO HACES GRANDE ESTE PLANETA CON TU
PRESENCIA=**

GLORIA PARA RUDOLF HESS=

NI OLVIDO NI PERDON.

SI ERES BLANCO, ORGULLOSO Y JOVEN, NO DIGAS
QUE NO TUVISTE UNA OPORTUNIDAD DE LUCHAR.

HAZLO AHORA CON NOSOTROS!!

OFENSIVA

IBERICA.

NUESTRO HONOR SE LLAMA
FIDELIDAD

LA DEMOCRACIA DEBE ACABAR
DE FORMA VIOLENTA

SKINHEAD

**POR
UN
NUEVO
ORDEN,
PARA
LA
VIEJA
EUROPA.**

gattofe

211

ALGECIRAS

K·S
BB

S·K
BB

FIDELIDAD AL

R.C.D. ESPAÑOL

APDO. 14.357 BCN 08080

¿GUARROS?

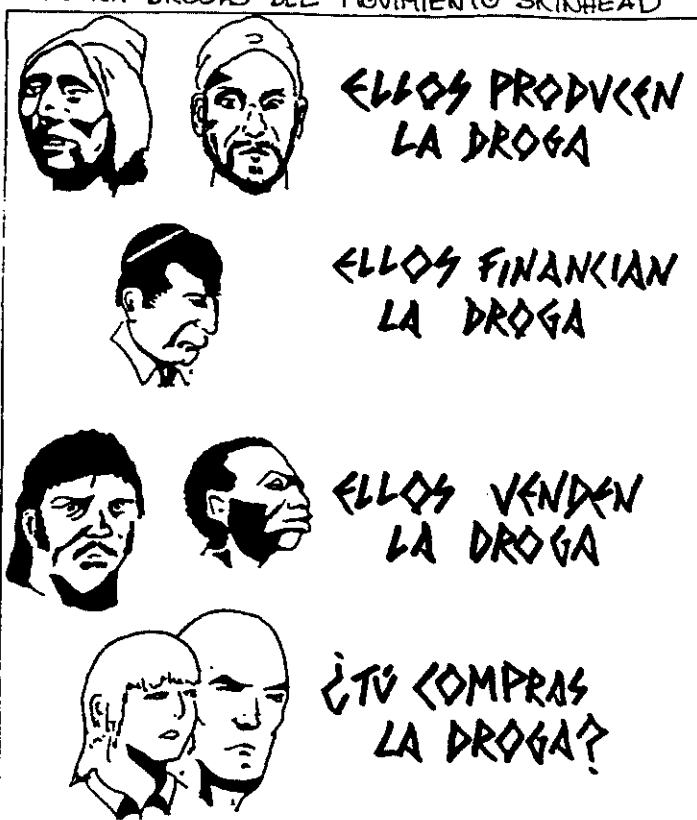

¡NO, NUNCA!

QUE SE LA METAN ELLOS

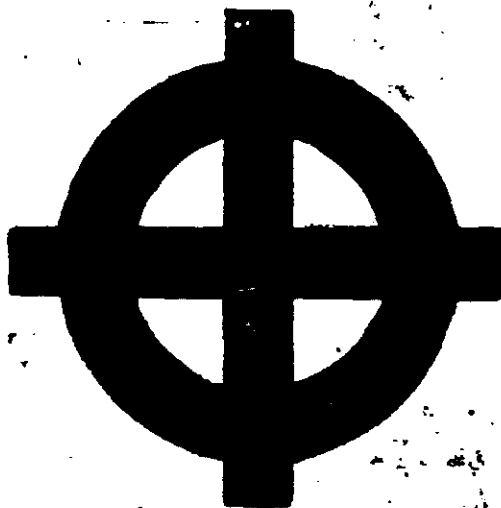
FUERA DROGAS DEL MOVIMIENTO SKINHEAD

NUESTRO COMBATE

BOLETIN INFORMATIVO DEFENSA ARIA - ZGZ BLANCA

**ACCION DIRECTA
CONTRA E.T.A., TERRA LLIURE
Y LA BURGUESIA
NACIONALISTA QUE
LOS ENCUBRE.**

JOVENTUTS NACIONAL-SOCIALISTES

RUDOLF HESS

MORÍ ASSASSINAT EL 7 D'AGOST DE 1987
EN UNA CEL·LA DE SPANDAU A L'EDAT
DE 93 ANYS. EN FEIA 47 QUE ESTAVA
EMPRESONAT.

PER AIXÒ DEMANEM VENJANÇA

J.N.S.M
Manresa

Das Reich

LN

La Veu Nacional Socialista de
 Manresa **AP. 406**
 CORREUS

HIVERN 87

CAMPANYA: 'MATEM PUNKS'

Aquest hivern s'iniciarà una Campanya per acabar de totes totes amb el moviment Punk de la Ciutat Comtal.

Malgrat que ja fa mesos que els SKINHEADS porten a terme "Ràtzies" de desagravi al barri de Gràcia, així com a altres zones de la ciutat, amb èxits força importants, aquest hivern s'intensificaran i milloraran en els resultats.

Els SKINHEADS esperen dels veïns de Gràcia i dels demés barris, la necessària col·laboració per acabar d'una vegada amb aquests sers fastigosos i humillants.

M A T E M P U N K S ! ! !

BANDERA NEGRA

ANDERA NEGRA TA ACCION RADICAL VALENCIA 100pt

OÍ! FALLAS

92

No Remorse

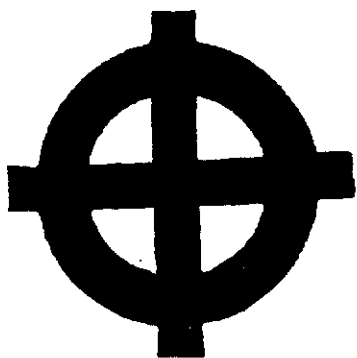
EN

DIRECTO

VALENCIA, SABADO 14 DE MARZO

PVP 2.000 pts

ACTUARAN TAMBIEN:

Violent Storm
BATTLE ZONE

Division 250

NUEVO GRUPO ESPAÑOL

AVISO A LOS ASISTENTES:

EL CONCIERTO SERA UNA CONCENTRACION NACIONALISTA A LA QUE ACUDIRAN CAMARADAS DE TODA EUROPA. POR TANTO ALLI NO TENDRAN CABIDA NI LAS DROGAS NI LOS REMCOTES FUTBOLISTICOS.

LILI MARLEEN

ZONA NACIONAL

c/ SALAMANCA, 33.

FIESTA ARIA

CERVEZA GRATIS

JUEVES, DIA 28 DE SEPTIEMBRE A LAS 20 H.

SONIDO ANTI-SISTEMA

